

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้
การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
จังหวัดนราธิวาส

นิชาภัทร ดุลยกุล

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2564

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้
การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
จังหวัดนราธิวาส

นิชาภัทร ดุลยกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

พ.ศ. 2564

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้
การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

จังหวัดนราธิวาส

ณิชาภัทร ดุลยกุล

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ ดร.ปรมินทร์ นาระทะ)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ ศรีเงินยวง)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)

รองอธิการบดี ปฏิบัติการแทน

อธิการบดี มหาวิทยาลัยแม่โจ้

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. ....

ชื่อเรื่อง	แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)จังหวัดนราธิวาส
ชื่อผู้เขียน	นางณิชากัทธ ดุลยกุล
ชื่อปริญญา	วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไปและสภาพปัญหาอุปสรรคของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร 2) เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบฯ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบฯ และ 4) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบฯ โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ของจังหวัดนราธิวาส จำนวน 13 ราย เก็บข้อมูลโดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ผลการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีการปลูกปลูกลองกอง ปาล์มน้ำมัน มังคุด ข้าวและยางพารา รวมถึงการทำเกษตรผสมผสาน ภายใต้การถือครองที่ดินของตนเอง มีรายได้จากภาคการเกษตรเฉลี่ย 223,2276.92 บาทต่อปี และมีรายได้นอกภาคเกษตรเฉลี่ย 38,625 บาทต่อปี มีการให้บริการแก่เกษตรกรทั่วไปเฉลี่ย 1,657 คนต่อปี สภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกร พบว่าขาดความรู้ด้านเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว เนื่องจากมีผลผลิตที่มีจำนวนมาก รวมถึงปัญหาการเชื่อมโยงการทำงานกับศูนย์เครือข่ายและการบูรณาการทำงานของหน่วยงานภาคีเครือข่าย ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนา พบว่าปัจจัยภายใน ด้านศักยภาพของเกษตรกร ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม มีการบริหารจัดการที่ดี มีการสื่อสารการทำงาน สำหรับปัจจัยภายนอก การมีเครือข่ายและบูรณาการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการทำงาน สำหรับแนวทางการพัฒนา พบว่าควรเพิ่มศักยภาพด้านการจัดการผลผลิต รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งการทำงานของคณะกรรมการและทำงานอย่างมีส่วนร่วม เพื่อยกระดับศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.), เกษตรกรต้นแบบ

Title	A GUIDELINE FOR PROTOTYPE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL LEARNING CENTER, NARATHIWAT PROVINCE
Author	Mrs. Nichaphat Dullayakul
Degree	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Ratchanon Somboonchai

ABSTRACT

This study was conducted to explore: 1) general context conditions and problems encountered of the learning center on an increase in the efficiency of agricultural product producing; 2) problems encountered of prototype farming; 3) factors contributing to the development of prototype farming; and 4) guidelines for developing prototype farming of the learning center. The sample group consisted of 13 prototype farmers of the learning center in Narathiwat province. Data were collected through documentary review, interview, focus group discussion and it was analyzed by using content analysis.

Results of the study revealed that the informants grew longong, oil palm, managosteen, rice and rubber including mixed farming in their own land. They earned an income from the agricultural sector for 223,227.92 baht and non-agricultural sector for 38,625 baht per years on average. The learning center served 1,657 farmers per years on average. For problems encountered of the informants, it was found that they lacked of knowledge about postharvest technology to manage a lot of yields. In addition, they had problems about work connection with the network center and work integration of network parties. For factors contributing to the development, the internal factor on potential of the informants must be developed based on knowledge and understanding about operation of the learning center. This was on the basis of appropriate technology application, good management and work communication. For external factors, having networks and

co-working integration of concerned personnel would have an effect on successful operation. Regarding guidelines for the development, it should have an improvement of yield management as well as the strengthening of work performance of the committee of effective operation of the learning center.

Keywords : Agricultural Learning Center, Prototype farmer

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้สำเร็จได้ด้วยความรู้และความอนุเคราะห์เป็นอย่างดีจาก อาจารย์ ดร.รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย ประธานกรรมการที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผานิตย์ นาขยัน และ อาจารย์ ดร.ปรมินทร์ นาระทะ กรรมการที่ปรึกษา ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำพร้อมข้อเสนอและ ตรวจสอบแก้ไข ข้อบกพร่องต่าง ๆ เป็นอย่างดี ตลอดจนช่วยเหลือในงานวิจัยครั้งนี้ให้เสร็จสมบูรณ์ด้วยดี ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ ที่นี้ด้วย ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ภาควิชาการพัฒนากุมิสังคมอย่างยั่งยืนทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ให้แก่ผู้วิจัยอันเป็นรากฐานในการค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณ เกษตรกรต้นแบบทุกท่าน ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลอย่างดียิ่ง ขอขอบพระคุณ นางรัตนา ธิระโชติ เกษตรจังหวัดนครราชสีมา เกษตรอำเภอทุกอำเภอ หน้าที่สำนักงาน เกษตรจังหวัดและสำนักงานเกษตรอำเภอทุกท่าน พร้อมทั้งผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความอนุเคราะห์ ทางด้านข้อมูลต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตลอดจนการอำนวยความสะดวกและประสานงานให้ความช่วยเหลือ เพื่อให้งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จได้อย่างดียิ่ง

ท้ายสุดนี้ข้าพเจ้า ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดาและครอบครัว ที่สนับสนุนและเป็นแรงใจ ให้ผู้วิจัยทำสำเร็จตามความมุ่งหวัง เพื่อนักศึกษาสาขาภาควิชาการพัฒนากุมิสังคมทุกคน ตลอดจนทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือ ซึ่งมีจากกล่าวนามในที่นี้ได้ทั้งหมด ที่เป็นกำลังใจอยู่เบื้องหลังความสำเร็จในการวิจัยครั้งนี้

ณิชาภัทร ดุลยกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญรูปภาพ.....	ฎ
สารบัญภาพผนวก.....	ฐ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	2
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตของการทำวิจัย.....	3
นิยามศัพท์.....	4
บทที่ 2 ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร.....	5
หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร.....	5
แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (self reliance)	10
แนวคิดของการส่งเสริมการเกษตร.....	15
แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ.....	17
ทฤษฎีการมีส่วนร่วม.....	21
แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment)	27
แนวคิดของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)	32

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
กรอบแนวคิดในการวิจัย	35
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	36
สถานที่ดำเนินการวิจัย.....	36
กลุ่มประชากรในการวิจัย.....	36
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	36
วิธีการรวบรวมข้อมูล	37
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	37
บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์	39
ตอนที่ 1 สภาพบริบททั่วไปของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิต สินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส.....	39
ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร (ศพก.).....	68
ตอนที่ 3 ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส	69
ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้า เกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส	75
วิจารณ์ผล.....	76
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	81
ข้อเสนอแนะ	85
ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	86
บรรณานุกรม.....	87
ภาคผนวก.....	91
ภาคผนวก ก กิจกรรมการดำเนินงานวิจัย.....	92
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	95

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1 เพศ อายุ ศาสนา.....	40
ตารางที่ 2 ระดับการศึกษา.....	40
ตารางที่ 3 สถานภาพครอบครัว.....	41
ตารางที่ 4 ข้อมูลการทำการเกษตร อาชีพ ประสบการณ์ในการทำการเกษตร การถือครองที่ดินทำกิน	42
ตารางที่ 5 แสดงสินค้าหลักของ ศพก.....	44
ตารางที่ 6 การดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในพื้นที่.....	45
ตารางที่ 7 เกษตรต้นแบบเป็นสมาชิกแปลงใหญ่.....	45
ตารางที่ 8 รายได้ของเกษตรกรรต้นแบบ.....	46
ตารางที่ 9 การออมเงินของครอบครัว.....	48
ตารางที่ 10 ภาระหนี้สินกับสถาบันการเงิน.....	49
ตารางที่ 11 วัตถุประสงค์หลักที่ทำการเกษตร.....	49
ตารางที่ 12 สถานภาพทางสังคม.....	50
ตารางที่ 13 การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำการเกษตร.....	50
ตารางที่ 14 การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช.....	51
ตารางที่ 15 วิธีเรียนรู้เรื่องการทำเกษตร.....	51
ตารางที่ 16 การประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม.....	52
ตารางที่ 17 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่อสุขภาพของเกษตรกรต้นแบบ.....	52
ตารางที่ 18 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร.....	53
ตารางที่ 19 การได้รับสนับสนุนงบประมาณในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา.....	53
ตารางที่ 20 การอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรผู้นำชุมชน.....	54
ตารางที่ 21 การรับฟังข่าวสารทางการเกษตรในรอบปี 2562.....	54

ตารางที่ 22 การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร 55

ตารางที่ 23 การให้บริการทางการเกษตร 55

ตารางที่ 24 การขยายผลเป็นศูนย์เครือข่ายของ ศพก..... 56

ตารางที่ 25 การดำเนินงานขององค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)..... 59

ตารางที่ 26 การบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) 65

ตารางที่ 27 การขยายผลสู่การปฏิบัติของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)..... 66

ตารางที่ 28 การเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)..... 67

ตารางที่ 29 ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส..... 71

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 35

สารบัญภาพผนวก

	หน้า
ภาพผนวกที่ 1 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์.....	93
ภาพผนวกที่ 2 การจัดเวทีสนทนากลุ่ม	94

บทที่ 1

บทนำ

อาชีพเกษตรกรรมเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาภาคการเกษตรให้เกิดความเข้มแข็งขึ้น การส่งเสริมการเกษตรในปัจจุบัน ได้มุ่งเน้นการพัฒนาเกษตรกร มีส่วนร่วมในการพัฒนา ภายใต้ศักยภาพความพร้อม ความต้องการของพื้นที่ เกษตรกร และชุมชน โดยมีหลักการสำคัญเกษตรกรเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและพื้นที่เป็นเป้าหมายการปฏิบัติงาน โดยตั้งแต่ปี 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีนโยบายที่ต้องการให้มีศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรในระดับชุมชนเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเกษตร ดูแลเกษตรกร เป็นศูนย์กลางของการช่วยแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรในพื้นที่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงมีนโยบายให้กรมส่งเสริมการเกษตร ในฐานะที่เป็นหน่วยงานหลักในการส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ครอบคลุมเกษตรกร องค์กรเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน ให้มีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ดำเนินการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในระดับชุมชนอำเภอละ 1 ศูนย์ทั่วประเทศรวม จำนวน 882 ศูนย์ การคัดเลือกศูนย์เรียนรู้ใช้หลักการของการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม (zoning) ซึ่งเป็นแนวทางของการใช้ประโยชน์ที่ดินของประเทศให้เกิดประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุด ต้องอาศัยปัจจัยหลักทั้ง 3 ด้าน ทั้งด้านพื้นที่และทรัพยากรด้านสินค้า และด้านคน ซึ่งมีการจำแนกพื้นที่ ที่มีความเหมาะสมมาก เหมาะสมปานกลาง เหมาะสมน้อยและไม่เหมาะสมร่วมกับความต้องการของเกษตรกรในการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับพื้นที่ (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2557) จึงเกิดศูนย์กลางของแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความเหมาะสมของพื้นที่ เพื่อเป็นแหล่งศึกษาและเรียนรู้ของเกษตรกรและประชาชนที่สนใจในด้านการเกษตรจากสถานที่จริง เรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ทำอาชีพการเกษตรและประสบความสำเร็จ สามารถลดต้นทุนการผลิตผลผลิตเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพ โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม การปรับปรุงบำรุงดิน พร้อมทั้งการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพื่อนำไปสู่กระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2559)

การดำเนินงานที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ภายใต้หลักคิด “เกษตรกรพัฒนาเกษตรกรด้วยกันเองจึงจะเกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน” เป็นศูนย์ของเกษตรกรและชุมชนในระดับมีการดำเนินงานที่สำคัญคือ การพัฒนาศักยภาพให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การให้บริการ การแก้ไขปัญหาด้านการเกษตรแก่เกษตรกรและชุมชน และมุ่งเน้นการพัฒนาชีวิตและการประกอบอาชีพของเกษตรกรตามแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการและสถานการณ์ในพื้นที่

จังหวัดนราธิวาส ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ สวนปาล์ม น้ำมัน และการทำนา เศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นกับผลผลิตภาคการเกษตร (สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส, 2561) เนื่องจากพื้นที่ที่มีภูมิประเทศของจังหวัดประมาณ 2 ใน 3 ของพื้นที่ทั้งหมดเป็น ป่าและภูเขา ซึ่งมีแนวภูเขาหนาแน่นแถบทิศตะวันตกเฉียงใต้จดกับเทือกเขา สันกาลาคีรี ซึ่งเป็นแนวกันพรหมแดนของไทย-มาเลเซีย และมีพื้นที่ราบส่วนใหญ่อยู่บริเวณติดกับ อ่าวไทย และบริเวณแม่น้ำ 4 สาย คือ แม่น้ำสายบุรี แม่น้ำบางนรา แม่น้ำตากใบ และน้ำสุโหงโกลก การประกอบอาชีพของประชาชนจึงมีความหลากหลาย และมีพื้นที่ที่เหมาะสมในการทำเกษตรที่ แตกต่างกันไป จึงเกิดศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 13 ศูนย์ 6 ประเภทสินค้า ประกอบด้วย ประเภทสินค้า ประกอบด้วย ลองกอง, ปาล์ม น้ำมัน, มังคุด, ยางพารา, ข้าวและเกษตรผสมผสานซึ่งการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีเกษตรต้นแบบที่มีความรู้ ประสบความสำเร็จในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ที่สำคัญของแต่ละพื้นที่ เป็นผู้ดูแลและถ่ายทอดความรู้ ผ่านแปลงเรียนรู้ โดยมีหลักสูตรการเรียนรู้ ที่มี เนื้อหาที่ตรงกับประเด็นปัญหาการเกษตรในพื้นที่ และฐานการเรียนรู้ เพื่อให้กับเกษตรกรภายนอกที่ สนใจเข้ามาใช้บริการ ได้เรียนรู้วิชาการผ่านปรากฏการณ์จริง แม้ว่าการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ที่ผ่านมาจะสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ยังพบว่า เกษตรกรต้นแบบยังพึ่งพาหน่วยงานของราชการ เพื่อให้เกษตรกรเหล่านี้สามารถพัฒนาศูนย์การ เรียนรู้รวมถึงพึ่งพาตนเองในการจัดการทรัพยากรและให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงได้มี ประเด็นที่จะศึกษาว่าสภาพบริบทเบื้องต้นของเกษตรกรที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน รวมถึงสภาพปัญหาหรือ อุปสรรคเป็นอย่างไร และควรมีแนวทางการพัฒนา ให้สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกรเป็น อย่่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาทั้งตัวเกษตรกรและศูนย์การเรียนรู้ฯ ให้มีศักยภาพพร้อมที่จะให้บริการ และแก้ไขปัญหาการเกษตรในพื้นที่ให้แก่เกษตรกร ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบททั่วไปของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส
2. เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบในการดำเนินงานของศูนย์ เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส
3. เพื่อศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส

4. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงปัญหาอุปสรรคของเกษตรกรรมต้นแบบในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
2. ได้แนวทางการดำเนินงานขับเคลื่อนงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรของจังหวัดนราธิวาส
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการศึกษาไปขับเคลื่อนหรือกำหนดแนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
4. เกษตรกรรมต้นแบบเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้พัฒนาการดำเนินงานของตนเอง รวมถึงเป็นการพึ่งพาตนเอง

ขอบเขตของการทำวิจัย

ขอบเขตการวิจัย จำนวน 3 ด้าน ดังนี้

1. ขอบเขตเชิงพื้นที่

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ของจังหวัดนราธิวาส

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ทำการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ถึงสภาพบริบททั่วไปของเกษตรกรรมต้นแบบ ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงาน และปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรรมต้นแบบ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรจังหวัดนราธิวาส

3. ขอบเขตด้านประชากร

เกษตรกรรมต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ของจังหวัดนราธิวาส จำนวน 13 คน

นิยามศัพท์

การส่งเสริมการเกษตร (Agricultural Extension) หมายถึง การทำให้ความรู้ทางการเกษตรแพร่และขยายออกไป หมายถึงการนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ๆ ทางทางการเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรแล้ว ติดตามให้คำ แนะนำ ช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางทางการเกษตรมาวิเคราะห์ หาหนทางแก้ไข

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร หมายถึง แหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่ถูกต้องเหมาะสมสำหรับชุมชน และเป็นศูนย์กลางการบริการ และแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน โดยดำเนินการในพื้นที่ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรในชุมชน ในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด

เกษตรกรต้นแบบ หมายถึง เกษตรกรเจ้าของแปลงเรียนรู้ ที่เป็น Smart Farmer มีความรู้ ทักษะและความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ และประสบความสำเร็จในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด

แปลงเรียนรู้ หมายถึง แปลงของเกษตรกรต้นแบบที่ทำการผลิตสินค้าเกษตร สามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิตวิธีและสาธิตผลให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้

หลักสูตรการเรียนรู้ หมายถึง ชุดเนื้อหาวิชาที่ตอบโจทย์และประเด็นปัญหาทางการเกษตรของชุมชน โดยเกษตรกรต้นแบบ นักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ และหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดขึ้น

ฐานการเรียนรู้ หมายถึง จุดเรียนรู้เฉพาะเรื่องที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ เช่น การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การผลิตเมล็ดพันธุ์ การผลิตสารชีวภัณฑ์ การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร การจัดการศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อใช้แสดงของจริง และใช้ในการฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนรู้ได้เห็นและนำไปปฏิบัติต่อเนื่องได้

ระบบส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ หมายถึง การส่งเสริมการเกษตรที่ยึดพื้นที่ (area based) เป็นหลักในการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และใช้พื้นที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนา (area - Based) มองเป้าหมาย พื้นที่-คน-สินค้า เข้าด้วยกัน

การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมายถึง การใช้สมุนไพรป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่มีในท้องถิ่น เป็นการถ่ายทอดจากปราชญ์ในชุมชน ในการป้องกันศัตรูพืช ไม่มีสารพิษตกค้าง จึงปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ในแปลงพืช

บทที่ 2

ทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส ในบทนี้ได้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี ที่ใช้เป็นกรอบความคิดในงานวิจัย รวมถึงการนำเสนอเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการตรวจเอกสาร ดังนี้

1. หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
2. แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (self reliance)
3. แนวคิดการส่งเสริมการเกษตร
4. แนวคิดสมรรถนะ
5. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม
6. แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง
7. แนวคิดของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องวิถีชีวิตสังคมไทย และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยเน้นการพัฒนาคน เป็นตัวตั้ง และยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนภูมิสังคม ที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ และการพึ่งพาตนเอง โดยดำเนินการอย่างบูรณาการที่อาศัยความเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา และการรู้รัก สามัคคี ของทุกฝ่าย (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550) ซึ่งการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส ได้นำหลักการทรงงานด้านต่าง ๆ มาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. **ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ** การที่จะพระราชทานโครงการใดโครงการหนึ่ง จะทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบ ทั้งจากข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร แผนที่ สอบถามจาก

เจ้าหน้าที่นักวิชาการและราษฎรในพื้นที่ ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อที่ จะพระราชทานความช่วยเหลือได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว ตรงตามความต้องการของประชาชน

การศึกษาพัฒนาเกษตรกรจึงเริ่มต้นจากการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ เริ่มจากเกษตรกรองค์ประกอบของการดำเนินงาน ส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการดำเนินการพัฒนา

2. ระเบิดจากข้างใน พระองค์ทรงมุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคน ทรงตรัสว่า “ต้องระเบิดจากข้างใน” หมายความว่า ต้องสร้างความ เข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนาให้มีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลจากสังคมภายนอกเข้าไปหาชุมชนหมู่บ้าน ที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสได้เตรียมตัวหรือตั้งตัว

การวิเคราะห์ถึงเกษตรกรต้นแบบของชุมชน จึงเป็นการศึกษาเพื่อให้เกษตรได้ทราบถึงศักยภาพ ความพร้อม ปัญหาอุปสรรค นำสู่การสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาคนในชุมชน สร้างความพร้อมของทุกคนในสังคมนั้น ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและพลังในการร่วมกันคิดร่วมกันทำในสิ่งที่ทุกคนเห็นว่าเป็นปัญหาและจะต้องพัฒนาให้ก่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวมในสังคมนั้น และเมื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงค่อยขยายการดำเนินงานออกสู่สังคมภายนอก

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเปี่ยม ไปด้วยพระอัจฉริยภาพในการแก้ไขปัญหา ทรงมองปัญหาในภาพ รวม (macro) ก่อนเสมอแต่การแก้ปัญหาของพระองค์จะเริ่มจากจุดเล็ก ๆ (micro) คือ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่คนมักจะ มองข้าม

4. ทำตามลำดับขั้น ในการทรงงานของพระองค์จะทรงเริ่มต้น จากสิ่งที่จำเป็นของประชาชนที่สุดก่อน ได้แก่ สาธารณสุข เมื่อมีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วก็จะสามารถทำประโยชน์ด้านอื่นๆ ต่อไปได้ จากนั้นจะเป็นเรื่องสาธารณสุขโภชนาการขั้นพื้นฐานและสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร การอุปโภค บริโภค ที่เอื้อประโยชน์ต่อประชาชนโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการให้ความรู้ทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เรียบง่ายเน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้และเกิดประโยชน์สูงสุด

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีหลายส่วนที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน จากองค์ประกอบหลัก ทั้ง 4 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ เกษตรกรต้นแบบ แปลงเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้ และประกอบด้วยองค์ประกอบอื่น เช่น เครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่นๆ ซึ่งจะมีส่วนทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ การศึกษาในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาตามลำดับขั้น เริ่มจากตัวเกษตรกรต้นแบบ ผู้ที่จะเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มองถึงประเด็นปัญหาจากจุดเล็ก ๆ แล้วค่อยแก้ไขเป็นลำดับขั้น

5. **ภูมิสังคม** ทรงเน้นเสมอว่า จะพัฒนาอะไรหรือจะทำการใดนั้น ขอให้ยึดหลักสำคัญคือ การทำให้สอดคล้องกับ "ภูมิสังคม" เป็นหลัก

ภูมิ หมายความว่า ลักษณะของภูมิประเทศ ซึ่งก็คือสภาพแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวเรานั้นเอง พุดแบบชาวบ้านก็คือ ดิน น้ำ ลม ไฟ นั้นเอง เพราะสภาพภูมิประเทศในแต่ละภูมิภาคนั้น แตกต่างกันไปมาก ตัวอย่างเช่น อุณหภูมิความหนาวร้อน ความแห้งแล้งและชุ่มฉ่ำแตกต่างกันไปอย่างในประเทศไทย ภาคเหนือส่วนใหญ่เป็นภูเขา ทางใต้เป็นพื้นที่พรุ ภาคกลางเป็นที่ราบลุ่ม ส่วนภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นที่ราบสูงแห้งแล้งในบางส่วน เป็นต้น

สังคม คือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม จารีตประเพณี วิถีชีวิต แนวคิดทัศนคติ ที่แตกต่างกันและอยู่ล้อมรอบผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ในพื้นที่นั้น นักวางแผนพัฒนาจะต้องไม่ประเมินหรือคาดการณ์ว่าผู้คนที่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งจะมีวัฒนธรรม ค่านิยม และการชอบหรือไม่ชอบสิ่งใดเหมือนกันไปหมดเป็นบรรทัดฐาน เราจะต้องไม่ไปตัดสินใจแทนเขาในเรื่องของความต้องการและความพึงพอใจตามแนวคิดที่ผูกพันอยู่กับเรา

คำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับนิสัยใจคอของคนตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน โดยยึดถือสภาพตามความเป็นจริงของภูมิประเทศ ทั้งในด้านพื้นที่ดิน ด้านสังคมวิทยา และด้านวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนปัจจัยที่เกี่ยวกับนิสัยใจคอ และอริยาศัยของคนในพื้นที่พัฒนาเป็นหลัก

ดังนั้น แนวคิดในการพัฒนาจึงต้องคำนึงถึงหลัก 2 ประการนี้สำคัญ โดยไม่ใช่ไปแปรเปลี่ยนสภาพ ทั้งของผู้คนในพื้นที่และภูมิประเทศตรงนั้นให้เสียไปจากสภาพเดิมเป็นประการสำคัญ

ดังพระบรมราโชวาท ภูมิสังคม...หนึ่งในรากฐานการพัฒนาที่ยั่งยืน

“...ในการพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยาภูมิประเทศทางสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้เราต้องแนะนำเราเข้าไป ไปช่วย โดยที่จะคิดให้กับเขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้ว เราต้องเข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริงและก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร

มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วันที่ 18 กรกฎาคม 2517

การดำเนินศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้ยึดแนวทางการพัฒนาตามหลักภูมิสังคม โดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นในชุมชน การวิเคราะห์ พื้นที่ - คน - สินค้า รวมทั้งข้อมูลศักยภาพ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาภายใต้ภูมิประเทศ และภูมิสังคมของพื้นที่

6. บริการรวมที่จุดเดียว (one stop services) การบริการรวมที่จุดเดียว เป็นรูปแบบการบริการแบบเบ็ดเสร็จที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในระบบบริหารราชการแผ่นดินของประเทศไทย โดยทรงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นต้นแบบในการบริการเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียวเพื่อประโยชน์ที่จะมาขอใช้บริการจะประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย โดยจะมีหน่วยงานราชการต่าง ๆ มาร่วมดำเนินการและให้บริการประชาชน ณ ที่แห่งเดียว (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.), 2562)

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร กับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

การใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จะเป็นจุดที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการส่งเสริมการผลิต ทั้งด้านพืช ประมง สัตว์ ฯลฯ โดยเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และบริการรวมที่จุดเดียว เกิดประโยชน์ต่อชุมชน และเกษตรกร การดำเนินงานของเกษตรกรต้นแบบ ซึ่งเป็นผู้นำทางการเกษตรในพื้นที่ สามารถใช้หลักการทรงงานมาปรับใช้ในแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ ได้ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ต้องมีการศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อนำข้อมูลต่างมาประกอบในการตัดสินใจในการพัฒนาเกษตรกร เริ่มจากการศึกษาตัวของเกษตรกร องค์ประกอบของการดำเนินงาน ส่วนที่เกี่ยวข้อง

2. ระเบิดจากข้างใน ต้องมีการวิเคราะห์ถึงเกษตรกรต้นแบบ ได้ทราบถึงศักยภาพ ความพร้อม ปัญหาอุปสรรค

นำสู่การสร้างเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ รวมถึงคนในชุมชน สร้างความพร้อมของทุกคนในสังคม ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันและพลังในการร่วมกันคิดร่วมกันทำในสิ่งที่ทุกคนเห็นว่าเป็นปัญหาจะต้องพัฒนาให้ก่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม

ในสังคมนั้น และเมื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งของชุมชน จึงค่อยขยายการดำเนินงานออกสู่สังคมภายนอก

3. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก ส่งเสริมให้เกษตรกรต้นแบบเมื่อพบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำการเกษตร ให้วิเคราะห์ปัญหา

และแก้ไขปัญหามาจากจุดเล็ก ๆ ที่ประสบ

4. ทำตามลำดับขั้น การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีหลายส่วน

ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงาน จากองค์ประกอบหลัก ทั้ง 4 องค์ประกอบ ซึ่งได้แก่ เกษตรกรต้นแบบ แปลงเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ ฐานการเรียนรู้ และประกอบด้วยองค์ประกอบอื่น เช่น เครือข่ายศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งจะมีส่วนทำให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จได้ การศึกษา

ในครั้งนี้ได้ทำการศึกษาตามลำดับขั้น เริ่มจากตัวเกษตรกรต้นแบบ ผู้ที่จะเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มองถึงประเด็นปัญหาจากจุดเล็ก ๆ แล้วค่อยดำเนินการเป็นลำดับขั้น

5. ภูมิสังคม สำหรับ การดำเนินศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้ยึดแนวทางการพัฒนาตามหลักภูมิสังคม โดยจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ขึ้นในชุมชน การวิเคราะห์ พื้นที่ - คน - สินค้า รวมทั้งข้อมูลศักยภาพ กำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาภายใต้ภูมิประเทศ และภูมิสังคมของพื้นที่ ซึ่งจะสามารถเป็นศูนย์เรียนรู้ที่มีการพัฒนาการเกษตรตามสภาพ

ภูมิประเทศของบริเวณ และสังคมวิทยาของคนในพื้นที่ ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่

6. การมีส่วนร่วม เกษตรกรต้นแบบเป็นส่วนสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือของทุกภาคส่วน บูรณาการความร่วมมือในการพัฒนาการเกษตรของพื้นที่ การมีส่วนร่วมของ

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายพัฒนา และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วม ในการควบคุมประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินงาน

7. บริการรวมที่จุดเดียว (one stop services) การใช้ประโยชน์ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จะเป็นจุดที่หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการส่งเสริมการผลิต ทั้งด้านพืช ประมง สัตว์ ฯลฯ โดยเป็นศูนย์กลางของการถ่ายทอดความรู้ เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน การให้บริการข้อมูลข่าวสารเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และบริการรวมที่จุดเดียวเกิดประโยชน์ต่อชุมชน และเกษตรกร

แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกร อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (self reliance)

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่สำคัญ ๆ คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนา คือ การที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก กิจกรรมและโครงการตามแนวพระราชดำริที่ดำเนินการอยู่หลายพื้นที่ทั่วประเทศในปัจจุบันนั้นล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่การพึ่งตนเองได้ของราษฎรทั้งสิ้น

ในการพัฒนาทั้งด้านอาชีพและส่งเสริมการเกษตร ให้เกษตรกรสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างมั่นคงเป็นปึกแผ่นนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงดำเนินการแนะนำสาธิตให้ประชาชนดำเนินรอยตามเบื้องพระยุคลบาทเป็นไปตามหลักการพัฒนาสังคมชุมชนอย่างแท้จริง กล่าวคือ ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก

ดังนั้น การที่ราษฎรในชนบทสามารถพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้น สืบเนื่องจากแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานแก่เกษตรกรทั้งหลายประการ วิจารณ์การพัฒนา

1. ทรงยึดหลักที่ไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติตาม เพราะไม่อาจช่วยให้คนเหล่านั้นพึ่งตนเองได้ เนื่องจากการปฏิบัติงานโดยไม่ได้เกิดจากความพึงพอใจ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...ดำริ คือ ความเห็นที่จะทำ ไม่ใช่คำสั่งแต่เป็นความเห็น มีทฤษฎีอะไรต้องบอกออกมา ฟังได้ฟัง ชอบใจก็เอาไปได้ ใครไม่ชอบก็ไม่ใช่...”

2. ทรงเน้นให้พึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มักจะทรงทำหน้าที่กระตุ้นให้เกษตรกรทั้งหลายคิดหาวิธีที่จะช่วยตนเอง พึ่งตนเองโดยไม่มี การบังคับการแสวงหาความร่วมมือจากภายนอกต้องกระทำเมื่อจำเป็นจริง ๆ ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งที่ว่า

“...คนทุกคน ไม่ว่าจะชาวกรุงหรือชาวชนบทไม่ว่ามีการศึกษามากหรือน้อย อย่่างไร ย่อมมีจิตใจเป็นอิสระ มีความคิดเห็น มีความพอใจ เป็นของตนเอง ไม่ชอบการบังคับ นอกจากนั้นยังมีขนบธรรมเนียม มีแบบแผนเฉพาะเหล่ากันอีกด้วย...”

3. พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน (people participation) เป็นจุดหลักสำคัญในการพัฒนาตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ด้วยการดำเนินการเช่นนั้น จักช่วยให้ประชาชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ในที่สุด ดังเคยมีพระราชดำรัสในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2501 กับประชาชนชาวไทยทั้งหลายว่า

“...ภาระในการบริหารนั้นจะประสบผลด้วยดีย่อมต้องอาศัยความรักชาติ ความซื่อสัตย์สุจริต ความสมัครสมานกลมเกลียวกัน ประกอบกับการร่วมมือของประชาชนพลเมืองทั่วไป ข้าพเจ้าจึงหวังว่าท่านทั้งหลายคงจะพยายามปฏิบัติกรณียกิจในส่วนของแต่ละท่านด้วยใจบริสุทธิ์ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ทั้งนี้เพื่อได้มาซึ่งความร่มเย็นเป็นสุขของประชาชนทั่วไปอันเป็นยอดปรารถนาด้วยกันทั้งสิ้น...”

4 หลักสำคัญอีกประการหนึ่ง ในการแนะนำประชาชนเกี่ยวกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ คือ ทรงใช้หลักประชาธิปไตยในการดำเนินการ เห็นได้ชัดเจนในทุกครั้งที่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมเยียนประชาชนและเกษตรกรร้องทุกข์เกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้น หากเจ้าหน้าที่ ทักท้วงสิ่งใดทางวิชาการ กราบบังคมทูลแล้วก็ทรงรับฟังข้อสรุปอย่างเป็นกลาง หากสิ่งใดที่เจ้าหน้าที่ กราบบังคมทูลว่าปฏิบัติได้ แต่ผลลัพธ์อาจไม่คุ้มค่ากับเงินที่ลงไป พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ก็ทรงให้เปลี่ยนแปลงโครงการได้เสมอ เห็นได้ชัดเจนจากพระราชดำรัส ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริว่า

“...เป็นสถานที่ที่ผู้ทำงานในด้านพัฒนาจะ去做อะไรอย่างที่เราเรียกว่าทดลอง ก็ได้ และเมื่อทดลองแล้วจะทำให้ผู้อื่นที่ไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญในวิชานั้นสามารถเข้าใจว่าเขาทำกันอย่างไรเขาทำอะไรกัน...”

ได้พระราชทานพระราชดำริเพิ่มเติมอีกว่า

“...ฉะนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนานี้ ถ้าทำอะไรล้มเหลวต้องไม่ถือว่าเป็นสิ่งที่ต้องถูกลงโทษ แต่เป็นสิ่งที่แสดงว่าทำอย่างนั้นไม่เกิดผล...”

5. ทรงยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้งด้านสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณี ของแต่ละท้องถิ่นในแต่ละภูมิภาคของประเทศ เพราะทรงตระหนักดีว่าการเปลี่ยนแปลงใดที่ดำเนินการโดยฉับพลันอาจก่อผลกระทบต่อค่านิยม ความคุ้นเคย และการดำรงชีพในวิถีประเพณีเหล่านั้นเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงพระราชทานแนวคิดเรื่องนี้ว่า

“...การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศของภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศของสังคมวิทยา คือ นิสัยใจของคนเราจะไปบังคับให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ แต่ถ้าเราเข้าไปแล้วเราเข้าไปดูว่า เขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง...”

6. พระราชดำริที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การสร้างความแข็งแกร่งให้ชุมชน ด้วยการสร้างโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิต อันจะเป็นรากฐานนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญ คือ แหล่งน้ำ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ต้องพึ่งพาอาศัยน้ำฝนจักได้มีโอกาสที่จะมีผลผลิตได้ตลอดปี ซึ่งเป็นเงื่อนไขปัจจัยสำคัญยิ่งที่จะทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารได้ระดับหนึ่ง และเมื่อชุมชนแข็งแกร่งพร้อมดีแล้ว ก็อาจจะมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ ที่จำเป็นต่อการยกระดับรายได้ของชุมชน เช่น เส้นทางคมนาคม ฯลฯ ซึ่งการพัฒนาในลักษณะที่เป็นการมุ่งเตรียมชุมชนให้พร้อมต่อการติดต่อสัมพันธ์กับโลกภายนอกอย่างเป็นขั้นตอนนี้ทรงเรียกว่า การระเบิดจากข้างใน ซึ่งเรื่องนี้พระองค์ทรงอธิบายว่า

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมี พอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับ...”

วิธีการพัฒนาเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองได้นี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงชี้แนะว่า ควรจะต้องค่อย ๆ กระทำตามลำดับขั้นตอนต่อไป ไม่ควรกระทำด้วยความเร่งรีบซึ่งอาจเกิดความเสียหายได้ ดังที่รับสั่งกับนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 11 กรกฎาคม พ.ศ. 2523 ว่า

“...ในการสร้างความเจริญก้าวหน้านี้ ควรอย่างยิ่งที่จะค่อยสร้างค่อยเสริมทีละเล็กทีละน้อยให้เป็นลำดับ ให้เป็นการทำไปพิจารณาไป และปรับปรุงไป ไม่ทำด้วยความเร่งรีบตามความกระหายที่จะสร้างของใหม่เพื่อความแปลกใหม่ เพราะความจริงสิ่งใหม่แท้ ๆ นั้นไม่มี สิ่งใหม่ทั้งปวงย่อมสืบเนื่องมาจากสิ่งเก่าและต่อย่อมจะต้องกลายเป็นสิ่งเก่า...”

พร้อมกันนี้ในเรื่องเดียวกัน ทรงมีรับสั่งกับบัณฑิตมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ. 2527 ว่า

“...เมื่อมีพื้นฐานหนาแน่นบริบูรณ์พร้อมแล้ว ก็ตั้งตนพัฒนางานต่อไป ให้เป็นการทำไปพัฒนาไปและปรับปรุงไป...”

7. การส่งเสริมหรือสร้างเสริมสิ่งที่ชาวชนบทขาดแคลน และเป็นความต้องการอย่างสำคัญ คือ ความรู้ ด้านต่าง ๆ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ตรชนกกว่า ชาวชนบทควรจะมีความรู้ในเรื่องของการทำมาหากิน การทำการเกษตรโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมโดยทรงเน้นถึงความจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ที่เพียงพอที่จะประสบความสำเร็จ ในเรื่องการทำฟุ้งตนเอง ซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ราษฎรในชนบทได้มีโอกาสได้รู้ได้เห็นถึงตัวอย่างของความสำเร็จนี้ และนำไปปฏิบัติได้เองซึ่งทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้ตัวอย่างของความสำเร็จทั้งหลายได้กระจายไปสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ทั่วประเทศ วิธีการให้ความรู้แก่ประชาชนนั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชดำริที่เกี่ยวเนื่องกับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในกรพัฒนาว่า

“..การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่าง ๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมาก ในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการทุ่มแรงงาน แต่อย่างไรก็ตาม ก็คงจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นเป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรมและการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่นอาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินกว่าเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดก็จะพลาดเป้าหมายไปห่างไกลและกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิบัติงานคือ ควรพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่สภาวะของบ้านเมือง และการทำกินของราษฎรเพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...”

8. ทรงนำความรู้ในด้านเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมเข้าไปถึงมือชาวชนบทอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยทรงมุ่งเน้นให้เป็นขบวนการเดียวกับที่เป็นเทคโนโลยีทางการผลิตที่ชาวบ้านสามารถรับไปและสามารถไปปฏิบัติได้ผลจริง

ในทางปฏิบัติเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเลือกใช้เทคนิควิธีการต่าง ๆ หลายประการเพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ทรงมุ่งหวัง ดังกล่าวนั้นมีหลายแนวทาง เช่น

1) การรวมกลุ่มประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาหลักของชุมชนชนบท ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญ ประการหนึ่งของการพัฒนาพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการรวมตัวกันเป็นรูปของสหกรณ์ ดังนั้น ในทุกพื้นที่ที่เสด็จพระราชดำเนิน และมีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริขึ้นมาไม่ว่าลักษณะใด จะทรงเน้นเสมอถึงความจำเป็นที่จะต้องกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน หรือเพื่อให้การทำมาหากินของชุมชนโดยส่วนรวมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประหยัด จนเห็นได้ว่า กลุ่มสหกรณ์ในโครงการพระราชดำริที่ประสบความสำเร็จหลายโครงการนั้น พัฒนาขึ้นมาจากการรวมตัวกันของราษฎรกลุ่มเล็ก ๆ เช่น สหกรณ์หุบกะพง เกิดจากกลุ่มเกษตรกรที่ทำสวนผักในย่านนั้นเป็นต้น

2) การส่งเสริมโดยกระตุ้นผู้นำชุมชนให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาที่เป็นอีกวิธีหนึ่งที่ทรงใช้ในบางพื้นที่ตามความเหมาะสม ทรงพิจารณาผู้นำโดยเน้นในด้านคุณธรรม ความโอปป้าอมอารี ความเป็นคนในท้องถิ่นและรักท้องถิ่น จากนั้นทรงอาศัยโครงสร้างสังคมไทย โดยเฉพาะระบบอุปถัมภ์ กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนที่มักจะมีฐานะดี ให้เป็นผู้ดำเนินการสร้างสรรค์ความเจริญให้กับท้องถิ่น โดยชาวบ้านที่ยากจนให้ความสนับสนุนร่วมมือ ซึ่งในที่สุดแล้วผลแห่งความเจริญที่เกิดขึ้นจะตกแก่ชาวบ้านในชุมชนนั้นทุกคน ดังพระราชดำริที่ว่า

“...ในการทำงานทั้งปวงนั้น ทุกคนจะต้องตั้งใจจริง อดทนและขยันหมั่นเพียร ซึ่งตรงเห็นอกเห็นใจกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน มีเมตตาเมตตาเมตตาเมตตาเมตตาต่อกัน ยึดมั่นในสามัคคีธรรม ความสุจริตทั้งในความคิดและการกระทำ ถือเอาความมั่นคงและประโยชน์ร่วมกันเป็นจุดหมายสำคัญ...”

3) การส่งเสริมการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองนั้นจะต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่รีบร้อนที่จะให้เกิดผลในทางความเจริญอย่างรวดเร็ว สิ่งสำคัญที่มีพระราชดำริอยู่เสมอ คือ ชุมชนจะต้องพึ่งตนเองได้ในเรื่องอาหารก่อนเป็นลำดับแรก จากนั้นจึงค่อยก้าวไปสู่การพัฒนาในเรื่องอื่น ๆ การขยายการผลิตเพื่อการค้าใด ๆ ก็ตาม ทรงมีข้อสังเกตเกี่ยวกับความพร้อมในด้านการตลาด โดยเฉพาะในด้านความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีธุรกิจการเกษตรของชาวบ้านอย่างง่าย ๆ อีกด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริแก่คณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) และคณะเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ณ ศาลาดุสิดาลัย ความตอนหนึ่งว่า

“...ในด้านหนึ่งที่ไม่เคยคิดกัน ในด้านการพัฒนา เช่น เจ้าหน้าที่บัญชี ถ้าหากว่าทำการเพาะปลูก ชาวบ้านทำการเพาะปลูก เมื่อมีผลแล้วเขาบริโภคเองส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งก็ขายเพื่อให้ได้ มีรายได้ แล้วก็เมื่อมีรายได้แล้วก็ไปซื้อของที่จำเป็น และสิ่งที่จะมาเกื้อกูลการอาชีพของตัว อย่างนี้ไม่ค่อยมีการศึกษากัน เมื่อผลิตอะไรแล้วก็จำหน่ายไปก็มีรายได้ก็ต้องทำบัญชี ชาวบ้านทำบัญชีบางที่ไม่ค่อยถูก...”
(มูลนิธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.)

แนวคิดของการส่งเสริมการเกษตร

ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง งานพัฒนาด้านการเกษตร ซึ่งเป็นการให้การศึกษาแก่เกษตรกรในลักษณะของการให้การศึกษาแบบนอกระบบโรงเรียน (out of school education) โดยให้เกษตรกรได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง นอกจากนี้การส่งเสริมการเกษตรยังเป็นงานขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของเกษตรกร องค์กรเกษตรกรต่างในชุมชน โดยการสอนการทำเกษตรที่ถูกต้อง การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของเกษตรกร การพัฒนาด้านเศรษฐกิจเกษตร และการดำรงชีวิตในชุมชนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ในการดำเนินการส่งเสริมการเกษตร เริ่มต้นจากความต้องการของเกษตรกรและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่เกษตรกรมีอยู่ โดยมีเป้าหมายหลัก คือ การช่วยให้เกษตรกรและครอบครัวมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ความหมายของการส่งเสริมการเกษตรนั้นค่อนข้างจะกว้างขวางและแตกต่างกันไปตามกลุ่มประชากรเป้าหมาย ที่องค์กรส่งเสริมการเกษตรเข้าไปเกี่ยวข้อง แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วหมายถึง การให้การศึกษาแก่เกษตรกร โดยขึ้นอยู่กับความจำเป็นและความต้องการของเกษตรกร โดยมีองค์กรและหน่วยงานของรัฐและเอกชน เข้าไปมีบทบาทในการส่งเสริมการเกษตร

ปัจจุบันงานส่งเสริมการเกษตรจะเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้านการเกษตร เศรษฐกิจและสังคม แก่เกษตรกร และชี้แนะแนวทางในการใช้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร รวมถึงการนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางการเกษตรไป แนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะเกษตรกรแล้ว ติดตามให้คำแนะนำ ช่วยเหลือจนบังเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางการเกษตรมาวิเคราะห์ หาหนทางแก้ไข

จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร พบว่ามีผู้ให้ความหมาย ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร ไว้ดังนี้

ชูเกียรติ รักซ้อน (2532: 10) ได้สรุปว่า “การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการในการให้ การศึกษาออกโรงเรียน ซึ่งรวมทั้งการบริการแก่บุคคลเป้าหมายที่เป็นเกษตรกรและครอบครัว โดยให้ บุคคลเป้าหมายเหล่านี้ เรียนรู้ โดยการกระทำด้วยตนเองและช่วยตนเองเพื่อให้บรรลุถึงการกินที่อยู่ดี ของคนในชุมชนโดยส่วนรวม ทั้งนี้โดยมีพื้นฐานตั้งอยู่บนการพัฒนาประชาชนในชุมชน”

จินดา ขลิบทอง และเฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2555: 7) ได้สรุปว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาในการพัฒนา ความรู้ ความสามารถของเกษตรกร จากการนำ เทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิต นำมาซึ่งรายได้ เศรษฐกิจ และความอยู่ดีมีสุขใน ครอบครัวและชุมชนในชนบท ให้เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชน ในชนบทให้มีความมั่นคงและยั่งยืน

พงษ์ศักดิ์ อังสิทธิ์ (2551: 21) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึงกระบวนการ การพัฒนาความรู้ของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อ มุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำ ให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่ดีกินดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง และมั่งคั่งในที่สุด

จึงสรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตร หมายถึง การนำความรู้ วิธีการ และเทคนิคใหม่ ๆ ทางเกษตรไปแนะนำเผยแพร่ให้แก่ประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกร แล้วติดตามให้คำแนะนำ ช่วยเหลือจนเกิดผลสำเร็จ ขณะเดียวกันก็นำเอาปัญหาต่าง ๆ ทางเกษตรมาวิเคราะห์หาหนทางแก้ไข จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิต พัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่ดีกินดี

ความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตร

1. **การส่งเสริมการเกษตร** เป็นการให้การศึกษาที่มุ่งเน้นในการเพิ่มประสิทธิภาพในการ ผลิต การเกษตร พร้อมทั้งมีการอนุรักษ์ พัฒนาและใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยการผลิตอย่าง ฉลาด ที่สอดคล้องกับสถานะและความต้องการของตลาด การอุตสาหกรรม อันจะเป็นการสร้างและ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงประเทศ

2. **การส่งเสริมการเกษตร** เป็นการสนับสนุนช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกรที่เป็น ชาวไร่ ชาวนาผู้เลี้ยงปศุสัตว์และประมง ยุวเกษตรกร และแม่บ้านเกษตรกร ที่ทำการผลิตโดยใช้ ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั้งในชุมชน ท้องถิ่นชนบท ให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างยั่งยืนในการ แก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ เพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน และเป็น การปรับปรุงของสังคมและเศรษฐกิจของประชาชนและของประเทศให้ดีขึ้น

3. การส่งเสริมการเกษตรที่มีคุณภาพ จะช่วยปรับปรุงและเสริมสร้างประสิทธิภาพ และสมรรถภาพของเกษตรกรในการประกอบอาชีพและการดำรงชีพ การส่งเสริมที่ดีสามารถช่วยให้เกษตรกรเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพ เพิ่มทักษะสมรรถภาพ และความสามารถ และประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร เป็นการสร้างแรงเสริม กระตุ้นเตือนให้เกิดความปรารถนา อย่างแรงกล้าที่จะเรียนรู้เพื่อการพัฒนาอาชีพและคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวตลอดไป

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

สมรรถนะ (competency) เป็นปัจจัยในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ เพราะสมรรถนะเป็น ปัจจัยช่วยให้พัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อให้ส่งผลไปสู่การพัฒนาองค์กร โดยแนวคิดเกี่ยวกับ สมรรถนะเริ่มจากการนำเสนอบทความทางวิชาการของเดวิด แมคเคลแลนด์ (David C. McClelland) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เมื่อปี ค.ศ. 1960 ซึ่งกล่าวถึง ความสัมพันธ์ ระหว่างคุณลักษณะที่ดีของบุคคล (excellent performer) ในองค์การกับระดับทักษะความรู้ ความสามารถ โดยกล่าวว่า การวัด IQ และการทดสอบบุคลิกภาพ ยังไม่เหมาะสมในการทำนาย ความสามารถ หรือสมรรถนะของบุคคลได้ เพราะไม่ได้สะท้อนความสามารถที่แท้จริงออกมาได้

ในปี ค.ศ. 1970 US State Department ได้ติดต่อบริษัท McBer ซึ่งแมคเคลแลนด์เป็นผู้บริหาร เพื่อหาเครื่องมือชนิดใหม่ที่สามารถทำนายผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ได้อย่างแม่นยำ แทนแบบทดสอบเก่า ซึ่งไม่สัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากคนได้คะแนนดีแต่ปฏิบัติงานไม่ ประสบผลสำเร็จ จึงต้องเปลี่ยนแปลงวิธีการใหม่ ซึ่งแมคเคลแลนด์ได้เขียนบทความ “Testing for competence rather than for intelligence” ในวารสาร American Psychologist เพื่อเผยแพร่ แนวคิดและสร้างแบบประเมินแบบใหม่ที่เรียกว่า Behavioral Event Interview (BEI) เป็น เครื่องมือประเมินที่ค้นหาผู้ที่มีผลการปฏิบัติงานดี ซึ่งแมคเคลแลนด์ เรียกว่า สมรรถนะ (competency)

ความหมายของสมรรถนะ

McClelland (1975) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า “สมรรถนะ หมายถึงคุณลักษณะ ที่ซ่อนอยู่ ภายในตัวบุคคล ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะเป็นตัวผลักดันให้บุคคลสามารถสร้างผลการ ปฏิบัติงานใน งานที่ตนรับผิดชอบให้สูงกว่า หรือเหนือกว่าเกณฑ์/เป้าหมายที่กำหนดไว้

Boyatzis (1977) กล่าวว่า “สมรรถนะ หมายถึง คุณลักษณะพื้นฐาน (underlying characteristic) ของบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจ (motive) อุปนิสัย (trait) ทักษะ (skill) จินตภาพส่วนตน

(self-image) หรือบทบาททางสังคม (social Role) หรือองค์ความรู้ (body of knowledge) ซึ่งบุคคล จำเป็นต้องใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้ได้ผลงานสูงกว่า/เหนือกว่าเกณฑ์เป้าหมายที่กำหนดไว้

เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล (2543) กล่าวว่า “สมรรถนะ หมายถึง ทักษะ ความรู้และความสามารถ หรือพฤติกรรมของบุคลากร ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง กล่าวคือ ในการทำงานหนึ่ง ๆ เราต้องรู้อะไร เมื่อมีความรู้หรือข้อมูลแล้วเราต้องรู้อะไรที่จะทำงานนั้น ๆ อย่างไร และเราควรมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะอย่างไรจึงจะทำงานได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรทราบว่าคุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ดีในการทำงานของบุคลากร ในองค์กร (Superior Performer) นั้นเป็นอย่างไร

อุกฤษณ์ กาญจนเกตุ (2543) กล่าวว่า “สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญ ด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถกระทำการหรือตัดสินใจ การกระทำในกิจการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งความสามารถเหล่านี้ได้มาจากการ เรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน และการปฏิบัติจนเป็นนิสัย

อานนท์ ศักดิ์วรวิชญ์ (2547: 61) ได้สรุปคำนิยามของสมรรถนะไว้ว่า สมรรถนะคือ คุณลักษณะของบุคคล ซึ่งได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณสมบัติต่าง ๆ อันได้แก่ ค่านิยม จริยธรรม บุคลิกภาพ คุณลักษณะทางกายภาพและอื่น ๆ ซึ่งจำเป็นและสอดคล้องกับความเหมาะสมกับองค์การ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องสามารถจำแนกได้ว่าผู้ที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานได้ต้องมีคุณลักษณะเด่น ๆ อะไร หรือลักษณะสำคัญ ๆ อะไรบ้าง

จึงสรุปได้ว่า สมรรถนะ (competency) หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่ทำให้บุคคลนั้น ๆ สามารถปฏิบัติงานได้ผลโดดเด่นกว่าคนอื่น โดยบุคคลนั้นแสดงออกทางคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเทคนิควิธีที่ดีกว่าคนอื่น ๆ ความสามารถเหล่านี้ได้มาจากการ เรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝนและการปฏิบัติจนเป็นนิสัย ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงานให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

คุณลักษณะพื้นฐาน

เป็นสมรรถนะของบุคคลซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางการกระทำ พฤติกรรม หรือการคิด โดย คุณลักษณะพื้นฐานเหล่านี้จะแผ่ขยายไปยังสถานการณ์อื่น ๆ และคงทนอยู่ภายในตัวบุคคลเป็นระยะเวลานานพอสมควร หรือกล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ “บุคคลต้องมีคุณลักษณะอย่างไรบ้าง” คุณลักษณะพื้นฐานประกอบด้วยสิ่งต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. แรงจูงใจ (motive) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดถึงหรือมีความต้องการ ซึ่งแรงจูงใจจะเป็นตัวผลักดันหรือแรงขับให้บุคคลกระทำพฤติกรรม หรือตัวกำหนดทิศทางหรือทางเลือกในการกระทำพฤติกรรมเพื่อตอบสนองต่อเป้าหมาย หรือหลีกเลี่ยงจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ตนไม่พึงปรารถนา เช่น เมื่อ

บุคคลตั้งเป้าหมายที่ท้าทายจะทำให้เขามีความรับผิดชอบ มีความกระตือรือร้น และมุ่งมั่นที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จ และจะใช้เป็นข้อมูลย้อนกลับเพื่อทำงานให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

2. อุปนิสัย (trait) เป็นคุณลักษณะทางกายภาพของบุคคล ซึ่งจะแสดงออกมาเพื่อตอบสนองต่อข้อมูล หรือสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ อุปนิสัยเป็นสิ่งที่เกิดจากการศึกษา การอบรมเลี้ยงดู ประสบการณ์ และการเรียนรู้ของบุคคล สมรรถนะด้านอุปนิสัยเช่น การควบคุมอารมณ์ภายใต้สภาวะความกดดัน ความคิดริเริ่ม เป็นต้น

3. อัตมโนทัศน์ (self-concept) หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง อาจรวมถึงทัศนคติ (attitude) ค่านิยม (value) จินตภาพส่วนบุคคล (self-image) เป็นต้น

4. บทบาททางสังคม (social role) หมายถึง สิ่งที่บุคคลต้องการสื่อให้ผู้อื่นในสังคม เห็นว่าตัวเขามีบทบาทต่อสังคมอย่างไรบ้าง เช่น การเป็นผู้นำทีมงาน ความมีจริยธรรม เป็นต้น

5. ความรู้ (knowledge) หมายถึง ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจในหลักการแนวคิดต่าง ๆ ที่บุคคลจำเป็นต้องมีในสาขาวิชาชีพนั้น ๆ หรือกล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ “บุคคลต้องมีความรู้อะไรบ้าง” เช่น เจ้าหน้าที่บุคคล ต้องมีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารทรัพยากรบุคคล ความรู้เกี่ยวกับ กฎหมายแรงงาน เป็นต้น

6. ทักษะ (skill) หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงานทั้งด้านใช้วัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย หรือการใช้สมองเพื่อคิดสิ่งต่าง ๆ หรือกล่าวอย่างสั้น ๆ ก็คือ “บุคคลต้องทำอะไรได้บ้าง” เช่น อายุรแพทย์ต้องมีสมรรถนะ “ความเชี่ยวชาญในการตรวจวินิจฉัยและรักษาโรคด้านอายุรศาสตร์” จิตแพทย์ต้องมีสมรรถนะ “ความเชี่ยวชาญในการตรวจวินิจฉัยและรักษาผู้ป่วยจิตเวชและสารเสพติด” เป็นต้น ระดับหรือประเภทของสมรรถนะนี้เราสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนและบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งคุณลักษณะทั้ง 5 ประการดังกล่าว สามารถเปรียบเทียบกับทฤษฎีภูเขาน้ำแข็ง (the iceberg model)

สมรรถนะของคน ประกอบด้วยสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ความสามารถในการสื่อสารรู้จักสื่อสารกับคนอื่นได้ในทางสร้างสรรค์ และไม่เป็นภัยแก่ตนเอง ไม่ว่าจะเป็นการแสดงออกทางการพูด การเขียน อารมณ์ หรือวิธีการใด ๆ ที่จะทำให้คนที่เราสื่อสารด้วยฟังสบายหู ดูสบายตา และพาสบายใจ

2. ความสามารถในการคิดคิดในทางสร้างสรรค์ก่อให้เกิดมูลค่า และสร้างสันติสุขหรือเป็นการมองโลกในแง่ดี เช่น ไม่คิดลัทธิขโมยสิ่งของของคนอื่น ไม่อิจฉาริษยาใคร ไม่คิดพยายาบทปองร้ายใคร ในส่วนสามภรรยา ก็ไม่คิดนอกใจกันและกัน ในส่วนของทุกคน ก็ไม่คิดอกุศล เช่น คิดกระทำชำเรา คิดเพื่อมุ่งร้ายคนอื่น เป็นต้น สิ่งสำคัญคือการคิดที่จะพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง คิดหาทางออกให้ชาติบ้านเมือง ไม่ซ้ำเติมให้สถานการณ์แย่ไปกว่าเดิม

3. ความสามารถในการแก้ปัญหา ปัญหาของทุกคนมีด้วยกันทั้งนั้น เพราะสภาพปัญหาพื้นฐานของคนเรา คือแย่งอาหารกันกินแย่งแผ่นดินหรือถิ่นฐานกันอยู่ แย่งคู่พิศواس และแย่งอำนาจกันปกครอง หลักในการแก้ปัญหาของคนเราถ้านำเอาหลักอริยสัจ 4 มาใช้ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้แทบทุกเรื่อง คือ รู้ว่าอะไรเป็นปัญหา หรือสิ่งที่จะทำให้เกิดทุกข์ รู้จักวิเคราะห์สาเหตุปัญหา แยกแยะให้รู้ชัดว่าหาวิธีแก้ปัญหาทางสร้างสรรค์และนำเอาวิธีแก้ปัญหาที่ดีที่สุดมาเป็นแนวทางสำหรับแก้ปัญหาด้านอื่น ๆ ต่อไปด้วยการบูรณาการเข้าด้วยกัน

4. ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตคือการรู้จักเอาตัวรอดได้ ไม่ก่อให้เกิดปัญหา ไม่ว่าจะเป็นการติดยาเสพติดให้โทษการมีเพศสัมพันธ์ที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เพราะมนุษย์เราต่างจากสัตว์ที่จิตใจสูง มีความละเอียดใจในอันที่จะแสดงออกทางเพศที่ไม่พึงประสงค์หรือชาวโลกติเตียน ซึ่งถือว่าเป็นอารยธรรมที่สูงส่ง

5. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีปัจจุบัน เทคโนโลยี หรือ ไอซีที (ICT) มีความเจริญก้าวหน้ามาก ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์คอมพิวเตอร์ หรือเทคโนโลยีด้านต่าง ๆ ทำให้โลกเราสามารถเข้าถึงกันได้หมดภายในระยะเวลาอันสั้น และเราจะแสวงหาความรู้ก็สามารถทำได้หลายวิธี จากการศึกษาค้นคว้าทางอินเทอร์เน็ต สื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์ การใช้เทคโนโลยีที่ดี ต้องใช้ในทางสร้างสรรค์ ใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างปัญญาให้เกิดกับเรา ใช้ในการแสวงหาความรู้ ไม่ใช่เพื่อประสังค์ร้ายหรือใส่ร้ายใครให้เกิดความแตกแยก และจะก่อให้เกิดการขาดความสามัคคีของคนในชาติ

สรุป สมรรถนะของคนเรา ได้แก่ ความสามารถในการสื่อสาร ความสามารถในการคิด ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและความสามารถในการใช้เทคโนโลยี (สื่อ คิด แก่ ทัก เทคโนโลยี) ปัญหาทุกปัญหามีทางแก้ไขและจะเป็นการดีถ้าเราตระหนักรู้ในปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหาคิดหาวิธีแก้ปัญหาทางสร้างสรรค์และนำเอาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันต่อไป

สมรรถนะในการทำงาน

ระบบสมรรถนะในการทำงาน (competency model) เป็นเครื่องมือบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญอย่างหนึ่งที่ผู้บริหารทุกระดับสามารถนำมาใช้ในการสรรหา รักษา และพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถและบุคลิกลักษณะเฉพาะตรงตามตำแหน่งกำหนดเพื่อให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ตามผลตามที่คาดหวังไว้

สมรรถนะในการทำงาน (competency) หมายถึง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ (knowledge, skills, personal attribute) ของบุคคลที่จำเป็นต้องมี เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้ประสบผลสำเร็จตามที่กำหนดไว้

1. ความรู้ (knowledge) หมายถึง ความรู้ที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่มีความรู้ พนักงานก็ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบได้อย่างถูกต้อง ความรู้นี้มักจะได้จากการศึกษา อบรม สัมมนา รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้มีความรู้ในด้านนั้น ๆ
2. ทักษะ (skills) หมายถึงทักษะ ความสามารถเฉพาะที่จำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่ ถ้าไม่มีทักษะแล้ว ก็ยากที่จะทำให้พนักงานทำงานให้มีผลงานออกมาดีและตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้ ทักษะนี้ มักจะได้มาจากการฝึกฝนหรือกระทำซ้ำ ๆ อย่างต่อเนื่องจนทำให้เกิดความชำนาญในสิ่งนั้น
3. คุณลักษณะส่วนบุคคล (personal attribute) หมายถึง คุณลักษณะ ความคิด ทัศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจและความต้องการส่วนตัวของบุคคล คุณลักษณะเป็นสิ่งที่ติดตัวและเปลี่ยนแปลงได้ ไม่ถ่วงน้ำหนักคุณลักษณะที่ไม่เหมาะสมกับหน้าที่มักจะก่อให้เกิดปัญหาในการทำงานและทำให้งานไม่ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

องค์ประกอบของสมรรถนะ ตามแนวคิดของแมคเคลแลนด์ มี 5 ส่วน คือ

1. ความรู้ (knowledge) คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ เช่น ความรู้ด้านเครื่องยนต์ เป็นต้น
2. ทักษะ (skill) คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น ทักษะทางคอมพิวเตอร์ ทักษะทางการถ่ายทอดความรู้ เป็นต้น ทักษะที่เกิดขึ้นนั้นมาจากพื้นฐานทางความรู้ และสามารถปฏิบัติได้อย่างแคล่วคล่องว่องไว
3. ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง (self – concept) คือ เจตคติ ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็น เช่น ความมั่นใจในตนเอง เป็นต้น
4. บุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล (traits) เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น
5. แรงจูงใจ / เจตคติ (motives / attitude) เป็นแรงจูงใจ หรือแรงขับภายใน ซึ่งทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่เป้าหมาย หรือมุ่งสู่ความสำเร็จ เป็นต้น

ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

ความหมายการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (participation) คือ เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการ และทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้องต้องกัน จะต้องมีการจูงใจความคิดริเริ่ม โครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลเบื้องต้นของการที่มีคนมารวมกันได้ ควรจะต้องมีการตระหนักว่า

ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การ (organization) ดังนั้น องค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงได้

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวงมหาวิทยาลัย (2545: 114) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม ควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ และโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับ ผลประโยชน์จากการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน มีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527: 183) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าวเป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดหมายของกลุมนั้นกับทั้งทำให้เกิดความมีส่วนร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 4) ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยมาเข้าร่วมด้วยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่มีส่วนร่วมอย่างผิวเผิน แต่เข้าร่วมด้วยอย่างแท้จริงยิ่งขึ้น และการเข้าร่วมนั้นต้องเริ่มตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ

ชิต นิลพานิช และกุลธนา ธนาพงศธร (2532: 350) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท หมายถึง การที่ประชาชนทั้งในเมืองและชนบทได้เข้ามีส่วนร่วมหรือเข้ามีส่วน

เกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนาชนบทขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งหรือทุกขั้นตอนแล้วแต่เหตุการณ์จะเอื้ออำนวย

วันรักษ์ มิ่งมณีนาคิน (2531: 10) ได้สรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเข้าร่วมอย่างแข็งขันและอย่างเต็มที่ของกลุ่มบุคคลผู้มีส่วนได้เสียในทุกขั้นตอนของโครงการหรืองานพัฒนาชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในอำนาจ การตัดสินใจและหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมเข้าร่วมจะเป็นเครื่องประกันว่าสิ่งที่ผู้มีส่วนได้เสียต้องการที่สุดนั้นจักได้รับการตอบสนอง และทำให้มีความเป็นไปได้มากขึ้นว่าสิ่งที่ทำไปนั้นจะตรงกับความต้องการที่แท้จริง และมั่นใจมากขึ้นว่าผู้เข้าร่วม ทุกคนจะได้รับประโยชน์เสมอหน้ากัน

จึงสรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนร่วมมือกันการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกันเป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาคนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนางาน โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของแต่ละคนมาร่วมกันในการแก้ปัญหาของชุมชนและพัฒนางาน ให้เกิดประสิทธิภาพ

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มี 5 ทฤษฎี อคิน รพีพัฒน์ (อ้างใน ยุพาพร รุ่งงาม, 2545: 7-9) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (mass persuasion) Maslow (อ้างใน อคิน รพีพัฒน์, 2527: 7-8) กล่าวว่า การเกลี้ยกล่อม หมายถึง การใช้คำพูดหรือการเขียน เพื่อมุ่งให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำ ซึ่งการเกลี้ยกล่อมมีประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในการปฏิบัติงานและถ้าจะให้ เกิดผลดีผู้เกลี้ยกล่อมจะต้องมีศิลปะในการสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมโดยเฉพาะในเรื่อง ความต้องการของคนตามหลักทฤษฎีของ Maslow ที่เรียกว่าลำดับขั้น ความต้องการ (hierarchy of needs) คือ ความต้องการของคนจะเป็นไปตามลำดับจากน้อยไปมาก มีทั้งหมด 5 ระดับ ดังนี้

1.1 ความต้องการทางด้านสรีระวิทยา (physiological needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ (survival need) ได้แก่ ความต้องการทางด้านอาหาร ยา เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ

1.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต (safety and security needs) ได้แก่ ความต้องการที่อยู่อาศัยอย่างมีความปลอดภัยจากการถูกทำร้ายร่างกายหรือถูกขโมยทรัพย์สิน หรือความมั่นคงในการทำงานและการมีชีวิตอยู่อย่างมั่นคงในสังคม

1.3 ความต้องการทางด้านสังคม (social needs) ได้แก่ ความต้องการความรัก ความต้องการที่จะให้สังคมยอมรับว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

1.4 ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง (self-esteem needs) ได้แก่ ความภาคภูมิใจ ความต้องการดีเด่นในเรื่องหนึ่งที่จะให้ได้รับการยกย่องจากบุคคลอื่น ความต้องการด้านนี้

เป็นความต้องการระดับสูงที่เกี่ยวกับความมั่นใจในตัวเองในเรื่องความสามารถและความสำคัญของบุคคล

1.5 ความต้องการความสำเร็จแห่งตน (self-actualization needs) เป็นความต้องการในระบบสูงสุดที่อยากจะให้เกิดความสำเร็จในทุกสิ่งทุกอย่างตามความนึกคิดของตนเองเพื่อจะพัฒนาตนเองให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ความต้องการนี้จึงเป็นความต้องการพิเศษของบุคคลที่จะพยายามผลักดันชีวิตของตนเองให้เป็นแนวทางที่ดีที่สุด

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของคนในชาติ (national morale) คนเรามีความต้องการทางกายและใจถ้าคนมีขวัญดีพอ ผลของการทำงานจะสูงตามไปด้วย แต่ถ้าขวัญไม่ดีผลงานก็ต่ำไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากว่าขวัญเป็นสถานการณ์ทางจิตใจที่แสดงออกในรูปพฤติกรรมต่าง ๆ นั่นเอง การจะสร้างขวัญให้ดีต้องพยายามสร้างทัศนคติที่ดีต่อผู้ร่วมงาน เช่น การไม่เอาไรต์เอาเปรียบ การให้ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับงาน การเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น เป็นต้น และเมื่อใดก็ตามถ้าคนทำงานมีขวัญดีจะเกิดสำนึกในความรับผิดชอบ อันจะเกิดผลดีแก่หน่วยงานทั้งในส่วนที่เป็นขวัญส่วนบุคคล และขวัญของกลุ่ม ดังนั้น จะเป็นไปได้ว่าขวัญของคนเราโดยเฉพาะคนมีขวัญที่ดียอมเป็นปัจจัยหนึ่งที่จะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ได้เช่นกัน (ยุพาพร รูปงาม, 2545: 8)

3. ทฤษฎีสร้างความรู้รักชาตินิยม (nationalism) ปัจจัยประการหนึ่งที่นำสู่การมีส่วนร่วมคือ การสร้างความรู้รักชาตินิยมให้เกิดขึ้น หมายถึง ความรู้สึกเป็นตัวของตัวเองที่จะอุทิศหรือเน้นค่านิยมเรื่องผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ มีความพอใจในชาติของตัวเอง พอใจเกียรติภูมิจงรักภักดีผูกพันต่อท้องถิ่น (ยุพาพร รูปงาม, 2545: 8)

4. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (leadership) การสร้างผู้นำจะช่วยจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจเพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญของการรวมกลุ่มคนจูงใจไปยังเป้าประสงค์โดยทั่วไปแล้วผู้นำอาจจะมีทั้งผู้นำที่ดีเรียกว่า ผู้นำปฏิฐาน (positive leader) ผู้นำพลวัต คือ เคลื่อนไหวทำงานอยู่เสมอ (dynamic leader) และผู้นำไม่มีกิจ ไม่มีผลงานสร้างสรรค์ที่เรียกว่า ผู้นำนิเสธ (negative leader) ผลของการให้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้เกิดการระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีขวัญกำลังใจ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และร่วมรับผิดชอบ ดังนั้นการสร้างผู้นำที่ดี ย่อมจะนำไปสู่ การมีส่วนร่วมใน กิจกรรมต่าง ๆ ด้วยดี

5. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (administration and method) การใช้ระบบบริหารในการระดมความร่วมมือเป็นวิธีหนึ่งที่ย่ำเพราะใช้กฎหมาย ระเบียบ แบบแผนเป็นเครื่องมือในการดำเนินการ แต่อย่างไรก็ตามผลของความร่วมมือยังไม่มีระบบใดที่ดีที่สุดในเรื่องการใช้บริหารเพราะธรรมชาติของคนถ้าทำงานตามความสมัครใจอย่างตั้งใจ ไม่มีใครบังคับก็จะทำงานด้วยความรักแต่ถ้าไม่ควบคุมเลยก็ไม่เป็นไปตามนโยบายและความจำเป็นของรัฐ เพราะการใช้ระบบ

บริหารเป็นการให้ปฏิบัติตามนโยบายเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเพิ่มความคาดหวังผลประโยชน์ (ยุพาพร รุปงาม, 2545 : 8-9)

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

โกวิทย์ พวงงาม (2545: 8) ได้สรุปถึงการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ในการพัฒนามี 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของแต่ละท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากชาวบ้านยังไม่สามารถทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาในท้องถิ่นของตนเป็นอย่างดีแล้ว การดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาของท้องถิ่นย่อมไร้ประโยชน์ เพราะชาวบ้านจะไม่เข้าใจและมองไม่เห็นถึงความสำคัญของการ ดำเนินงานเหล่านั้น
2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้ชาวบ้านรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล รู้จักการนำเอาปัจจัยข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผน
3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและการปฏิบัติงาน แม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีฐานะยากจน แต่ก็มีความสามารถที่สามารถใช้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนและปฏิบัติงานจะทำให้ชาวบ้านสามารถคิดค้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด
4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลงาน ถ้าหากการติดตามงานและประเมินผลงานขาดการมีส่วนร่วมแล้วชาวบ้านย่อมจะไม่ทราบด้วยตนเองว่างานที่ทำไปนั้นได้รับผลดีได้รับประโยชน์หรือไม่อย่างไร การดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป จึงอาจจะประสบความยากลำบาก

การมีส่วนร่วมในขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาในชุมชนตลอดจนกำหนดความต้องการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. ขั้นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนา โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนกำหนดทรัพยากรและแหล่งทรัพยากรที่ใช้
3. ขั้นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการสร้างประโยชน์โดยการสนับสนุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์และแรงงานหรือเข้าร่วมบริหารงาน ประสานงานและดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก

4. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนา เป็นขั้นตอนที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการพัฒนาหรือยอมรับผลประโยชน์อันเกิดจากการพัฒนาทั้งด้านวัตถุและจิตใจ
5. ขั้นการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการพัฒนา เป็นขั้นที่ประชาชนเข้าร่วมประเมินว่าการพัฒนาที่ได้กระทำไปนั้นสำเร็จตามวัตถุประสงค์เพียงใด

ระดับของการมีส่วนร่วม

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546: 17) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมตามหลักการทั่วไปว่า แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ

1. การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูลของตน/ครอบครัว/ชุมชน
2. การมีส่วนร่วมรับข้อมูลข่าวสาร
3. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ โดยเฉพาะในโครงการที่ตนมีส่วนได้เสีย แบ่งเป็น 3 กรณีดังต่อไปนี้
  - 3.1. ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจน้อยกว่าเจ้าของโครงการ
  - 3.2. ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจเท่ากับเจ้าของโครงการ
  - 3.3. ตนมีน้ำหนักการตัดสินใจมากกว่าเจ้าของโครงการ
4. การมีส่วนร่วมทำ คือ ร่วมในขั้นตอนการดำเนินงานทั้งหมด
5. การมีส่วนร่วมสนับสนุน คืออาจไม่มีโอกาสร่วมทำ แต่มีส่วนร่วมช่วยเหลือ ในด้านอื่น

นอกจากนี้ยังได้มีการแบ่งระดับของการมีส่วนร่วมเป็นระดับของการมีส่วนร่วม ตามแนวทางพัฒนาชุมชน เป็นการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยได้แบ่งไว้ดังนี้

1. ร่วมค้นหาปัญหาของตนให้เห็นว่าสิ่งใดที่เป็นปัญหารากเหง้าของปัญหา
2. ร่วมค้นหาสิ่งที่จำเป็นของตนในปัจจุบันคืออะไร
  - 2.1. ร่วมคิดช่วยตนเองในการจัดลำดับปัญหาเพื่อจะแก้ไขสิ่งใดก่อนหลัง
  - 2.2. วางแผนแก้ไขปัญหาเป็นเรื่อง ๆ
  - 2.3. ร่วมระดมความคิด ถึงทางเลือกต่าง ๆ และเลือกทางเลือกที่เหมาะสมเพื่อแก้ไขปัญหานั้น
  - 2.4. ร่วมพัฒนาเทคโนโลยีที่จะนำมาใช้
  - 2.5. ร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ๆ
  - 2.6. ร่วมติดตามการดำเนินงานและประเมินผลการดำเนินงาน
  - 2.7. ร่วมรับผลประโยชน์/หรือร่วมเสียผลประโยชน์จากการดำเนินงาน

แนวคิดการเสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment)

ความหมายของการเสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment)

Kanter (1977: 166-186) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเสริมพลังอำนาจในงาน เป็นการให้อำนาจกับบุคคล โดยการให้ข้อมูล ข่าวสาร การสนับสนุนและทรัพยากรที่จำเป็นในการทำงาน โดยการให้อำนาจแบบเป็นทางการ การให้โอกาสบุคคลได้ตัดสินใจด้วยตนเองตามจุดประสงค์ขององค์กร และการให้อำนาจแบบไม่เป็นทางการ คือการสร้างพันธมิตรในกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า หรือสมาชิกอื่นในองค์กร ซึ่งอำนาจทั้ง 2 ส่วนที่บุคคลได้รับนี้ สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อสร้างประสิทธิผลในการทำงาน

Kinlaw (1995: 65) ให้คำนิยาม การสร้างพลังอำนาจในงาน ว่าเป็นกระบวนการปรับปรุงคุณภาพการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง โดยการพัฒนาและขยายสิ่งที่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคล และทีมงานความรับผิดชอบ ซึ่งส่งผลต่อการปฏิบัติงานขององค์กร

ภักดรรรณ ปิ่นแก้ว (2548: 11) ได้สรุปความหมายของการเสริมพลังอำนาจในงาน คือการมอบหมาย (Delegation) ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานเพื่อให้พนักงานมีอำนาจในการตัดสินใจในงานของตนเอง และสามารถควบคุม (Control) ตนเองในส่วนของสิ่งแวดล้อมหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการทำงานทั้งหมดได้

อนิรุทธิ์ ตูลสุข (2552: 16) ได้สรุปความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจในงานเชิงโครงสร้างไว้ว่า คือกระบวนการในการพัฒนาและเสริมสร้างความสามารถของบุคลากร โดยทางองค์กร หรือผู้บังคับบัญชา ได้สนับสนุนบุคลากรดังกล่าวด้วยการให้อำนาจและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมถึงการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามแนวทางที่วางไว้อย่างเต็มศักยภาพของตน

ชรินทร์ยา ป้อมไย (2554: 25) ได้สรุปว่า การเสริมสร้างพลังอำนาจในงานเชิงโครงสร้าง คือการให้อำนาจแก่บุคคลในการตัดสินใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรความรู้ ทักษะต่าง ๆ ที่ช่วยในการทำงานนั้น

จึงสรุปได้ว่า การเสริมสร้างความเข้มแข็ง (empowerment) คือ การให้อำนาจแก่บุคคลในการตัดสินใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย โดยการให้ข้อมูล ข่าวสาร รวมถึงการสนับสนุนทรัพยากรความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมสร้างความสามารถและทำให้เกิดการพัฒนา

ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ

เฟื่องฟ้า ภูธรรักษ์ และคณะ (2547: 10) ได้นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้
แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของแทบิท ประกอบด้วยแนวคิด 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. มีการเสริมสร้างพลังอำนาจเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร คือมีการกำหนดวิธีการขึ้นมาใหม่หรือปรับปรุงสิ่งที่มีอยู่เดิมแต่คงไว้ซึ่งค่านิยมที่สำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร
2. ปรับปรุงและกำหนดรูปแบบขององค์การ ผู้บริหารสูงสุดจะต้องมีคณะทำงานที่เป็นทีมงานที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเลิศ
3. การรวบรวมรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในองค์การ โดยเชื่อในความสามารถขององค์การ แนวคิดและพฤติกรรมของบุคลากร โดยเปลี่ยนอำนาจจากการควบคุมขององค์การมาเป็นการมีส่วนร่วมของบุคลากรและผู้ร่วมงาน
4. การเปลี่ยนแปลงในเรื่องความเชื่อ ความคิด หรือการกระทำอันเป็นผลให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกผูกพัน ถือเป็น การเริ่มต้นของการเสริมสร้างพลังอำนาจ คือผู้ปฏิบัติงานมีอิสระในการเลือกทำงาน มีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความผูกพัน
5. จากการยึดมั่นผูกพันต่อองค์การของผู้ปฏิบัติ เป็นผลให้องค์การสามารถทบทวนหรือวางแผนในการกำหนดจุดมุ่งหมาย บทบาท กฎระเบียบ ระบบงาน ตลอดจนการบริหารจัดการ และดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ

การเสริมสร้างพลังอำนาจของเทอร์ซี ซึ่งมีแนวคิดในการเสริมสร้างพลังอำนาจ ดังนี้

1. การมอบหมายความรับผิดชอบ (responsibility) โดยต้องรับความรับผิดชอบที่ชัดเจนภายในขอบเขตงานนั้น ๆ
2. การมอบอำนาจหน้าที่ (delegation of authority) โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมกันคืออำนาจหน้าที่ควรเท่าเทียมกับความรับผิดชอบ
3. การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน (standard of excellence) โดยเกณฑ์มาตรฐานของงานต้องคำนึงถึงศักยภาพของบุคลากรผู้ปฏิบัติ
4. การฝึกอบรมพัฒนา (training and development) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานมีทักษะและความมั่นใจในการปฏิบัติงานให้บรรลุตามเกณฑ์มาตรฐาน
5. การให้ความรู้และข้อมูล (knowledge and information) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้นำความรู้และข้อมูลที่จำเป็นมาประกอบการตัดสินใจในการปฏิบัติงานที่ถูกต้อง
6. การให้ข้อมูลย้อนกลับ (feedback) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานได้ทราบถึงผลงานและความสามารถในการปฏิบัติงานของตนตามที่ผู้บริหารมองเห็น เพื่อจะได้นำผลการประเมินมาปรับปรุงและพัฒนาตนเอง

7. การยอมรับและชื่นชม (recognition) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และเกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

8. การให้ความไว้วางใจ (trust) เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความรู้สึกอิสระในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดความตั้งใจและปฏิบัติงานให้ดีที่สุด

9. การยอมรับความล้มเหลว (permission to fail) การปฏิบัติงานที่มีความเสี่ยงสูงต้องใช้ทักษะหลายด้าน หรือเป็นประสบการณ์แรงของผู้ปฏิบัติได้เรียนรู้อย่างเต็มที่ และหากผู้ปฏิบัติกระทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารต้องยอมรับและให้อภัยแก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยถือว่าข้อผิดพลาดเป็นบทเรียนของการเรียนรู้

10. ปฏิบัติต่อบุคลากรด้วยความมีศักดิ์ศรีและให้การนับถือพวกเขา

แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของคองเกอร์และคาร์นินโก

แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของคองเกอร์และคาร์นินโก เป็นแนวคิดการเสริมพลังอำนาจให้แก่บุคลากร ทางด้านจิตใจ ด้วยการสร้างแรงกระตุ้น แรงจูงใจจากความรู้สึกภายในของบุคลากรเกี่ยวกับการรับรู้และความเชื่อในความสามารถแห่งตน โดยเสนอกระบวนการ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์เงื่อนไขที่นำไปสู่ภาวะไร้อำนาจ ประกอบด้วย

1. ปัจจัยด้านองค์การ เช่น การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในองค์การ ระบบสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ
2. ปัจจัยด้านการนิเทศ ติดตาม เช่น การใช้อำนาจหน้าที่มากเกินไป การกระทำโดยขาดเหตุผล
3. ปัจจัยด้านการให้รางวัล เช่น การให้ค่าตอบแทนต่ำ ระบบรางวัลไม่ยุติธรรม
4. ปัจจัยด้านการออกแบบงาน เช่น ขาดความชัดเจนในบทบาท ขาดอำนาจหน้าที่และการสร้างสรรค์งานที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 2 การใช้กลยุทธ์และเทคนิคการบริหารจัดการ ประกอบด้วย

1. บริหารงานแบบมีส่วนร่วม โดยให้ผู้ปฏิบัติงานเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผนการดำเนินงาน ร่วมตัดสินใจ และรับผิดชอบร่วมกัน
2. สร้างเป้าหมายงาน เป็นวิธีการสร้างแรงจูงใจในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ โดยกำหนดเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง ทำได้ เป็นที่ยอมรับชัดเจน และเป็นไปได้
3. สร้างระบบการให้ข้อมูลย้อนกลับ เป็นการสื่อสารข้อมูลโดยผู้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน เป็นเครื่องมือชี้วัดการเปลี่ยนแปลงของบุคคล

4. จัดระบบเสริมแรง เป็นการทำให้ผู้ทำพฤติกรรมเกิดความพึงพอใจ เพื่อทำพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งแล้ว

5. จัดระบบงานที่ท้าทาย เป็นการปรับระบบงานโดยเพิ่มโอกาสในการทำงาน เพิ่มความรับผิดชอบ เปิดโอกาสให้เรียนรู้เพื่อหารประสบการณ์

6. ทำตัวเป็นแบบอย่าง เป็นกระบวนการที่กระทำบทบาทหรือสาธิต เพื่อให้เข้าถึงพฤติกรรมที่คาดหวัง โดยใช้ทักษะการเป็นพี่เลี้ยง การสอนงาน การสื่อสาร และพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสม

ขั้นตอนที่ 3 การดูแลผู้ใต้บังคับบัญชา ให้รับรู้ถึงความสามารถของตน ในการปฏิบัติจะต้องดูแลข้อมูลข่าวสารถึงบุคลากรเกี่ยวกับการรับรู้ความสามารถของตนโดยตรง ซึ่งระบุได้ 4 แห่ง

1. การส่งเสริมเพื่อเพิ่มความสามารถแก่บุคลากร หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสารจากประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญโดยตรงที่สัมพันธ์กับงาน เมื่อบุคลากรปฏิบัติงานที่ยังยากซับซ้อนหรือได้รับความรับผิดชอบในงานมากขึ้น ทำให้ได้ทักษะ ใหม่และทำให้รู้สึกว่ามีความสามารถ และได้รับพลังอำนาจเพิ่มขึ้น

2. ส่งเสริมบุคลากรให้เห็นตัวอย่างเพื่อนร่วมงานที่ประสบความสำเร็จ โดยการสังเกต ใช้ความรู้สึกร่วมในประสบการณ์ระหว่างการทำงาน ได้เห็นแบบอย่างในการทำงาน

3. การใช้คำพูดจูงใจโน้มน้าวให้บุคลากรรู้สึกว่าเป็นผู้มีความสามารถ โดยให้กำลังใจ ให้ข้อมูลย้อนกลับ การใช้คำพูดโน้มน้าวจะทำให้เกิดการรับรู้ความสามารถ ความคาดหวังที่เข้มแข็ง เกิดความพยายามในการปฏิบัติงาน

4. การใช้การกระตุ้นทางอารมณ์ ซึ่งการกระตุ้นทางอารมณ์เป็นผลลัพธ์จากความเครียด ความกลัว วิตกกังวล ซึ่งต้องใช้เทคนิคและกลยุทธ์ในการเสริมสร้างพลังอำนาจโดยดูแล ประคับประคอง สนับสนุน ให้ความไว้วางใจ และสร้างความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นระหว่างบุคลากร

ขั้นตอนที่ 4 ผลของการได้รับการเสริมสร้างพลังอำนาจ ทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชา มีความแข็งแกร่ง มีความพยายามเกิดความคาดหวัง และมีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง

ขั้นตอนที่ 5 การนำไปสู่พฤติกรรมที่มีประสิทธิผล ความพยายามและความคาดหวังในความสามารถของตนเอง จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ

ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจของแคนเตอร์

แนวความคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจของแคนเตอร์ ชี้ให้เห็นว่าประสิทธิภาพการทำงานของบุคคล เป็นผลมาจากสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งขึ้นอยู่กับปฏิบัติหน้าที่ตามตำแหน่ง โดยตำแหน่งนั้นจะต้องถูกจัดวางให้สามารถเข้าถึงอำนาจและโอกาส ซึ่งอำนาจจะหมายถึงการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุน การได้รับข้อมูลข่าวสาร การได้รับทรัพยากร รวมถึงความสามารถในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร และโอกาส ซึ่งหมายถึง การได้รับความก้าวหน้าในการ

ทำงาน การได้รับการส่งเสริมให้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงาน ทำให้บุคคลากรเกิดแรงจูงใจในการทำงาน เต็มศักยภาพ และส่งผลต่อความพึงพอใจในงาน โครงสร้างพลังอำนาจตามแนวคิดของแคนเตอร์ ประกอบด้วย

1. การได้รับอำนาจ (power) โดยอำนาจ หมายถึงกระบวนการหรือผลลัพธ์จากการที่สามารถปฏิบัติการได้สำเร็จ โดยใช้อำนาจซึ่งได้รับมาจากองค์การทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ซึ่งอำนาจที่เป็นทางการนั้นได้มาจากการทำงานที่ทำหาย งานที่ได้รับความคิดสร้างสรรค์ ส่วนอำนาจที่ไม่เป็นทางการเป็นอำนาจที่ได้มาจากการมีความใกล้ชิดกับบุคคลสำคัญในองค์การ ซึ่งอำนาจที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประกอบด้วย

1.1 ด้านการช่วยเหลือสนับสนุน (support) หมายถึง การให้การยอมรับในสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานกระทำ และให้การเห็นชอบ รวมไปถึงการสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานมีพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การส่งเสริมให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การให้โอกาสตัดสินใจ การให้โอกาสในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน

1.2 ด้านข้อมูลข่าวสาร (information) หมายถึง การให้ข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญในการปฏิบัติงาน และข้อมูลข่าวสารนั้นมีความถูกต้อง ครบถ้วน ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เพื่อนำมาใช้ในการตัดสินใจในการปฏิบัติงานแก่ผู้ได้บังคับบัญชา ทำให้สามารถปฏิบัติงานได้ถูกต้อง

1.3 ด้านทรัพยากร (resources) หมายถึง ความสามารถในการจัดหาสิ่งที่จำเป็นเพื่อสนับสนุนการทำงาน และการสนับสนุนทรัพยากร ได้แก่ เงิน บุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ

2. ด้านโอกาส (opportunity) หมายถึง การให้โอกาส ความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน รวมทั้งโอกาสในการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทักษะในการทำงาน และให้การยอมรับ

แนวคิดของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2559: 3) ได้อธิบายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ดังนี้

1. ความหมาย คือ แหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่ถูกต้องและที่เหมาะสมสำหรับชุมชน และเป็นศูนย์กลางของการบริการและแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน โดยดำเนินการในพื้นที่ของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ สามารถเป็นแบบอย่างให้กับเกษตรกรในชุมชน ในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด

2. องค์ประกอบ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นของชุมชนบริหารจัดการโดยเกษตรกรต้นแบบและชุมชนร่วมกับนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ และเป็นกลไกส่งเสริมการเกษตร ในการบูรณาการวิชาการ ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ โดยในแต่ละศูนย์อาจมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไป มีหลักสูตรและแผนการเรียนรู้ที่ชัดเจน ซึ่งเกษตรกรในชุมชนสามารถเข้ารับการเรียนรู้ได้ตามหลักสูตรและแผนที่กำหนด สำหรับวิธีการเรียนรู้ เน้นหลักการเรียนรู้จากของจริงในฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ และลงมือปฏิบัติจริงร่วมกันในแปลงเรียนรู้ ศูนย์เรียนรู้ฯ มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 4 องค์ประกอบคือ

1) เกษตรกรต้นแบบ หมายถึง เกษตรกรเจ้าของแปลงเรียนรู้ ที่เป็น Smart Farmer มีความรู้ ทักษะและความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ เป็นเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด

2) แปลงเรียนรู้ หมายถึง แปลงของเกษตรกรต้นแบบที่ทำการผลิตสินค้าเกษตรสามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิตวิธีและสาธิตผลให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้

3) ของชุมชน โดยเกษตรกรต้นแบบ นักส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ และหน่วยงาน ในการร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดขึ้น

4) ฐานการเรียนรู้ หมายถึง จุดเรียนรู้เฉพาะเรื่องที่สอดคล้องกับหลักสูตรการเรียนรู้ เช่น การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน การผลิตเมล็ดพันธุ์ การผลิตสารชีวภัณฑ์ การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร การจัดการศัตรูพืช เป็นต้น เพื่อใช้ในการฝึกปฏิบัติ ให้ผู้เรียนรู้ได้เห็นและนำไปปฏิบัติได้

3. บทบาทหน้าที่ คือ มีหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับชุมชน ให้บริการข้อมูลข่าวสารแก่เกษตรกรในชุมชน ให้บริการด้านการเกษตรอื่น ๆ การให้บริการแก้ปัญหาและรับเรื่องร้องเรียนของเกษตรกร รวมทั้งเป็นจุดศูนย์กลางในการพบปะของอาสาสมัครเกษตรกร กับ

นักส่งเสริมการเกษตร และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและเกษตรกรในพื้นที่

4. การใช้ประโยชน์

4.1 การใช้ประโยชน์ของเกษตรกร เกษตรกรในชุมชนสามารถเข้าเรียนรู้ตามหลักสูตร และแผนการถ่ายทอดที่กำหนด โดยสามารถเข้าศึกษา และแลกเปลี่ยนกับเกษตรกรต้นแบบในประเด็นวิชาการ เทคโนโลยี หรือปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างฤดูกาลผลิต ซึ่งทำให้ได้รับการช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาด้านการเกษตรได้ตรงต่อความต้องการ และทันสถานการณ์ รวมทั้งการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากนักส่งเสริมการเกษตรและเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 การใช้ประโยชน์ของหน่วยงานต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางของการดำเนินการของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ในการเข้าไปดำเนินการส่งเสริมการผลิต ทั้งพืช สัตว์ ประมง ฯลฯ ให้บริการทางวิชาการ และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ แก่เกษตรกรในชุมชน รวมทั้งเป็นแหล่งฝึกงานของนักเรียนนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นนลวรรณ มากหลาย (2557) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดในจังหวัดระยอง โดยศึกษาสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ กระบวนการพัฒนา เปรียบเทียบศักยภาพตามคุณสมบัติ Smart Farmer ปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการพัฒนา แนวทางการพัฒนา ปัญหาข้อเสนอนะในการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ โดยผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่เอื้อส่งผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ ได้แก่วิทยากร ผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และมองแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เหมาะสมควรจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบเพื่อนเยี่ยมเพื่อน และฝึกความเป็นผู้นำให้มากที่สุด รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์การทำงานของเกษตรกรรุ่นใหม่เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจ รวมถึงสนับสนุนการสร้างเครือข่าย และจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่

นันทิยา ศรีทัดจันทา (2557) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย พบว่าปัจจัยเอื้อที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ประสบความสำเร็จคือวิทยากร ผู้รู้/ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และเจ้าหน้าที่ และแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ การสนับสนุนการสร้างเครือข่าย การผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีบทบาททางสังคม และการฝึกความเป็นผู้นำ รวมถึงการฝึกอบรม และการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกร

สมศักดิ์ สุริยะเจริญและคณะ (2556) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงท่าวัง ตำบลอุโมงค์ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ให้มีความสามารถในการพึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของ

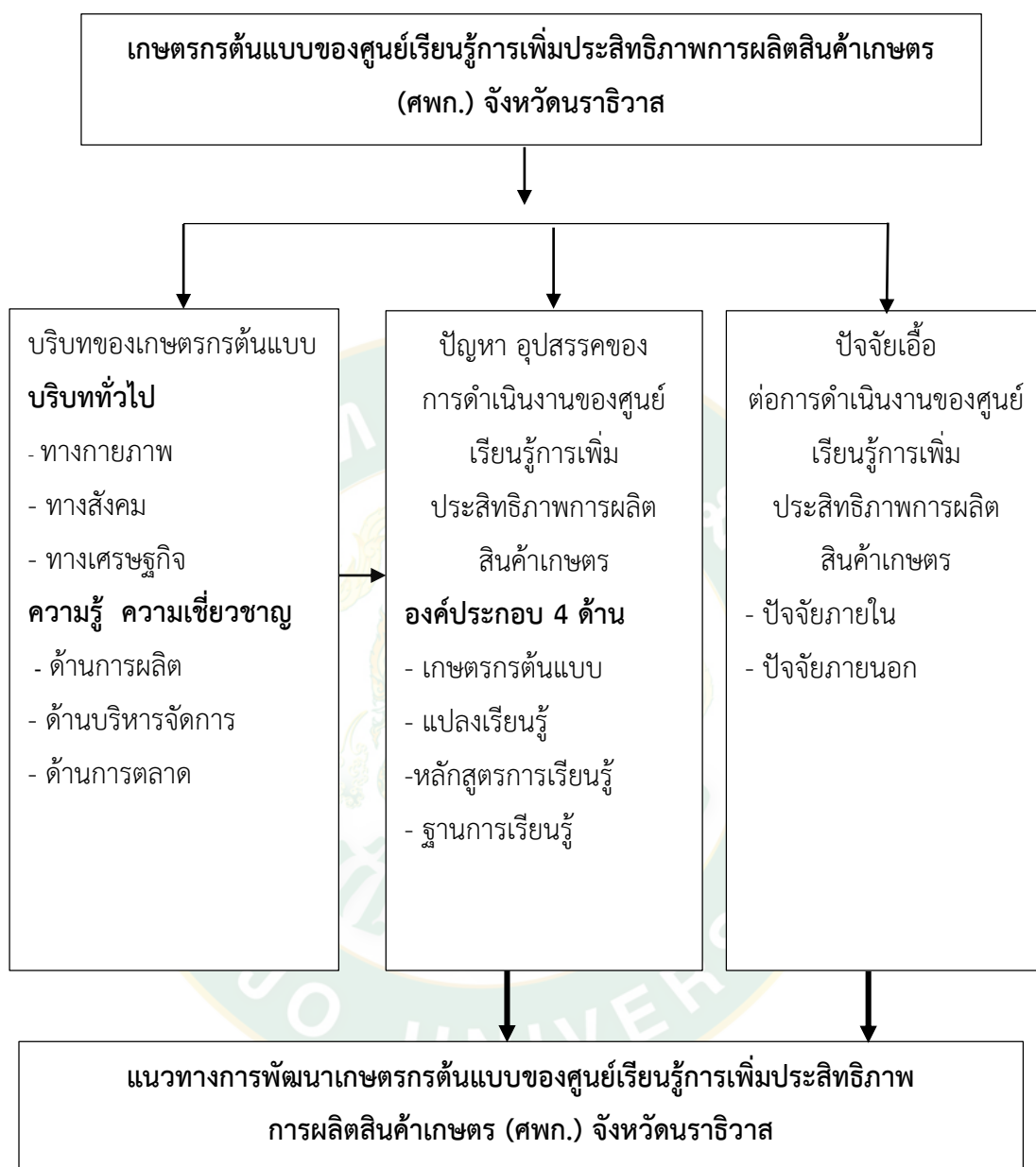
เทศบาลตำบลโง้งและชุมชน ซึ่งแนวทางการพัฒนาเกษตรกรจะมุ่งเน้นให้เกษตรกรได้เรียนรู้ข้อมูลตนเอง ข้อมูลชุมชน สภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตนเองให้สามารถเรียนรู้และอยู่กับสภาพแวดล้อม โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกร และนำสู่กระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร

ภควัต บุญห่อ (2559) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน :ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน ประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ 1) คุณลักษณะของผู้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยี (transferee characteristics) ถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญมากที่สุด และให้ความสำคัญในด้านความรู้พื้นฐานทางเทคโนโลยี 2) กระบวนการถ่ายทอดเทคโนโลยี (transfer process) โดยให้ความสำคัญกับรูปแบบการถ่ายทอดเทคโนโลยี 3) คุณลักษณะของผู้ถ่ายทอดเทคโนโลยี (transferor characteristics) ให้ความสำคัญในองค์ความรู้เฉพาะทาง คือ เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ

รัฐพงษ์ จันทฉนวนุรักษ์ (2558) ได้ศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรกับการพัฒนาการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตำบลนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรในเขตของสำนักงานปฏิรูปที่ดินมีปัญหาในด้านผลผลิตทางการเกษตร รวมถึงด้านราคาที่ถูกกำหนดโดยผู้ซื้อและเกษตรกรไม่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และเงินทุนหากเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จะทำให้ลดความเสียหายของผลผลิตทางการเกษตร สามารถสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ ด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ของเกษตรกร ของศูนย์ฯ ที่ผ่านมา ดำเนินการโดยหน่วยงานราชการ จัดให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้ ซึ่งช่วงการเบิกจ่ายงบประมาณภาครัฐ ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของกิจกรรมภายในแปลงเรียนรู้ ทำให้เกษตรกรไม่ได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงจากแปลงเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้จากข้อมูลในฐานเรียนรู้เท่านั้น ด้านการบูรณาการของหน่วยงาน หรือภาคีเครือข่าย ทั้งด้านแผนงานและแผนงบประมาณ พบว่า เกษตรกรต้นแบบ เป็นผู้นำทางการเกษตร จึงต้องเข้าร่วมการประชุม อบรมของหลายหน่วยงาน ทำให้การดูแลกิจกรรมการเกษตรภายในแปลงเรียนรู้ไม่สม่ำเสมอหากหน่วยงานมีการบูรณาการแผนงานมากขึ้น จะสามารถทำให้เกษตรกรมีเวลาในการทำ การเกษตรมากขึ้น และสำหรับงบประมาณที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ยังขาดการบูรณาการงบประมาณ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งส่งผลให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ขาดรายได้ในการดำเนินงาน ซึ่งเมื่อเทียบกับการดำเนินงานกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้านการเชื่อมโยงการทำงานของเกษตรกรต้นแบบ กับศูนย์ฯ เครือข่ายและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่ายังมีน้อย เนื่องจากขาดเป้าหมายหรือแนวทางพัฒนาการเกษตรร่วมกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

สถานที่ดำเนินการวิจัย

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส จำนวน 13 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอดากใบ อำเภอบาเจาะ อำเภอยี่งอ อำเภอระแงะ อำเภอเรือเสาะ อำเภอศรีสาคร อำเภอแว้ง อำเภอสุคีริน อำเภอสุโหงโกลก อำเภอสุโหงปาดี อำเภอเจาะไอร้องและอำเภอจะแนะ

กลุ่มประชากรในการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกประชากรเป็นเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส อำเภอละ 1 ราย จำนวน 13 ราย โดยการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งเกษตรกรเป็นเจ้าของแปลงเรียนรู้ ที่เป็น Smart Farmer มีความรู้ ทักษะและความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ และประสบความสำเร็จในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเกษตรที่สำคัญของพื้นที่ ตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการ จนถึงการตลาด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การรวบรวมข้อมูลการวิจัยทั้งจากข้อมูลทุติยภูมิ ซึ่งเป็นเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร, สรุปผลการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร, เอกสารการประเมินและจัดระดับของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น เพื่อค้นหาข้อมูลพื้นฐานทั่วไปทางด้านกายภาพ สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

2. การใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ โดยการ ใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลที่ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ สภาพบริบท พื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร สภาพปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกร โดยนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ หาค่าความถี่ วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

3. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (indepth interview) เพื่อค้นหาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการ ดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

4. สันทนากลุ่ม (focus group) เพื่อนำไปสู่การสรุปแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

วิธีการรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ เข้าไปสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยผู้วิจัยเป็นผู้เขียนคำถามที่ผู้ให้ ข้อมูล เพื่อสามารถอธิบายประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลไม่เข้าใจเพิ่มเติมระหว่างการสัมภาษณ์ ทั้งนี้ ในการทำ วิจัยครั้งนี้ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน เป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการสอบถาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การจัดสนทนากลุ่มของเกษตรกรต้นแบบ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับ เรื่องที่ทำการศึกษา รวบรวมจากรายงาน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการค้นคว้า จากห้องสมุด สืบค้นทางอินเทอร์เน็ตและจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม มาวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบ แนวคิดของการวิจัย โดยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม โดยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลพื้นฐาน สภาพบริบททั่วไปของเกษตรกร สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) แสดงผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางโดยค่าสถิติที่ใช้ คือ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ผลการให้คะแนนที่ได้นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) พร้อมกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายของคะแนนตามเกณฑ์ โดยแต่ละคำถามมีคำตอบเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ซึ่งกำหนดค่าตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert Scale) (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2553) เกณฑ์ให้ระดับการปฏิบัติ 5 ระดับ ดังนี้

4.21 - 5.00 แปลความว่า ระดับปฏิบัติมากที่สุด

3.41 - 4.20 แปลความว่า ระดับปฏิบัติมาก

2.61 - 3.40 แปลความว่า ระดับปฏิบัติปานกลาง

1.81 - 2.60 แปลความว่า ระดับปฏิบัติน้อย

1.00 - 1.80 แปลความว่า ระดับปฏิบัติน้อยที่สุด

บทที่ 4 ผลการวิจัยและวิจารณ์

การวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส แบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบททั่วไปของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

1. ข้อมูลทั่วไป

เกษตรกรต้นแบบ มีสภาพพื้นฐานส่วนบุคคล ด้านเศรษฐกิจและสังคมเกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา ระดับการศึกษา สถานภาพครอบครัว จำนวนสมาชิกภายในครัวเรือน อาชีพ ประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร การถือครองที่ดินทางการเกษตร สินค้าหลักของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) การดำเนินงานตามแนวทางการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ตลอดจนการเป็นสมาชิกของทางการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ด้านรายได้ ลักษณะรายได้ การออมเงินของครอบครัว ภาระหนี้สิน แหล่งเงินทุน วัตถุประสงค์หลักของการทำเกษตร สถานภาพทางสังคม การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำเกษตร การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช วิธีการเรียนรู้เรื่องการทำเกษตร การประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร การได้รับการสนับสนุนงบประมาณหรือปัจจัยทางการผลิต การฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรผู้นำของหมู่บ้านหรือหน่วยงาน การรับฟังข่าวสารทางการเกษตร การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาปรับใช้ในการทำเกษตร การให้บริการด้านการเกษตร และการขยายผลสู่การสร้างศูนย์เครือข่าย ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐาน ด้านเพศ อายุและศาสนา

เพศ เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 12 ราย คิดเป็นร้อยละ 92.3 เพศหญิง จำนวน 1 ราย คิดเป็น ร้อยละ 7.7

อายุ พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีอายุ 59 ปี คิดเป็นร้อยละ 23.1 รองลงมาคืออายุ 67 ปี คิดเป็นร้อยละ 15.4 โดยเฉลี่ยเกษตรกรต้นแบบมีอายุ 59.8 ปี

ศาสนา เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 9 ราย คิดเป็นร้อยละ 69.2 และนับถือศาสนาอิสลาม จำนวน 4 ราย คิดเป็น 30.8

ตารางที่ 1 เพศ อายุ ศาสนา

(n = 13)

ข้อมูลพื้นฐาน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	12	92.3
หญิง	1	7.7
รวม	13	100.0
อายุ		
ค่าเฉลี่ย = 59.8 ปี SD = 7.92		
ศาสนา		
อิสลาม	4	30.8
พุทธ	9	69.2

1.2 การศึกษา

ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 6 ราย รองลงมาจบการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 5 ราย คิดเป็นร้อยละ 38.5 ระดับปริญญาตรี จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.7 และไม่ได้รับการศึกษา จำนวน 1 ราย คิดเป็นร้อยละ 7.7

ตารางที่ 2 ระดับการศึกษา

(n = 13)

ระดับการศึกษา	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่ได้รับการศึกษา	1	7.7
ประถมศึกษา	5	38.5
มัธยมศึกษา/ปวช.	6	46.2
ปริญญาตรี	1	7.7
รวม	13	100.0

1.3 สถานภาพครอบครัว

ผลการวิจัย พบว่า ร้อยละ 100 สถานภาพของครอบครัวของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ อยู่ร่วมกันปกติสุข

ด้านของสมาชิกในครอบครัว เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครัวเรือน 2 คนคิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมา คือ มีสมาชิกจำนวน 4 คน เท่ากับ 5 คน คิดเป็นร้อยละ 23.1 และมีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 3 คน 7 คน และ 13 คน คิดเป็นร้อยละ 7.7

แรงงานในครัวเรือน พบว่า แรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 53.8 มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 2 คน รองลงมา ร้อยละ 23.1 มีแรงงานในครัวเรือนจำนวน 3 คน และร้อยละ 7.7 มีแรงงานในครัวเรือน จำนวน 1, 4 และ 10 คน

ตารางที่ 3 สถานภาพครอบครัว

(n = 13)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สถานภาพครอบครัว		
อยู่ร่วมกันปกติสุข	13	100.0
รวม	13	100.0
จำนวนสมาชิกในครอบครัว		
2 คน	4	30.8
3 คน	1	7.7
4 คน	3	23.1
5 คน	3	23.1
7 คน	1	7.7
13 คน	1	7.7
ค่าน้อยที่สุด = 2 คน ค่ามากที่สุด = 13 คน ค่าเฉลี่ย 4.46 คน		
จำนวนแรงงานในครอบครัว		
1 คน	1	7.7
2 คน	7	53.8
3 คน	3	23.1
4 คน	1	7.7
10 คน	1	7.7
ค่าน้อยที่สุด = 1 คน ค่ามากที่สุด = 10 คน ค่าเฉลี่ย 2.92		

1.4 อาชีพ ประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร การถือครองที่ดิน

อาชีพหลัก พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 100 มีอาชีพหลักเป็นเกษตรกร

ประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 30.8 มีประสบการณ์การทำอาชีพทางการเกษตร 30 ปี รองลงมา คือ ร้อยละ 23.1 มีประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร 20 ปี ร้อยละ 15.4 มีประสบการณ์ทำอาชีพทางการเกษตร 22 ปี ร้อยละ 7.7 มีประสบการณ์ทำอาชีพทางการเกษตร 7 ปี, 15 ปี, 25 ปี และ 50 ปี

การถือครองที่ดิน สามารถแยกเป็นดังนี้

1) พื้นที่ตนเอง พบว่าเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 84.6 มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรม ตั้งแต่ 0 – 21 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 14.4 มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรม 22 – 43 ไร่ และร้อยละ 7.7 มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรม 44 – 65 ไร่ และ 88 ไร่ขึ้นไป โดยเกษตรกรต้นแบบมีพื้นที่สูงสุด จำนวน 105 ไร่

2) พื้นที่เช่า พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีการเช่าพื้นที่ทำการเกษตร โดยพื้นที่เช่าต่ำสุดคือ 8 ไร่ และเช่าสูงสุด จำนวน 12 ไร่ และมีพื้นที่เช่าเฉลี่ย 10 ไร่

3) พื้นที่จากญาติพี่น้อง พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ใช้พื้นที่จากญาติพี่น้อง โดยพื้นที่ต่ำสุดคือ 8 ไร่ และมีพื้นที่สูงสุด จำนวน 12 ไร่

ตารางที่ 4 ข้อมูลการทำการเกษตร อาชีพ ประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร การถือครองที่ดินทำกิน

(n = 13)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
อาชีพหลัก		
เกษตรกร	13	100.0
ประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร		
7 ปี	1	7.7
15 ปี	1	7.7
20 ปี	3	23.1
22 ปี	2	15.4
25 ปี	1	7.7
30 ปี	4	30.8
50 ปี	1	7.7
ค่าน้อยที่สุด = 7 ปี ค่ามากที่สุด = 50 ปี คน ค่าเฉลี่ย 24.69		

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การถือครองที่ดินกรรมสิทธิ์เพื่อการเกษตรกรรม		
0-21 ไร่	9	69.2
22-43 ไร่	2	15.4
44-65 ไร่	1	7.7
88 ไร่ ขึ้นไป	1	7.7
ค่าต่ำสุด=12 ไร่ ค่าสูงสุด= 105 ไร่ ค่าเฉลี่ย =22.39 S.D=27.13		
ที่ดินเช่าเพื่อการเกษตรกรรม		
ไม่มีการเช่าที่ดิน	11	84.6
มีการเช่าที่ดิน		
8 ไร่	1	7.7
12 ไร่	1	7.7
รวม	13	100
ค่าต่ำสุด = 8 ไร่ ค่าสูงสุด = 12 ไร่ ค่าเฉลี่ย =10.0 S.D=2.83		
ที่ดินจากญาติพี่น้อง		
ไม่ใช้ที่ดินญาติพี่น้อง	10	76.9
ใช้ที่ดินญาติพี่น้อง		
8 ไร่	1	7.7
9 ไร่	1	7.7
12 ไร่	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด = 8 ไร่ ค่าสูงสุด = 12 ไร่ ค่าเฉลี่ย =10.67 S.D=3.79		

1.5 สินค้าหลักของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

พบว่า สินค้าหลักของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) คือ
 ลองกอง คิดเป็นร้อยละ 38.5 รองลงมา คือปาล์มน้ำมัน คิดเป็นร้อยละ 23.1 มังคุด คิดเป็นร้อยละ
 15.4 และยางพารา, เกษตรผสมผสาน และข้าว คิดเป็นร้อยละ 7.7

ตารางที่ 5 แสดงสินค้าหลักของ ศพก.

(n = 13)

สินค้าหลักของ ศพก.	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ลองกอง	5	38.5
ปาล์มน้ำมัน	3	23.1
มังคุด	2	15.4
ยางพารา	1	7.7
เกษตรผสมผสาน	1	7.7
ข้าว	1	7.7
รวม	13	100.0

1.6 การดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในพื้นที่

สำหรับการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ เป็นการส่งเสริมการเกษตรที่ยึดพื้นที่ (Area based) เป็นหลักในการดำเนินงานในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยมีผู้จัดการพื้นที่เป็นผู้บริหารจัดการทุกกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ขับเคลื่อนการดำเนินงานด้วยกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม และใช้พื้นที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนา (Area - Based) มองเป้าหมาย พื้นที่-คน-สินค้า เข้าด้วยกัน โดยกำหนดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งได้แนวทางและเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน โดยมีการดำเนินงานดังกล่าว จะมีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรเป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตทางการเกษตรที่ตอบสนองต่อชุมชนในการพัฒนาเกษตรกรให้สามารถดำเนินการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาด รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ในการสนับสนุนการส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและรวมพื้นที่ดำเนินการในลักษณะแปลงขนาดใหญ่ ซึ่งผลการวิจัย พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ทุกศูนย์ มีสินค้าการเกษตรหลักในพื้นที่ได้มีการดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ เช่น ศูนย์เรียนรู้ฯ ที่มีสินค้าหลักเป็นลองกอง จะมีการรวมกลุ่มเกษตรกร โดยมีขนาดพื้นที่ของลองกองรวมกันไม่น้อยกว่า 300 ไร่ ขึ้นไป หรือเกษตรกรสมัครใจเข้าร่วมโครงการไม่น้อยกว่า 30 ราย ขึ้นไป รวมกลุ่มดำเนินงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

ตารางที่ 6 การดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในพื้นที่

(n = 13)

มีการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ในพื้นที่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ลองกอง	5	38.5
ปาล์มน้ำมัน	3	23.1
มังคุด	2	15.4
ยางพารา	1	7.7
พืชผัก	1	7.7
ข้าว	1	7.7
รวม	13	100.0

1.7 เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) เป็นสมาชิกของการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 92.3 เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ มีเพียงร้อยละ 7.7 ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกแปลงใหญ่

ตารางที่ 7 เกษตรกรต้นแบบเป็นสมาชิกแปลงใหญ่

(n = 13)

เกษตรกรกรต้นแบบเป็นสมาชิกแปลงใหญ่	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เป็น	12	92.3
ไม่เป็น	1	7.7
รวม	13	100.0

1.8 ด้านรายได้

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีรายได้ส่วนใหญ่มาจากการทำการเกษตร มีรายได้จากการปลูกพืชเฉลี่ยต่อปี จำนวน 153,276 บาท โดยรายได้สูงสุด คือ 400,000 บาท จำนวน 1 ราย และรายได้ต่ำสุด 15,000 บาท จำนวน 3 ราย, เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีรายได้จากการขายผลผลิตปศุสัตว์เฉลี่ยต่อปี จำนวน 25,000 บาท โดยรายได้สูงสุด คือ 30,000 บาท และรายได้ต่ำสุด 20,000 บาท, เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีรายได้จากการเกษตรอื่น ๆ เฉลี่ยต่อปี 45,000 บาท โดยรายได้สูงสุด คือ 100,000 บาท และรายได้ต่ำสุด 5,000 บาท, เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ มีรายได้นอกภาคเกษตรกรรม มีค่าเฉลี่ยต่อปี 38,625 บาท โดยรายได้สูงสุด คือ

75,000 บาท และรายได้ต่ำสุด 7,500 บาท และเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ ฯ มีรายได้สม่ำเสมอเพียงพอ สามารถเก็บเป็นเงินออมของครัวเรือนได้

ตารางที่ 8 รายได้ของเกษตรกรต้นแบบ

(n = 13)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
รายได้จากการขายผลผลิตด้านพืช		
15,000	3	23.1
30,000	1	7.7
57,600	1	7.7
185,000	1	7.7
200,000	3	23.1
225,000	1	7.7
300,000	1	7.7
400,000	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด= 15,000 ค่าสูงสุด=400,000 ค่าเฉลี่ย=153,276.92 S.D=121388.89		
รายได้จากการขายผลผลิตปศุสัตว์		
ไม่มีรายได้จากการขายผลผลิตปศุสัตว์		
	11	84.6
มีรายได้จากการขายผลผลิตปศุสัตว์		
20,000	1	7.7
30,000	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด= 20,000 ค่าสูงสุด=30,000 ค่าเฉลี่ย=25,000.00 S.D=7071.07		
รายได้จากการเกษตรกรรมอื่น ๆ		
ไม่มีรายได้จากการเกษตรกรรม		
	10	76.9
มีรายได้จากการเกษตรกรรม		
5,000	1	7.7
30,000	1	7.7
100,000	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด= 5,000 ค่าสูงสุด=100,000 ค่าเฉลี่ย=45,000.00 S.D=49244.29		

ตารางที่ 8 (ต่อ)

(n = 13)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
รายได้นอกภาคการเกษตรกรรม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีรายได้นอกภาคการเกษตรกรรม	9	69.2
มีรายได้นอกภาคการเกษตรกรรม		
7,500	1	7.7
12,000	1	7.7
60,000	1	7.7
75,000	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด= 7,500 ค่าสูงสุด=75,000 ค่าเฉลี่ย=38625.00 S.D=33949.41		
ลักษณะรายได้ของครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
มีรายได้สม่ำเสมอ เพียงพอเหลือเก็บ	13	100.0
รวม	13	100.0

1.9 การออมเงินของครอบครัว

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 92.3 มีเงินออมของครอบครัว โดยมีเงินออมเงินออมเฉลี่ย จำนวน 150,000 บาท และมีเงินออมสูงสุด จำนวน 500,000 บาท และมีเงินออมต่ำสุด คือ จำนวน 40,000 บาท

ตารางที่ 9 การออมเงินของครอบครัว

(n = 13)

การออมเงินของครอบครัว	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีการออม	1	7.7
มีเงินออม	12	92.3
40,000	1	7.7
50,000	1	7.7
60,000	2	15.4
90,000	1	7.7
100,000	2	15.4
150,000	2	15.4
200,000	1	7.7
300,000	1	7.7
500,000	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด= 40,000 ค่าสูงสุด=500,000 ค่าเฉลี่ย=150,000.00 S.D=132938.81		

1.10 ภาระหนี้สิน

จากการสัมภาษณ์ข้อมูล พบว่า เกษตรต้นแบบ จำนวน 6 ราย คิดเป็น ร้อยละ 46.1 ไม่มีภาระหนี้สิน และในรายที่มีภาระหนี้สิน ส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.5 มีภาระหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.)

ตารางที่ 10 ภาระหนี้สินกับสถาบันการเงิน

(n = 13)

ประเด็น	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ภาระหนี้สิน		
ไม่มีภาระหนี้สิน	6	46.1
มีภาระหนี้สิน		
50,000	1	7.7
100,000	2	15.4
120,000	2	15.4
135,000	1	7.7
150,000	1	7.7
แหล่งเงินทุน		
ไม่กู้	4	30.8
ได้กู้เงินจาก		
ธ.ก.ส.	8	61.5
ธ.ก.ส. และ บริษัทเอกชน	1	7.7

1.11 วัตถุประสงค์หลักที่ทำการเกษตร

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ทำการเกษตรเพื่อยังชีพ ส่วนหนึ่งที่เหลือจะนำไปจำหน่าย คิดเป็น ร้อยละ 100

ตารางที่ 11 วัตถุประสงค์หลักที่ทำการเกษตร

(n = 13)

วัตถุประสงค์หลักที่ทำการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพื่อยังชีพ ส่วนหนึ่งที่เหลือนำไปจำหน่าย	13	100.0
รวม	13	100.0

1.12 สถานภาพทางสังคม

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 53.8 มีสถานภาพทางสังคมในการเป็นผู้นำกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ

ตารางที่ 12 สถานภาพทางสังคม

(n = 13)

สถานภาพทางสังคม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีสถานภาพเป็นผู้นำทางสังคม	3	23.1
ผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	2	15.4
ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกเทศบาล หรือ สมาชิก อบต. ฯลฯ		
ผู้นำกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน	7	53.8
เกษตรกร กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ฯลฯ		
อื่น ๆ อาสาสมัครเกษตรระดับตำบล	1	7.7
รวม	13	100

1.13 การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำเกษตร

พบว่า ร้อยละ 84.6 ทำการเกษตรโดยไม่ได้ปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำเกษตร มีเพียงร้อยละ 15.4 ที่ปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำเกษตร เช่น ในการทำนาข้าว มีการปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่น เช่น ประเพณีสวดนา (ทำก่อนฤดูการปลูกข้าว) ประเพณีลาซัง (ทำหลังฤดูเก็บเกี่ยว) เป็นต้น

ตารางที่ 13 การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำเกษตร

(n = 13)

การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่ปฏิบัติ	11	84.6
ปฏิบัติ	2	15.4
รวม	13	100.0

1.14 การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ร้อยละ 46.2 มีการใช้สารเคมี รองลงมาใช้วิธีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช โดยใช้วิธีผสมผสาน คิดเป็นร้อยละ 38.5

ตารางที่ 14 การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

(n = 13)

การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ใช้สารเคมี	6	46.2
ใช้สารเคมี ใช้วิธีผสมผสาน และใช้น้ำหมัก	1	7.7
ใช้วิธีผสมผสาน และใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น	5	38.5
ใช้สารเคมี และใช้วิธีผสมผสาน	1	7.7
รวม	13	100

1.15 วิธีเรียนรู้เรื่องการทำการเกษตร

เกษตรกรต้นแบบ เรียนรู้การทำการเกษตรจากการฝึกอบรม และเรียนรู้จากสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 30.8 รองลงมาคือ เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชน คิดเป็นร้อยละ 23.1 และเรียนรู้จากแหล่งศึกษาดูงาน หรือสถานที่จริง คิดเป็นร้อยละ 15.4

ตารางที่ 15 วิธีเรียนรู้เรื่องการทำการเกษตร

(n = 13)

วิธีเรียนรู้เรื่องการทำการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชน	3	23.1
เรียนรู้จากแหล่งศึกษาดูงาน หรือสถานที่จริง	2	15.4
เรียนรู้จากการฝึกอบรม	4	30.8
เรียนรู้จากสถานศึกษา	4	30.8
รวม	13	100

1.16 การประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

พบว่า ร้อยละ 76.7 ของเกษตรกรต้นแบบไม่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ มีเพียงร้อยละ 7.7 ที่ประสบปัญหา เรื่องดินเปรี้ยวดินเค็ม หรือเพาะปลูกพืชไม่ขึ้น ขาดแหล่งน้ำ และภัยพิบัติ

ตารางที่ 16 การประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

(n = 13)

การประสบปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีปัญหา	10	76.9
ปัญหาดินเปรี้ยว หรือดินเค็ม หรือเพาะปลูกพืชไม่ขึ้น	1	7.7
ขาดแหล่งน้ำ	1	7.7
ภัยพิบัติ	1	7.7
รวม	13	100.0

1.17 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่อสุขภาพของเกษตรกรต้นแบบ

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ไม่มีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ส่งผลให้เกษตรกรต้นแบบทุกคน มีสุขภาพแข็งแรง

ตารางที่ 17 ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนต่อสุขภาพของเกษตรกรต้นแบบ

(n = 13)

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีผลต่อสุขภาพ สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง	13	100.0
รวม	13	100.0

1.18 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร

เกษตรกรต้นแบบมีการเข้าร่วมการเป็นสมาชิกของกลุ่มทางการเกษตร โดยพบว่า ร้อยละ 30.8 เกษตรกรต้นแบบ เข้าร่วมกลุ่มการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร แปลงใหญ่ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) รองลงมา ร้อยละ 15.4 เข้าร่วมการเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และเกษตรกรต้นแบบ มีการเข้าร่วมกลุ่มอื่น ๆ ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน (ศจช.) และ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.)

ตารางที่ 18 การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร

(n = 13)

การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร แปลงใหญ่ และ ธ.ก.ส.	4	30.8
กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน แปลงใหญ่ และธ.ก.ส.	2	15.4
กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน แปลงใหญ่ ธ.ก.ส. และ เศรษฐกิจพอเพียง	1	7.7
กลุ่มเกษตรกร แปลงใหญ่ และสหกรณ์การเกษตร	1	7.7
กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และแปลงใหญ่	1	7.7
กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน และแปลงใหญ่	1	7.7
กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน และ ธกส.	1	7.7
กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน การเกษตร ธ.ก.ส., ศจช. และ ศตปช.	1	7.7
กลุ่มเกษตรกร ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน กลุ่มแม่บ้าน	1	7.7
รวม	13	100.0

1.19 การได้รับการสนับสนุนงบประมาณ/ปัจจัยทางการผลิต ในช่วง 3 ปี

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ จำนวน 13 ราย คิดเป็นร้อยละ 100 ได้รับการสนับสนุนงบประมาณทั้งด้านของการสนับสนุนงบประมาณ และสนับสนุนปัจจัยการผลิต เพื่อต่อยอดการดำเนินงานของเกษตรกร อย่างต่อเนื่องในช่วง 3 ปี ตั้งแต่ปี 2560 - 2562

ตารางที่ 19 การได้รับสนับสนุนงบประมาณในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา

(n = 13)

การสนับสนุนงบประมาณ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่ได้รับ	-	-
ได้รับ	13	100.0
รวม	13	100.0

1.20 การอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรผู้นำชุมชนของหมู่บ้าน หรือหน่วยงานอื่น

พบว่า เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 92.3 ผ่านการอบรมพัฒนาการเกษตรผู้นำของหมู่บ้าน มีเพียงร้อยละ 7.7 ที่ไม่ได้เข้าร่วมอบรมเนื่องจากติดภารกิจในช่วงที่มีการอบรมจึงไม่สามารถเข้าร่วมการพัฒนาการเกษตรผู้นำชุมชน

ตารางที่ 20 การอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรผู้นำชุมชน

(n = 13)

การอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาการเกษตรผู้นำชุมชน	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่เคยได้รับการอบรม	1	7.7
เคย	12	92.3
รวม	13	100.0

1.21 การรับฟังข่าวสารทางการเกษตรและการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร

พบว่า สำหรับเกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์หนังสือ และสื่อออนไลน์ คิดเป็นร้อยละ 53.8 รองลงมาคือได้รับข่าวสารจากผู้ใหญ่บ้าน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เกษตรกรต้นแบบ ร้อยละ 61.5 ไม่ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ มีเพียง ร้อยละ 38.5 ที่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร

ตารางที่ 21 การรับฟังข่าวสารทางการเกษตรในรอบปี 2562

(n = 13)

การรับฟังข่าวสารทางการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
การรับฟังข่าวสารทางการเกษตร		
ได้รับข่าวสารจาก ผู้ใหญ่บ้าน เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเครือข่ายเกษตร	6	46.2
ได้รับข่าวสารจาก โทรทัศน์ หนังสือและสื่อออนไลน์	7	53.8
รวม	13	100.0

1.22 การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร

พบว่า เกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่ ร้อยละ 61.5 ไม่ได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ มีเพียง ร้อยละ 38.5 ที่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร

ตารางที่ 22 การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตร

(n = 13)

การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ใช้ในการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้	8	61.5
มีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้	5	38.5
รวม	13	100.0

1.23 การให้บริการทางการเกษตรศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) พบว่ามี จำนวน 11 ศูนย์ ที่มีการบันทึกผลการให้บริการทางการเกษตร โดยมีการให้บริการด้านการเกษตรแก่ประชาชนทั่วไป เฉลี่ย 1,657 ราย โดยมีศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ให้บริการสูงสุด จำนวน 4,695 ราย และมีศูนย์เรียนรู้ฯ ที่ให้บริการต่ำสุด จำนวน 500 ราย

ตารางที่ 23 การให้บริการทางการเกษตร

(n = 13)

การให้บริการทางการเกษตร	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
ไม่มีการบันทึกการให้บริการทางการเกษตร	2	15.4
มีการบันทึกการให้บริการทางการเกษตร		
500 ราย	1	7.7
1,084 ราย	1	7.7
1,500 ราย	1	7.7
1,600 ราย	1	7.7
1,681 ราย	1	7.7
1,715 ราย	1	7.7
1,600 ราย	1	7.7
2,200 ราย	1	7.7
2,300 ราย	1	7.7
2,400 ราย	1	7.7
4,695 ราย	1	7.7
รวม	13	100.0

ค่าต่ำสุด= 500 ค่าสูงสุด= 4,695 ค่าเฉลี่ย= 1657 S.D= 1215

1.24 การขยายผลเป็นศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จำนวน 13 ศูนย์หลัก พบว่าในปี 2562 มีเกษตรกรเข้ามาเรียนรู้และนำความรู้ไปปรับใช้ในการทำการเกษตร ขยายผลโดยจัดตั้งเป็นศูนย์เครือข่ายของศพก. ทั้งหมดจำนวน 177 ศูนย์เครือข่าย โดยมีค่าเฉลี่ย จำนวน 13.75 ศูนย์ต่อหนึ่งศูนย์หลัก และจำนวนของศูนย์เครือข่ายของศพก. สูงสุด คือ 31 ศูนย์ และจำนวนของศูนย์เครือข่ายของศพก.ต่ำสุด คือ 10 ศูนย์

ตารางที่ 24 การขยายผลเป็นศูนย์เครือข่ายของ ศพก.

(n = 13)

การขยายผลเป็นศูนย์เครือข่ายของ ศพก.	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
10 ศูนย์เครือข่าย	4	7.7
11 ศูนย์เครือข่าย	2	7.7
12 ศูนย์เครือข่าย	2	7.7
13 ศูนย์เครือข่าย	1	7.7
14 ศูนย์เครือข่าย	1	7.7
15 ศูนย์เครือข่าย	1	7.7
18 ศูนย์เครือข่าย	1	7.7
31 ศูนย์เครือข่าย	1	7.7
รวม	13	100.0
ค่าต่ำสุด= 10 ค่าสูงสุด= 31 ค่าเฉลี่ย= 13.75 S.D=5.972		

2. การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

การศึกษาการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส ซึ่งจำแนกการดำเนินงานตามองค์ประกอบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ เกษตรกรต้นแบบ, แปลงเรียนรู้, หลักสูตรการเรียนรู้, ฐานเรียนรู้โดยการใช้การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2.1 เกษตรกรต้นแบบ

ดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ด้านองค์ประกอบ ของตัวเกษตรกรต้นแบบ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรต้นแบบดำเนินงานในระดับมากที่สุด จำนวน 6 ประเด็น คือการดำเนินกิจกรรมที่มีความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 รองลงมา เป็นบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ยินดีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 เป็นผู้มีความรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ครอบคลุมให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 และเป็นผู้มีความรู้เฉพาะด้านสาขาที่เกี่ยวข้องกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23

ส่วนด้านคุณสมบัติของเกษตรกรต้นแบบ ในการเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) กำหนดคุณสมบัติ คือ คุณสมบัติด้านรายได้ และคุณสมบัติพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้ มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ซึ่งผลการศึกษา พบว่า

ด้านคุณสมบัติรายได้ เกษตรกรต้นแบบ มีรายได้ทางการเกษตร เพียงพอกับการใช้จ่ายในครัวเรือน ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

ด้านคุณสมบัติพื้นฐาน

ประเด็นที่ 1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ในระดับมากที่สุด คือ เกษตรกรต้นแบบสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 และเกษตรกรต้นแบบสามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31

ประเด็นที่ 2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในระบบการผลิต และการตลาด พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจในระบบการผลิต และการตลาด ในระดับมาก คือ เกษตรกรต้นแบบสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เช่น internet, smart phone เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 เกษตรกรต้นแบบมีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 และเกษตรกรมีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54

ประเด็นที่ 3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด ในระดับมาก คือ เกษตรกรต้นแบบมีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน เท่ากับเกษตรกรต้นแบบมีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มี

ประสิทธิภาพ (zero waste management) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 และเกษตรกรต้นแบบมีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิต มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92

ประเด็นที่ 4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรต้นแบบมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค ในระดับมาก คือ เกษตรกรมีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 และเกษตรกรมีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

ประเด็นที่ 5 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม พบว่า เกษตรกรมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม ในระดับมากที่สุด คือ เกษตรกรต้นแบบมีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (green economy) และเกษตรกรต้นแบบมีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

ประเด็นที่ 6 ความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรต้นแบบความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร ในระดับมากที่สุด คือ เกษตรกรต้นแบบมีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร เกษตรกรต้นแบบรักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.85 และเกษตรกรต้นแบบมีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร มีค่าเฉลี่ย 4.77

2.2 แปลงเรียนรู้

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ด้านองค์ประกอบของแปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบ จากการศึกษา พบว่า แปลงเรียนรู้ของเกษตรกรที่ดำเนินการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ แปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบมีการผลิตสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 แปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน การเดินทางสะดวก แปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบสถานที่เหมาะสมในการพบปะพูดคุย/เรียนรู้/ให้บริการ มีวัสดุ อุปกรณ์ที่พร้อม / ทำเลที่ดี เข้าถึงง่าย มีแผนผังศูนย์ มีการวางผังที่ดี มี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และแปลงเรียนรู้ของเกษตรกรต้นแบบสถานที่เหมาะสม สามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิต ฝึกปฏิบัติให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้ได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31

2.3 หลักสูตรการเรียนรู้

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ด้านองค์ประกอบของหลักสูตรการเรียนรู้ จากการศึกษา พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรมีหลักสูตรการเรียนรู้ ในระดับมากที่สุด คือ หลักสูตรการเรียนรู้เน้นประเด็นหลักใน

การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต) มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และหลักสูตรการเรียนรู้เกิดจากการร่วมกับเกษตรกรต้นแบบและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนกำหนดเป็นประเด็นในการถ่ายทอด เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรให้เหมาะสมกับชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ส่วนหลักสูตรการเรียนรู้ ในระดับมาก คือ แผนการเรียนรู้ของเกษตรกรที่จะเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนา และความต้องการของชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

2.4 ฐานเรียนรู้

การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ด้านองค์ประกอบของฐานการเรียนรู้ จากการศึกษา พบว่า ฐานการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ฐานการเรียนรู้มีองค์ความรู้ประจำไว้ที่ฐานการเรียนรู้ เกษตรกรสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ฐานการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร อยู่ในระดับมาก คือ ฐานเรียนรู้เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรบนความพร้อมของศูนย์เรียนรู้ ที่สอดคล้องและสนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 ฐานการเรียนรู้เป็นจุดสาธิต บนความพร้อมของศูนย์เรียนรู้ ที่สอดคล้องและสนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ฐานเรียนรู้มีการจัดทำเอกสาร โปสเตอร์ สื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สำหรับแจกให้ผู้มาใช้บริการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46 และฐานเรียนรู้ มีครบถ้วน สอดคล้องกับเนื้อหา สภาพดี /ถาวรเหมาะสำหรับเข้าเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.38

ตารางที่ 25 การดำเนินงานขององค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
2.1.1 เกษตรกรต้นแบบ						4.22	มากที่สุด
						(0.78)	
1. มีภาวะผู้นำ มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรได้	6	3	4			4.15	มาก
	(46.2)	(23.1)	(30.8)			(0.90)	

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
2. เป็นผู้มีความรู้ เฉพาะด้าน สาขาที่เกี่ยวข้องกับ ศพก.	5 (38.5)	6 (46.2)	2 (38.5)			4.23 (0.73)	มากที่สุด
3. มีจิตอาสา	6 (46.2)	6 (46.2)	1 (7.7)			4.38 (0.65)	มากที่สุด
4. เป็นนักพัฒนา พร้อมเรียนรู้สิ่ง ใหม่ ๆ	5 (38.5)	5 (38.5)	3 (23.1)			4.15 (0.80)	มาก
5. มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ยินดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้	7 (53.8)	5 (38.5)	1 (7.7)			4.46 (0.66)	มากที่สุด
6. การดำเนินกิจกรรมมีความ โปร่งใส	8 (61.5)	4 (30.8)	1 (7.7)			4.54 (0.66)	มากที่สุด
7. มีทีมงานร่วมกิจกรรม/ ดำเนินการ	5 (38.5)	5 (38.5)	2 (15.4)	1 (7.7)		4.08 (0.95)	มาก
8. ทำงานแบบมีส่วนร่วม	6 (46.2)	6 (46.2)	1 (7.7)			4.38 (0.65)	มากที่สุด
9. คิดอย่างเป็นระบบ	4 (30.8)	6 (46.2)	3 (23.1)			4.08 (0.76)	มาก
10. ครอบคลุม ให้การสนับสนุน ในการดำเนินงาน	8 (61.5)	2 (15.4)	2 (15.4)	1 (7.7)		4.31 (1.03)	มากที่สุด
11. เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี	2 (15.4)	7 (53.8)	4 (30.8)			3.85 (0.69)	มาก
12. เป็น SMART FARMER							
<u>คุณสมบัติด้านรายได้</u>							
1. รายได้รวมทางการเกษตร เพียงพอกับการใช้จ่ายใน ครัวเรือน	3 (23.1)	7 (53.8)	3 (23.1)			4.00 (0.71)	มาก
<u>คุณสมบัติพื้นฐาน</u>							
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่							
1.1 สามารถเป็นวิทยากร ถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้ คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	7 (53.8)	4 (30.8)	2 (15.4)			4.38 (0.77)	มากที่สุด
1.2 สามารถเป็นเกษตรกร ต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	6 (46.2)	5 (38.5)	2 (15.4)			4.31 (0.75)	มากที่สุด

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ในระบบการผลิต และการตลาด							
2.1 สามารถเข้าถึง แหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และ ผ่านทางระบบเทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารอื่น ๆ เช่น Internet , Smart Phone เป็นต้น	3 (23.1)	5 (38.5)	4 (30.8)	1 (7.7)		3.77 (0.93)	มาก
2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์ วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและ บริหารจัดการการผลิตให้ สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาด	3 (23.1)	3 (23.1)	5 (38.5)	2 (15.4)		3.54 (1.05)	มาก
2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการ แก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพ ของตนเองได้	3 (23.1)	4 (30.8)	5 (38.5)	1 (7.7)		3.69 (0.95)	มาก
3. มีการบริหารจัดการการผลิต และการตลาด							
3.1 มีความสามารถในการ บริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯลฯ	3 (23.1)	7 (53.8)	3 (23.1)			4.00 (0.71)	มาก
3.3 มีการจัดการของเหลือจาก การผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero wastemanagement)	3 (23.1)	7 (53.8)	3 (23.1)			4.00 (0.71)	มาก
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพ สินค้าและความปลอดภัยของ ผู้บริโภค							
4.1 มีความรู้หรือได้รับการ อบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่น ๆ	3 (23.1)	8 (38.5)	2 (15.4)			4.08 (0.64)	มาก

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่น ๆ	4	7	2			4.15 (0.69)	มาก
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม							
5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)	7	5	1			4.46 (0.66)	มากที่สุด
5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	6	7				4.46 (0.52)	มากที่สุด
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร							
6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร	10	3				4.77 (0.44)	มากที่สุด
6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	10	3				4.77 (0.44)	มากที่สุด
6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	11	2				4.85 (0.38)	มากที่สุด
2.1.2 แปลงเรียนรู้						4.40 (0.57)	มากที่สุด
1. ผลิตสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ	7	6				4.48 (0.52)	มากที่สุด
2. สถานที่เหมาะสมในการพบปะ พูดคุย/เรียนรู้/ให้บริการ มีวัสดุ อุปกรณ์ที่พร้อม / ทำเลที่ดี เข้าถึงง่าย มีแผนผังศูนย์ มีการวางผังที่ดี	5	7	1			4.31 (0.63)	มากที่สุด
3. สถานที่เหมาะสม สามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิต ฝึกปฏิบัติให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้ได้	5	7	1			4.31 (0.63)	มากที่สุด

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
4. ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน การเดินทางสะดวก	6 (46.2)	7 (53.8)				4.46 (0.52)	มากที่สุด
2.1.3 หลักสูตรการเรียนรู้						4.28 (0.69)	มากที่สุด
1. เน้นประเด็นหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต)	6 (46.2)	7 (53.8)				4.46 (0.52)	มากที่สุด
2. หลักสูตรการเรียนรู้เกิดจากการร่วมกับเกษตรกรต้นแบบและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนกำหนดเป็นประเด็นในการถ่ายทอด เพื่อการผลิตสินค้าเกษตรให้เหมาะสมกับชุมชน	5 (38.5)	7 (53.8)	1 (7.7)			4.31 (0.63)	มากที่สุด
3. แผนการเรียนรู้ของเกษตรกร ที่จะเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนา และความต้องการของชุมชน	5 (38.5)	4 (30.8)	4 (30.8)			4.08 (0.86)	มาก
2.1.4 ฐานเรียนรู้						3.79 (1.05)	มาก
1. เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรบนความพร้อมของศูนย์เรียนรู้ ที่สอดคล้องและสนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้	5 (38.5)	4 (30.8)	4 (30.8)			4.08 (0.86)	มาก

ตารางที่ 25 (ต่อ)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
3. มุ่งรู้ความรู้อิงฐานการเรียนรู้ ประจำไว้ที่ฐานการเรียนรู้ เกษตรกรสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง	5 (38.5)	6 (46.2)	2 (15.4)			4.23 (0.73)	มากที่สุด
4. มีการจัดทำเอกสาร पोสเตอร์ สื่อเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ สำหรับแจกให้ผู้มาใช้บริการ	2 (15.4)	5 (38.5)	4 (30.8)	1 (7.7)	1 (7.7)	3.46 (1.13)	มาก
5. ฐานเรียนรู้ มีครบถ้วน สอดคล้องกับเนื้อหา สภาพดี /ถาวร เหมาะสำหรับเข้าเรียนรู้	3 (23.1)	3 (23.1)	4 (30.8)	2 (15.4)	1 (7.7)	3.38 (1.26)	มาก

2.5 การบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

จากการศึกษา พบว่า การบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การบริหารจัดการในการการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน และมีการบริหารจัดการด้านข้อมูล/แผนที่ zoning ที่เหมาะสม สอดคล้อง และมีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 สำหรับการบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อยู่ในระดับมาก คือ การบริหารจัดการโดยกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีคุณภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.15 การบริหารจัดการในการประชุมคณะกรรมการ ศพก. อย่างต่อเนื่อง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92 การบริหารจัดการแผนขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.54 และการบริหารจัดการแผนการดำเนินงานของศพก.ที่ชัดเจน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.46

ตารางที่ 26 การบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

การบริหารจัดการ	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. มีการประชุมคณะกรรมการ ศพก. อย่างต่อเนื่อง	4 (30.8)	5 (38.5)	3 (23.1)	1 (7.7)		3.92 (0.95)	มาก
2. มีข้อมูล/แผนที่ Zoning ที่เหมาะสม สอดคล้อง และมีคุณภาพ	5 (38.5)	7 (53.8)	1 (7.7)			4.31 (0.63)	มากที่สุด
3. มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีคุณภาพ	5 (38.5)	5 (38.5)	3 (23.1)			4.15 (0.80)	มาก
4. มีแผนขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ชัดเจน	1 (7.7)	5 (38.5)	6 (46.2)	1 (7.7)		3.54 (0.78)	มาก
5. มีแผนการดำเนินงานของศพก.ที่ชัดเจน	1 (7.7)	6 (46.2)	4 (30.8)	2 (15.4)		3.46 (0.88)	มาก
6. มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน	5 (38.5)	7 (53.8)	1 (7.7)			4.31 (0.63)	มากที่สุด

2.6 การขยายผลสู่การปฏิบัติของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

การขยายผลสู่การปฏิบัติของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ในพื้นที่จังหวัดนราธิวาส จากการศึกษา พบว่า การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) มีการขยายผลสู่การปฏิบัติของเกษตรกร ในระดับมากที่สุด คือ การขยายผลสู่การปฏิบัติซึ่งเชื่อมโยงสู่การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่โดยการสนับสนุนความรู้ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรให้กับสมาชิกการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และการทำงานเชื่อมโยงกับการเกษตรแบบแปลงใหญ่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 สำหรับเกษตรกร

ในระดับปานกลาง คือ การเข้ามาเรียนรู้ของเกษตรกร ณ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในปี 2561 เพิ่มขึ้นจากปี 2560 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.31 และเกษตรกรนำความรู้ไปปฏิบัติใช้จริง : เกษตรกรที่เข้ารับการอบรมมีการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติต่อ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.00

ตารางที่ 27 การขยายผลสู่การปฏิบัติของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. การเข้ามาเรียนรู้ของเกษตรกร ณ ศพก. ในปี 2561 เพิ่มขึ้นจากปี 2560	2 (15.4)	3 (23.1)	6 (46.2)	1 (7.7)	1 (7.7)	3.31 (1.11)	ปานกลาง
2. เกษตรกรนำความรู้ไปปฏิบัติใช้จริง : เกษตรกรที่เข้ารับการอบรม มีการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติต่อ		4 (30.8)	7 (53.8)	2 (15.4)		3.00 (1.00)	ปานกลาง
3.การเชื่อมโยงสู่แปลงใหญ่ ดังนี้							
3.3.1 มีการสนับสนุนความรู้ของ ศพก. ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่	5 (38.5)	7 (53.8)	1 (7.7)			4.23 (0.83)	มากที่สุด
3.3.2 การทำงานเชื่อมโยงกับแปลงใหญ่	5 (38.5)	7 (53.8)		1 (7.7)		4.23 (0.83)	มากที่สุด

2.7 การเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

จากการศึกษาพบว่า การเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ในระดับมาก คือ การเชื่อมโยงกับเครือข่ายมีการประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กับหน่วยงานวิชาการต่าง ๆ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00

และมีการเชื่อมโยงเครือข่ายมีการประสานความร่วมมือ หรือองค์ความรู้กับศูนย์เครือข่ายภายในอำเภอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.62

สำหรับการประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกิจกรรม ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร พบว่า การประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกิจกรรม ระดับมากที่สุดคือ ภาครัฐ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 การประสานความร่วมมือระหว่างศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการกิจกรรม ระดับปานกลาง คือ หน่วยงานท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.92 และเอกชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.69

ตารางที่ 28 การเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

การเชื่อมโยงเครือข่าย	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
1. มีการประสานความร่วมมือหรือองค์ความรู้กับศูนย์เครือข่ายภายในอำเภอ	2 (15.4)	5 (38.5)	5 (38.5)	1 (7.7)		3.62 (0.87)	มาก
2. มีการประสานความร่วมมือระหว่าง ศพก. กับหน่วยงานวิชาการต่าง ๆ	2 (15.4)	9 (69.2)	2 (15.4)			4.00 (0.58)	มาก
2.1 ภาครัฐ	4 (30.8)	8 (61.5)	1 (7.7)			4.23 (0.60)	มากที่สุด
2.2 เอกชน	1 (7.7)	3 (23.1)	4 (23.1)		5 (38.5)	2.69 (1.49)	ปานกลาง
2.3 หน่วยงานท้องถิ่น	3 (23.1)	3 (23.1)	2 (15.4)		5 (38.5)	2.92 (1.71)	ปานกลาง

ตอนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

1. ปัญหาการดำเนินงาน ทั้งด้านการผลิต การบริหารจัดการการตลาด ของเกษตรกรต้นแบบ

พบว่า แรงงานด้านการเกษตรของเกษตรกรมีน้อย เกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ การปฏิบัติงานภายในแปลงเกษตร ค่อนข้างลำบาก เช่น ไม่สามารถตัดแต่งกิ่ง ช่อดอก ช่อผล ที่อยู่สูงได้ ส่งผลให้ผลผลิตน้อยและไม่ได้คุณภาพ

ขาดความรู้เทคโนโลยี และนวัตกรรม ในการผลิตที่เหมาะสมกับการจัดการแปลงเกษตรของตนเอง แม้มีเทคโนโลยีที่เข้ามาแนะนำ แต่เนื่องด้วยต้องใช้ต้นทุนสูง อีกทั้งเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เกษตรกรต้องอาศัยเวลาในการเรียนรู้และทำความเข้าใจ

ด้านการจัดการผลผลิตทางการเกษตรประสบปัญหาในช่วงที่มีผลผลิตปริมาณมาก ผลผลิตเสียหาย เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าเกษตร

เมื่อผลผลิตเข้าสู่ระยะเก็บเกี่ยว ราคาผลผลิตตกต่ำ เนื่องจากราคาถูกกำหนดตามพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตในพื้นที่

ปัจจัยในการผลิต เช่น มูลสัตว์ อุปกรณ์การเก็บเกี่ยว เป็นต้น ต้องซื้อมาจากต่างพื้นที่/ต่างจังหวัด เช่นจังหวัดสงขลา จังหวัดพัทลุง

2. การสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรตรงตามความต้องการของเกษตรกรต้นแบบหรือชุมชน

ด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ของเกษตรกร ของศูนย์ฯ ที่ผ่านมา ดำเนินการโดยหน่วยงานราชการ เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด สำนักงานประมงจังหวัด เป็นต้น จัดให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้ ซึ่งช่วงการเบิกจ่ายงบประมาณภาครัฐ ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของกิจกรรมภายในแปลงเรียนรู้ ทำให้เกษตรกรไม่ได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงจากแปลงเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้จากข้อมูลในฐานเรียนรู้เท่านั้น

อีกทั้งการบูรณาการของหน่วยงาน หรือภาคีเครือข่าย ทั้งด้านแผนงานและแผนงบประมาณพบว่า เกษตรกรต้นแบบ เป็นผู้นำทางการเกษตร จึงต้องเข้าร่วมการประชุม อบรมของหลายหน่วยงาน ทำให้การดูแลกิจกรรมการเกษตรภายในแปลงเรียนรู้ไม่สม่ำเสมอ หากหน่วยงานมีการบูรณาการแผนงานมากขึ้น จะทำให้เกษตรกรมีเวลาในการทำการเกษตรมากขึ้น และสำหรับงบประมาณที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ยังขาดการบูรณาการงบประมาณ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งส่งผลให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการ การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ขาดรายได้ใน

การดำเนินงาน ซึ่งเมื่อเทียบกับการดำเนินงานกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้านการเชื่อมโยงการทำงานของเกษตรกรต้นแบบ กับศูนย์ฯ เครือข่ายและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่ายังมีน้อย เนื่องจากขาดเป้าหมายหรือแนวทางพัฒนาการเกษตรร่วมกัน

3. ปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานของเกษตรกรต้นแบบในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

การสร้างเครือข่ายเกษตรกรต้นแบบให้เข้มแข็ง โดยเกษตรกรต้นแบบเป็นแกนนำของการทำการเกษตรในพื้นที่ เช่น การทำสาวลองกอง การตัดยอดต้นมังคุด เป็นต้น หากสร้างทีมงานที่เข้มแข็งแล้ว สามารถเป็นต้นแบบของการทำการเกษตรในพื้นที่ อีกทั้งส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิต เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการขนส่ง เกษตรกรมีการลดต้นทุนการผลิตลง การรวมกลุ่มวางแผนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตในช่วงที่ตลาดมีความต้องการ ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดส่งผลให้เกิดรายได้มากขึ้น และส่งเสริมการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพ และตรงตามความต้องการของตลาด

การกำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการทุกเดือน สร้างความสัมพันธ์อันดีในพื้นที่ เช่น การจัดเวทีประชุมแบบสัญจร โดยกำหนดไตรมาสละ 1 ครั้ง เพื่อร่วมกันจัดทำสรุปผลการประชุมและปัญหาอุปสรรค และแนวทางการแก้ไขนำเสนอในเวทีโดยมีการจัดประชุมระดับจังหวัด หน่วยงานในระดับจังหวัด เข้าร่วมประชุม เพื่อรับฟังปัญหา/อุปสรรค และร่วมกันหาแนวทางการแก้ไข ตลอดจนสนับสนุนและขับเคลื่อนการทำงานไปพร้อมกัน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ควรมีการจัดทำ แผน/ปฏิทิน การปฏิบัติงาน ของแต่ละศูนย์ฯ เพื่อให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานในแปลเรียนรู้และ เหมาะสมกับการจัดกระบวนการเรียนรู้

ตอนที่ 3 ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

การศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส ศึกษาโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เกษตรกรต้นแบบ โดยสามารถจำแนกการศึกษาความคิดเห็น ออกเป็น ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ ด้านองค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ ด้านการสื่อสาร และปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ ด้านสังคมด้านการบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ

1. ปัจจัยภายใน

1) **ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ ที่มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เกษตรกรต้นแบบต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมา เกษตรกรต้นแบบต้องมีความรู้ ทักษะด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหลักของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และเกษตรกรต้นแบบต้องมีภาวะความเป็นผู้นำของเกษตรกรต้นแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62

2) **ด้านองค์ประกอบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร** จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ด้านองค์ประกอบ 3 ด้านของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ที่มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากันทั้ง 3 ประเด็น คือ หลักสูตรการเรียนรู้ตอบโจทย์ประเด็นปัญหาของการผลิตสินค้าเกษตรในชุมชนฐานเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตร สามารถมาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา แปลงเรียนรู้ มีการผลิตอย่างต่อเนื่องสามารถใช้ประโยชน์ ในการสาธิตวิธีและสาธิตผลให้กับชุมชนได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62

3) **ด้านเทคโนโลยี** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ด้านเทคโนโลยี ระดับมาก คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต้องเป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับพื้นที่ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการผลิต หรือทำให้ผลผลิตมีประสิทธิภาพ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรมีนวัตกรรมที่เกิดจากการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69

4) **ด้านการบริหารจัดการ** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ด้านการบริหารจัดการ มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ต้องเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล และแสดงความคิดเห็นที่มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุด เท่ากัน 2 ประเด็น คือ เกษตรกรต้นแบบ ต้องมีการวางแผนการดำเนินการ การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ อย่างเหมาะสม และคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน วางแผน การดำเนินการ การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

5) **ด้านการสื่อสาร** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ด้านการสื่อสาร โดยให้ระดับค่าเฉลี่ยระดับมาก คือ การจัดทำประชาสัมพันธ์ หรือสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยู สื่อออนไลน์ เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

2. ปัจจัยภายนอก

1) **ด้านสังคม** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายนอกด้านสังคม ที่มีระดับค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ การมีเครือข่ายด้านการเกษตร ความร่วมมือในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 รองลงมา การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ โดยผู้นำและคณะกรรมการชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31

2) **ด้านการบูรณาการกับหน่วยงาน ต่าง ๆ** จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายนอกด้านการบูรณาการกับหน่วยงาน ต่าง ๆ มีระดับค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ ความร่วมมือ การให้ความสำคัญของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอื่น ๆ, เชิญวิทยากร, ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงาน เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งเท่ากับการสนับสนุนวิชาการ /ฝึกอบรม/พัฒนาศักยภาพให้กับเกษตรกรต้นแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

ตารางที่ 29 ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

ปัจจัย	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ปัจจัยภายใน							
ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ						4.64 (0.49)	มากที่สุด
1. ความรู้ ทักษะด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหลัก ของ ศพก.	8 (38.5)	5 (61.5)				4.62 (0.51)	มากที่สุด
2. ภาวะความเป็นผู้นำของเกษตรกรต้นแบบ	8 (38.5)	5 (61.5)				4.62 (0.51)	มากที่สุด
3. ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศพก.	9 (69.2)	4 (30.8)				4.69 (0.48)	มากที่สุด

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ปัจจัย	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ด้านองค์ประกอบ ของ						4.62	มากที่สุด
ศพก. (3 ด้าน)						(0.49)	
4. หลักสูตรการเรียนรู้อบรม	8	5				4.62	มากที่สุด
โจทย์ประเด็นปัญหาของการ	(38.5)	(61.5)				(0.51)	
ผลิตสินค้าเกษตรในชุมชน							
5. ฐานเรียนรู้ สอดคล้องกับ	8	5				4.62	มากที่สุด
หลักสูตร สามารถมาเรียนรู้	(38.5)	(61.5)				(0.51)	
ได้ตลอดเวลา							
6. แปลงเรียนรู้ มีการผลิต	8	5				4.62	มากที่สุด
อย่างต่อเนื่องสามารถใช้	(38.5)	(61.5)				(0.51)	
ประโยชน์ ในการสาธิตวิธี							
และสาธิตผล ให้กับชุมชนได้							
ด้านเทคโนโลยี						3.72	มาก
						(0.76)	
7. มีการใช้เทคโนโลยีที่	2	5	6			3.69	มาก
ทันสมัยในการผลิต หรือทำ	(15.4)	(38.5)	(46.2)			(0.75)	
ให้ผลผลิตมีประสิทธิภาพ							
8. เป็นต้นแบบของการ	3	4	6			3.77	มาก
ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้	(23.1)	(30.8)	(46.2)			(0.83)	
เหมาะสมกับพื้นที่							
9. มีนวัตกรรมที่เกิดจากการ	2	5	6			3.69	มาก
ดำเนินงาน ศพก.	(15.4)	(38.5)	(46.2)			(0.75)	

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ปัจจัย	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ด้านการบริหารจัดการ						4.15 (0.49)	มาก
10. เกษตรกรต้นแบบ ต้อง มีการวางแผนการ ดำเนินการ การผลิต การตลาด การบริหาร จัดการ อย่างเหมาะสม	2 (15.4)	10 (76.9)	1 (7.7)			4.08 (0.49)	มาก
11. คณะกรรมการบริหาร ศูนย์ ฯ ต้องมีส่วนร่วมใน การวางแผนการดำเนินงาน วางแผน การดำเนินการ การผลิต การตลาด การ บริหารจัดการ อย่าง เหมาะสม	2 (15.4)	10 (76.9)	1 (7.7)			4.08 (0.49)	มาก
12. ศพก. เข้าร่วมในการ จัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับตำบล	4 (30.8)	9 (69.2)				4.31 (0.48)	มากที่สุด
ด้านการสื่อสาร						4.08 (0.64)	มาก
13. การจัดทำ ประชาสัมพันธ์ หรือสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อ ออนไลน์ เป็นต้น	3 (23.1)	8 (61.5)	2 (15.4)			4.08 (0.64)	มาก

ตารางที่ 29 (ต่อ)

ปัจจัย	ระดับการปฏิบัติ					เฉลี่ย (S.D)	ความหมาย
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด		
ปัจจัยภายนอก							
ด้านสังคม						4.38	มากที่สุด
						(0.57)	
1. การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการโดยผู้นำและคณะกรรมการชุมชน	5 (38.5)	7 (53.8)	1 (23.1)			4.31 (0.63)	มากที่สุด
2. เครือข่ายด้านการเกษตรความร่วมมือในการดำเนินงานของ ศพก.	6 (46.2)	7 (53.8)				4.46 (0.52)	มากที่สุด
ด้านการบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ						4.51	มากที่สุด
						(0.51)	
3. การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของ ศพก.	6 (46.2)	7 (53.8)				4.46 (0.52)	มากที่สุด
4. ความร่วมมือ การให้ความสำคัญของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอื่น ๆ, เชิญวิทยากร, ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงาน เป็นต้น	6 (46.2)	7 (53.8)				4.46 (0.52)	มากที่สุด
5. การสนับสนุนวิชาการ / ฝึกอบรม/พัฒนาศักยภาพให้กับเกษตรกรต้นแบบ	8 (61.5)	5 (61.5)				4.62 (0.51)	มากที่สุด

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาเกษตรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

จากผลการวิจัย ที่กล่าวมาข้างต้น สามารถกำหนดแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยแบ่งออกเป็นประเด็นที่สำคัญ ประเด็นดังนี้

1. การเพิ่มศักยภาพทางการจัดการการผลิตทางการเกษตร

การพัฒนาการเกษตรกรต้นแบบ ด้านการจัดการการผลิตทางการเกษตร โดยการสนับสนุนการวิจัย องค์ความรู้ เทคโนโลยี เช่น การเก็บเกี่ยว การแปรรูป เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว เป็นต้น เพื่อพัฒนาสินค้าทางการเกษตร การแปรรูป สามารถทำให้เกษตรกรลดความเสียหายและสร้างมูลค่าให้กับสินค้าเมื่อผลผลิตมีปริมาณมาก

2. การทำงานแบบบูรณาการ เกษตรกรต้นแบบ ภาศิเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ

การขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ควรกระตุ้นให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ทั้งเกษตรกรต้นแบบ ภาศิเครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการบูรณาการทั้งแผนงานและแผนงบประมาณ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

3. สร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

โดยคัดเลือกคณะกรรมการที่ประกอบด้วย เกษตรกรต้นแบบ เกษตรกรผู้นำ เกษตรกรเครือข่ายของ ศพก. ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชน และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ที่มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตร เป็นผู้ที่มีความเชื่อถือ ยอมรับ และมีจิตอาสาในการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ ซึ่งต้องมีการสร้างความเข้าใจในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้มีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้สามารถจัดทำแผนพัฒนาแผนการดำเนินงาน ขับเคลื่อนการดำเนินงานและการให้บริการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญหา จันทโคตร และกุลธิดา ท่วมสุข (2558) พบว่าการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ คือ โครงสร้างและการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งคัดเลือกมาจากชุมชน มีการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว และภาศิเครือข่ายในการให้คำแนะนำปรึกษา

4. การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกร

กระตุ้นให้เกษตรกรต้นแบบ ศูนย์เครือข่าย หรือเกษตรกรในพื้นที่ เชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน โดยเน้นให้สามารถดูแลและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ ซึ่งจะ

การสร้างความเข้มแข็งทั้งเกษตรกรต้นแบบ และเครือข่ายให้สามารถช่วยเหลือกันและกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงช่วยสร้างอำนาจในการต่อรองทั้งด้านการซื้อปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต สร้างองค์กรที่เข้มแข็ง เกิดเป็นความสำเร็จของการทำการเกษตรในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย ของนันทิยา ศรีทัตจันทา (2557) ที่พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ประสบความสำเร็จ คือ วิทยากร ผู้รู้ ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และเจ้าหน้าที่ และแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือการสนับสนุนการสร้างเครือข่าย การผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีบทบาททางสังคมและการฝึกความเป็นผู้นำ รวมถึงการฝึกอบรม และการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกร

5. การยกระดับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แนวทางการยกระดับศูนย์เรียนรู้ฯ สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นแนวทางที่จะต่อยอดการเรียนรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่แล้ว ยังเป็นการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนในการทำการเกษตรตลอดเวลา ระหว่างเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการท่องเที่ยว เน้นให้ผู้สนใจเข้ามาเรียนรู้ด้านการเกษตร ไปพร้อมกับการเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรต้นแบบ และสร้างรายได้ให้ชุมชน สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2551) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร คือกระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่ดีกินดี และมีความสุข อันเป็นผล ต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง และมั่นคงในที่สุด

วิจารณ์ผล

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษา พบว่า เกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่มีอายุมากเฉลี่ยที่ 59 ปี ทำให้ประสบการณ์ทำการเกษตรมีมากกว่า 20 ปี จึงมีความรู้และประสบการณ์ด้านการทำการเกษตร มีความพร้อมในการดำเนินงานให้เป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งเรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรที่เหมาะสมสำหรับชุมชน จึงได้จัดตั้งเป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร เป็นศูนย์กลางของการบริการและแลกเปลี่ยนความรู้ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน บริหารจัดการโดยเกษตรกรต้นแบบและชุมชนร่วมกับนักส่งเสริมการเกษตรและ

เจ้าหน้าที่หน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ และเป็นกลไกส่งเสริมการเกษตร ในการบูรณาการวิชาการ ข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานต่าง ๆ กับเกษตรกรในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัญหาและอุปสรรคของพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

จากการศึกษา พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส ด้านการจัดการผลผลิตทางการเกษตร ประสบปัญหาในช่วงที่มีผลผลิตปริมาณมาก ผลผลิตเสียหาย เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องเทคโนโลยี หลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐพงษ์ จันทกานนุรักษ์ (2558) ที่พบว่า เกษตรกรในเขตของสำนักงานปฏิรูปที่ดินมีปัญหาในด้านผลผลิตทางการเกษตรรวมถึงด้านราคาที่ถูกกำหนดโดยผู้ซื้อและเกษตรกรไม่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และเงินทุนหากเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จะทำให้ลดความเสียหายของผลผลิตทางการเกษตร สามารถสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ ด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ของเกษตรกร ของศูนย์ฯ ที่ผ่านมา ดำเนินการโดยหน่วยงานราชการ จัดให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้ ซึ่งช่วงการเบิกจ่ายงบประมาณภาครัฐ ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของกิจกรรมภายในแปลงเรียนรู้ ทำให้เกษตรกรไม่ได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงจากแปลงเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้จากข้อมูลในฐานเรียนรู้เท่านั้น ด้านการบูรณาการของหน่วยงาน หรือภาคีเครือข่าย ทั้งด้านแผนงานและแผนงบประมาณ พบว่า เกษตรกรต้นแบบ เป็นผู้นำทางการเกษตร จึงต้องเข้าร่วมการประชุม อบรมของหลายหน่วยงาน ทำให้การดูแลกิจกรรมการเกษตรภายในแปลงเรียนรู้ไม่สม่ำเสมอหากหน่วยงานมีการบูรณาการแผนงานมากขึ้น จะสามารถทำให้เกษตรกรมีเวลาในการทำการเกษตรมากขึ้น และสำหรับงบประมาณที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ยังขาดการบูรณาการงบประมาณ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งส่งผลให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ขาดรายได้ในการดำเนินงาน ซึ่งเมื่อเทียบกับการดำเนินงานกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้านการเชื่อมโยงการทำงานของเกษตรกรต้นแบบกับศูนย์ฯ เครือข่ายและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่ายังมีน้อย เนื่องจากขาดเป้าหมายหรือแนวทางพัฒนาการเกษตรร่วมกัน

ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

จากการศึกษา ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ สำหรับปัจจัยภายใน ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ โดยแสดงความคิดเห็นว่า เกษตรกรต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ ต้องมีความรู้ ทักษะด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหลัก กิจกรรมการเกษตรในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดสมรรถนะของอูกฤษณ์ กาญจนเกตุ (2543) กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ความสามารถ ความชำนาญด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถกระทำการหรือตเว้นการ กระทำในกิจการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งความสามารถเหล่านี้ได้มาจากการ เรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน และการปฏิบัติจนเป็นนิสัย สำหรับด้านองค์ประกอบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรจากการศึกษา พบว่า เกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ด้านองค์ประกอบ 3 ด้านของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ที่มีระดับค่าเฉลี่ยมากที่สุดเท่ากัน ทั้ง 3 ประเด็น คือ หลักสูตรการเรียนรู้อบจอกทย์ประเด็นปัญหาของการผลิตสินค้าเกษตรในชุมชน ฐานเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตร สามารถมาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา แปลงเรียนรู้ มีการผลิตอย่างต่อเนื่องสามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิตวิธีและสาธิตผลให้กับชุมชนได้ ด้านเทคโนโลยี จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน คือ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต้องเป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับพื้นที่ และด้านการบริหารจัดการ จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ ต้องเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับ ด้านการสื่อสาร การจัดทำประชาสัมพันธ์

สำหรับปัจจัยภายนอก ด้านสังคม จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อ การมีเครือข่ายด้านการเกษตร ความร่วมมือในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร และด้านการบูรณาการกับหน่วยงาน ต่าง ๆ จากการศึกษา พบว่า เกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อการให้ความร่วมมือ การให้ความสำคัญของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอื่น ๆ, เขียววิทยากร, ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงาน

แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

จากปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบ คือ การจัดการผลผลิตทางการเกษตรประสบปัญหาในช่วงที่มีผลผลิตปริมาณมาก เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของรัฐพงษ์ จันทคณานุรักษ์ (2558) ที่พบว่าเกษตรกรในเขตของสำนักงานปฏิรูปที่ดินมีปัญหาในด้านผลผลิตทางการเกษตรรวมถึงด้าน

ราคาที่ถูกกำหนดโดยผู้ซื้อและเกษตรกรไม่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรได้เนื่องจากข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และเงินทุน หากเกษตรกรสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้จะทำให้ลดความเสียหายของผลผลิตทางการเกษตร สามารถสร้างมูลค่าและรายได้ให้กับเกษตรกรได้ รวมถึงการทำงานแบบบูรณาการ เกษตรกรต้นแบบ ภาครัฐ เครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ การขับเคลื่อนการทำงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ควรกระตุ้นให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการทุกภาคส่วน ทั้งเกษตรกรต้นแบบ ภาครัฐ เครือข่าย หน่วยงานภาครัฐ เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการบูรณาการทั้งแผนงานและแผนงบประมาณ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับการสร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ซึ่งสามารถดำเนินการโดยการคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตร สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้มีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อให้สามารถจัดทำแผนพัฒนา แผนการดำเนินงาน ขับเคลื่อนการดำเนินงานและการให้บริการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับปัญญา จันทโฑต และกุลธิดา ท่วมสุข (2558) พบว่าการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชนให้บรรลุวัตถุประสงค์ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ คือ โครงสร้างและการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งคัดเลือกมาจากชุมชน มีการวางแผนทั้งระยะสั้นและระยะยาว และภาครัฐช่วยในการให้คำแนะนำปรึกษา และมีการกระตุ้นให้เกษตรกรต้นแบบ ศูนย์เครือข่าย หรือเกษตรกรในพื้นที่ เชื่อมโยงการทำงานร่วมกัน โดยเน้นให้สามารถดูแลและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นการสร้างความเข้มแข็งทั้งเกษตรกรต้นแบบ และเครือข่ายให้สามารถช่วยเหลือกันและกัน แก้ไขปัญหาทั้งด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงช่วยสร้างอำนาจในการต่อรองทั้งด้านการซื้อปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต สร้างองค์กรที่เข้มแข็ง เกิดเป็นความสำเร็จของการทำการเกษตรในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย ของนันทิยา ศรีทัตจันทา (2557) ที่พบว่า ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ให้ประสบความสำเร็จ คือ วิทยากร ผู้รู้ ต้นแบบที่ประสบความสำเร็จ และเจ้าหน้าที่ และแนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ คือ การสนับสนุนการสร้างเครือข่าย การผลักดันให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีบทบาททางสังคมและการฝึกความเป็นผู้นำ รวมถึงการฝึกอบรม และการจัดทำแผนพัฒนาเกษตรกร

สำหรับแนวทางการยกระดับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นแนวทางที่จะต่อยอดการเรียนรู้ด้านการเกษตรในพื้นที่แล้วพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนการทำงานเกษตรตลอดเวลาระหว่างเกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ ยังสามารถเกิดการท่องเที่ยว โดยผู้ที่สนใจเข้ามาเรียนรู้ด้านการเกษตรและเรียนรู้วิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ในพื้นที่ที่มีทรัพยากร

เหมาะสม เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรต้นแบบ และสร้างรายได้ให้ชุมชน สอดคล้องกับพงษ์ศักดิ์ อังกลีทธิ (2551) ได้กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร คือกระบวนการพัฒนาความรู้ของเกษตรกร จากการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อมุ่งพัฒนาผลผลิตที่เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ ก่อให้เกิดการพัฒนารายได้ เศรษฐกิจ ทำให้ชีวิตครอบครัวเกษตรกรอยู่ดี กินดี และมีความสุขอันเป็นผลต่อการพัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง และมั่งคั่งในที่สุด

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส การศึกษาคั้งนี้ สรุปผลการวิจัย โดยแยกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สภาพบริบททั่วไปของเกษตรกรต้นแบบ

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 92.30 มีอายุเฉลี่ย 59 ปี นับถือศาสนาพุทธเป็นส่วนใหญ่อ้อยละ 69.2 และศาสนาอิสลามร้อยละ 30.8 มีการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 46.20 และมีสถานภาพทางครอบครัวอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข และมีสถานภาพทางสังคมเป็นผู้นำกลุ่มเช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มส่งเสริมอาชีพ ร้อยละ 53.80 และในครอบครัวมีจำนวนสมาชิกครัวเรือน เฉลี่ย 4.46 คน มีแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 2.92 คน โดยทั้งนี้อาชีพเกษตรกรถือเป็นอาชีพหลัก โดยมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรมาแล้วเฉลี่ย 24.69 ปี ในด้านการถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตร ส่วนใหญ่มีที่ดินเป็นของตนเอง เฉลี่ยครอบครัวละ 22.39 ไร่ ในรายที่มีที่ดินถือครองมากที่สุด จำนวน 105 ไร่ และน้อยสุดจำนวน 12 ไร่ และยังพบว่าบางส่วนยังมีการเช่าพื้นที่เพื่อทำการเกษตรอยู่เฉลี่ยจำนวน 10 ไร่ต่อครอบครัว และบางส่วนใช้พื้นที่ทำการเกษตรของญาติพี่น้องเฉลี่ยจำนวน 10.67 ไร่

เกษตรกรต้นแบบของศูนย์ฯ เป็นสมาชิกของการดำเนินงานระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ และมีการผลิตสินค้าหลักคือลองกอง ร้อยละ 38.50 วัตถุประสงค์หลักของการทำการเกษตรของเกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่เพื่อการยังชีพและหากมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคยังสามารถนำไปจำหน่ายเพื่อสร้างรายได้ โดยมีรายได้จากการปลูกพืชเฉลี่ย 153,276.92 บาทต่อปี รายได้จากการขายผลผลิตปศุสัตว์ เฉลี่ย 25,000 บาทต่อปี รายได้จากการเกษตรกรรมอื่น ๆ เฉลี่ย 45,000 บาทต่อปี และยังมีรายได้นอกภาคเกษตรกรรมเฉลี่ย 38,625 บาทต่อปี ซึ่งรายได้ทั้งหมดเป็นรายได้ที่มีความสม่ำเสมอและเพียงพอการใช้จ่ายและทำให้มีเงินเหลือเก็บภายในครัวเรือนอีกด้วย เฉลี่ย 150,000 บาทต่อครัวเรือน แต่ยังมีบางครัวเรือนที่มีภาระหนี้สินร้อยละ 46.20 เป็นหนี้สินกับธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธกส.)

ในด้านการปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำการเกษตร ส่วนใหญ่ ไม่มีการปฏิบัติตามความเชื่อต่าง ๆ ในขณะที่การปฏิบัติทางการเกษตร เช่น การป้องกัน

กำจัดวัชพืช ยังคงมีการใช้สารเคมีและวิธีการผสมผสานอยู่เป็นส่วนใหญ่ ในการเรียนรู้เกี่ยวกับการทำ การเกษตรพบว่า มีการเรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกอบรมจากการฝึกอบรม และสถานศึกษา ด้าน ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมส่วนใหญ่ ร้อยละ 76.9 ไม่มีปัญหาที่ส่งผลให้มีสุขภาพแข็งแรง การเป็นสมาชิก กลุ่มทางการเกษตรส่วนใหญ่ เข้าร่วมกลุ่มการเป็นสมาชิกเช่น กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร แปลงใหญ่ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ในช่วง 3 ปี ได้รับการ สนับสนุนงบประมาณ ร้อยละ 92.3 และได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรผู้นำในหมู่บ้าน ทุกราย การรับข่าวสารทางการเกษตร ส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อออนไลน์ โทรศัพท์ รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ ด้านการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตรยังมีน้อยคิดเป็นร้อยละ 38.5 การให้บริการทางการเกษตร เฉลี่ย 1,657 คน และสามารถขยายเครือข่าย เฉลี่ย 13.75 ศูนย์

ในการศึกษาสภาพการดำเนินงานของศูนย์การเรียนรู้ฯ โดยแยกออกเป็น 4 องค์ประกอบ ได้แก่ เกษตรกรต้นแบบ แปลงเรียนรู้ หลักสูตรการเรียนรู้ และฐานการเรียนรู้ โดยสรุปผลการศึกษาดังนี้

เกษตรกรต้นแบบ พบว่าดำเนินกิจกรรมที่มีความโปร่งใส เป็นบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ยินดี แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการทำงานแบบมีส่วนร่วม และครอบครัวให้การสนับสนุน ในด้านของ การประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรปราดเป็รื่องยังพบว่า เกษตรกรต้นแบบมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ เกษตรกรต้นแบบ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้ ยังความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัย การผลิต แรงงาน และทุน การจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (zero waste management) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีกระบวนการ ผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม (green economy) เกษตรกรต้นแบบมีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพ การเกษตร รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป

แปลงเรียนรู้ พบว่า เกษตรกรต้นแบบมีการผลิตสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่องมีคุณภาพ ตั้งอยู่ ในแหล่งชุมชน การเดินทางสะดวก มีสถานที่เหมาะสมในการพบปะ พูดคุย/เรียนรู้/ให้บริการ มีวัสดุ อุปกรณ์ที่พร้อม สามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิต ฝึกปฏิบัติให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้

หลักสูตรการเรียนรู้ พบว่า หลักสูตรการเรียนรู้เน้นประเด็นหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพ การผลิตสินค้าเกษตร (เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต) ซึ่งเกิดจาก การร่วมกับเกษตรกรต้นแบบและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนกำหนดเป็นประเด็นในการถ่ายทอด เพื่อการ ผลิตสินค้าเกษตรให้เหมาะสมกับชุมชน

ฐานเรียนรู้ พบว่า ฐานการเรียนรู้มีองค์ความรู้ประจำไว้ที่ฐานการเรียนรู้ เกษตรกรสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สอดคล้องและสนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

ในการศึกษาปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์การเรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส โดยแยกออกเป็น ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายในประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ ด้านองค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้ฯ ด้านเทคโนโลยี ด้านการบริหารจัดการ ด้านการสื่อสาร และปัจจัยภายนอก 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม และด้านการบูรณาการกับหน่วยงานต่าง ๆ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน

ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ พบว่า เกษตรกรต้นแบบต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินงานของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ด้านองค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่า หลักสูตรการเรียนรู้ตอบโจทย์ประเด็นปัญหาของการผลิตสินค้าเกษตรในชุมชน ฐานเรียนรู้ สอดคล้องกับหลักสูตร สามารถมาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา แพลงเรียนรู้ มีการผลิตอย่างต่อเนื่องสามารถใช้ประโยชน์ ในการสาธิตวิธีและสาธิตผลให้กับชุมชนได้

ด้านเทคโนโลยี พบว่า ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรต้องเป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับพื้นที่

ด้านการบริหารจัดการ พบว่า เกษตรกรต้นแบบ ต้องเข้าร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

ด้านการสื่อสาร พบว่า การจัดทำประชาสัมพันธ์ หรือสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ เช่น สื่อโทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์

ปัจจัยภายนอก

ด้านสังคม

จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายนอก ด้านสังคม ที่มีระดับค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 2 ประเด็น คือ การมีเครือข่ายด้านการเกษตร ความร่วมมือในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 รองลงมา การมีส่วนร่วมและการบริหารจัดการ โดยผู้นำและคณะกรรมการชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ

ด้านการบูรณาการกับหน่วยงาน ต่าง ๆ

จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรต้นแบบ แสดงความคิดเห็นต่อปัจจัยภายนอก ด้านการบูรณาการกับหน่วยงาน ต่าง ๆ มีระดับค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด 3 ประเด็น คือ ความร่วมมือ การให้ความสำคัญของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น การขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการเกษตรอื่น ๆ, เชิญวิทยากร, ร่วมเป็นคณะกรรมการบริหารงาน เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงาน ของ ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ซึ่งเท่ากับการสนับสนุนวิชาการ /ฝึกอบรม/พัฒนาศักยภาพให้กับเกษตรกรต้นแบบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46

ตอนที่ 3 สสำรวจสภาพปัญหาและอุปสรรคของเกษตรกรต้นแบบ

ด้านการจัดการผลผลิตทางการเกษตรประสบปัญหาในช่วงที่มีผลผลิตปริมาณมาก ผลผลิตเสียหาย เนื่องจากขาดความรู้ในเรื่องเทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป และการพัฒนาสินค้าเกษตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ ด้านการจัดทำแผนการเรียนรู้ของเกษตรกร ของศูนย์ฯ ที่ผ่านมามีดำเนินการโดยหน่วยงานราชการ จัดให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้ ซึ่งช่วงการเบิกจ่ายงบประมาณภาครัฐ ไม่สอดคล้องกับฤดูกาลผลิตของกิจกรรมภายในแปลงเรียนรู้ ทำให้เกษตรกรไม่ได้เรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติจริงจากแปลงเรียนรู้ แต่เป็นการเรียนรู้จากข้อมูลในฐานเรียนรู้เท่านั้น ด้านการบูรณาการของหน่วยงาน หรือภาคีเครือข่าย ทั้งด้านแผนงานและแผนงบประมาณ พบว่า เกษตรกรต้นแบบ เป็นผู้นำทางการเกษตร จึงต้องเข้าร่วมการประชุม อบรมของหลายหน่วยงาน ทำให้การดูแลกิจกรรมการเกษตรภายในแปลงเรียนรู้ไม่สม่ำเสมอ หากหน่วยงานมีการบูรณาการแผนงานมากขึ้น จะสามารถทำให้เกษตรกรมีเวลาในการทำการเกษตรมากขึ้น และสำหรับงบประมาณที่ภาครัฐให้การสนับสนุน ยังขาดการบูรณาการงบประมาณ อีกทั้งยังมีข้อจำกัดในการจัดซื้อจัดจ้าง ซึ่งส่งผลให้ไม่สอดคล้องกับความต้องการ การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ขาดรายได้ในการดำเนินงาน ซึ่งเมื่อเทียบกับการดำเนินงานกิจกรรมด้านอื่น ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร ด้านการเชื่อมโยงการทำงาน ของเกษตรกรต้นแบบ กับศูนย์ฯเครือข่ายและคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ พบว่ายังมีน้อย เนื่องจากขาดเป้าหมายหรือแนวทางพัฒนาการเกษตรร่วมกัน

ตอนที่ 4 แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์การเรียนรู้

1. การเพิ่มศักยภาพทางด้านการจัดการผลผลิตทางการเกษตร องค์กรความรู้หรือเทคโนโลยี เช่น การแปรรูปผลผลิต เพื่อให้สามารถลดความเสียหายและสร้างมูลค่าให้กับสินค้าในช่วงที่ผลผลิตมีปริมาณมาก

2. กระตุ้นให้เกิดการทำงานแบบบูรณาการ ทั้งเกษตรกรต้นแบบ ภาศึเครือข่ายและหน่วยงานภาครัฐ เน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทั้งด้าน การดำเนินงาน การจัดทำแผนพัฒนาการสนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้เกิดการบูรณาการทั้งแผนงานและแผนงบประมาณ
3. สร้างความเข้มแข็งของคณะกรรมการศูนย์เรียนรู้ฯ โดยควรมีการคัดเลือกคณะกรรมการที่มีความรู้ความสามารถด้านการเกษตร สร้างความเข้าใจในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ฯ ให้มีเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกัน เพื่อสามารถจัดทำแผนการดำเนินงานและขับเคลื่อนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายเกษตรกร โดยกระตุ้นให้มีความเชื่อมโยงการทำงาน เน้นให้สามารถดูแลและถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกรที่เข้ามาเรียนรู้ ในพื้นที่ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาด้านการผลิตและการตลาด รวมถึงช่วยสร้างอำนาจในการต่อรองการซื้อปัจจัยการผลิตและการจำหน่ายผลผลิต
5. การส่งเสริมให้เกิดยกระดับศูนย์เรียนรู้ฯ สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อต่อยอดการเรียนรู้ด้านการเกษตร วิธีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ในพื้นที่ที่มีทรัพยากรเหมาะสม เกิดประโยชน์และสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกรต้นแบบ และชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านผลผลิตของเกษตรกรต้นแบบที่มีปริมาณมากในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต ควรมีกระบวนการส่งเสริมด้านการตลาด และส่งเสริมองค์ความรู้ เทคโนโลยีหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้เกษตรกรสามารถจัดการผลผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. การจัดทำแผนการเรียนรู้การดำเนินงาน เกษตรกรต้นแบบควรเป็นผู้กำหนดแผนการเรียนรู้เพื่อให้สอดคล้องการดำเนินการแปลงเรียนรู้ และฤดูกาลผลิต ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรที่เข้ามาใช้บริการสามารถเรียนรู้และปฏิบัติจากของจริงจากแปลงเรียนรู้
3. เนื่องจากเกษตรกรต้นแบบส่วนใหญ่ เป็นผู้สูงอายุ ซึ่งจากผลการศึกษาเมื่ออายุเฉลี่ย 59 ปี จึงควรนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการทำการเกษตร เพื่อ ลดเวลาและลดการใช้แรงงานในการทำการเกษตร
4. ด้านแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรต้นแบบ พบว่ามีจำนวนเฉลี่ย 2.92 คน ควรมีการสร้างทายาททางการเกษตร เช่น เครือข่ายเกษตรกร โดยเกษตรกรต้นแบบถ่ายทอดความรู้และสร้างเกษตรกรที่มีความรู้การเกษตรในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ให้มีความยั่งยืน

5. การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐ ควรมีการประชุมวางแผนร่วมกับเกษตรกรต้นแบบ เพื่อให้การทำงานมีทิศทางและมีเป้าหมายของการพัฒนา รวมถึงการสนับสนุนตรงตามความต้องการสามารถไปพัฒนาเกษตรกรได้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อประโยชน์ของเกษตรกรต้นแบบ ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ของจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ควรศึกษาองค์ความรู้ด้านการเกษตรของเกษตรกรต้นแบบ เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการเกษตรที่มีความเหมาะสมกับพื้นที่ และพัฒนาเกษตรกรต่อไป
2. ควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศพก.)
3. ควรศึกษาการให้บริการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
4. ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์โดยให้เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้ฯ เป็นผู้ประเมินตนเอง จึงควรมีการใช้ข้อมูลที่มาจากการประเมินผลของคณะกรรมการประเมินผลหรือผลของการสอบวัดความรู้ เพื่อความน่าเชื่อถือของข้อมูล

บรรณานุกรม

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2557. **คู่มือการบริหารจัดการการผลิตสินค้าเกษตรตามแนวทางการบริหารจัดการพื้นที่เกษตรกรรม**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- _____. 2559. **คู่มือการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- โกวิทย์ พวงงาม. 2545. **การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน**. กรุงเทพฯ: เอกสารการบรรยาย หลักสูตรการอบรมสารวัตรสืบสวน, กองบัญชาการตำรวจนครบาล.
- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550. **หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จินดา ขลิบทอง และ เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. 2555. **การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพึ่งพาตนเองของชุมชน**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://ird.stou.ac.th/dbresearch/fDetail.php?fID=140> (22 กันยายน 2561).
- ชรินทร์ยา ป้อมไຍ. 2554. **บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ การเสริมสร้างพลังอำนาจในงานเชิงจิตวิทยา และความผูกพันในงาน: กรณีศึกษาวิศวกรในบริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ในเขตกรุงเทพมหานคร**. งานวิจัยส่วนบุคคลปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชิต นิลพานิช และ กุลธนา ธนาพงศธร. 2532. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท**. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ชูเกียรติ รักซ้อน. 2532. **หลักการส่งเสริมการเกษตร**. ใน ชัชวีร์ นฤทุม (บรรณาธิการ), **หลักการส่งเสริมการเกษตรทั่วไป**. นครปฐม: โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ กำแพงแสน.
- เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล. 2543. **Competency-based Human Resource Management**. **วารสารการบริหารคน**, 21(1), 11-18.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. 2553. **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS**. กรุงเทพฯ: วี.อินเตอร์ พรินท์.
- นนลวรรณ มากหลาย. 2557. **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในจังหวัดระยอง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2546. **การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิคและกรณีตัวอย่าง**. กรุงเทพฯ: 598 พรินท์.

- นันทิยา ศรีทัตจันทา. 2557. **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรมรุ่นใหม่ในจังหวัดเลย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2527. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ปัญญา จันทโคตร และ กุลชิตา ท้วมสุข. 2558. ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จในการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้ชุมชน. **วารสารวิจัย สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ**, 8(1), 42-53.
- พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์. 2551. **แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตร**. ใน **เอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร หน่วยที่ 3**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- เฟื่องฟ้า ภูธรรักษ์, นงนุช บุญยัง และ ยุพดี โสทธิพันธ์. 2547. กลยุทธ์การเสริมสร้างพลังอำนาจของหัวหน้าหอผู้ป่วยแก่บุคลากร: เปรียบเทียบโรงพยาบาลที่ผ่านการรับรองคุณภาพและโรงพยาบาลที่รอการรับรองคุณภาพในภาคใต้. **สงขลานครินทร์เวชสาร**, 24(1), 27-35.
- ภควัต บุญห่อ. 2559. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัครวรรณ ปิ่นแก้ว. 2548. **ความสัมพันธ์ระหว่าง การเสริมสร้างพลังอำนาจในงานในเชิงจิตวิทยา ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และผลการปฏิบัติงาน โดยบุคลิกภาพแบบเชื่อในปัจจัยควบคุมภายใน เป็นตัวแปรกำกับความสัมพันธ์ระหว่างการเสริมสร้างพลังอำนาจในงานในเชิงจิตวิทยากับผลการปฏิบัติงาน**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. ม.ป.ป. **แนวคิดการพัฒนาเพื่อพึ่งตนเองของเกษตรกรอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (Self Reliance)**. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา http://www.chaipat.or.th/site_content/70-3/283-self-reliance.html (1 ตุลาคม 2561).
- ยุพาพร รุ่งงาม. 2545. **การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ**. ภาคนิพนธ์ปริญญาโท. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัฐพงษ์ จันทคุณานุรักษ์. 2558. **ปัจจัยด้านเศรษฐกิจของเกษตรกรกับการพัฒนาการเกษตรในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมตำบลนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์**. **วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ**, 8(3), 314-328.
- วันรักษ์ มิ่งมณีนาคนิ. 2531. **การพัฒนาชนบทไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- สมศักดิ์ สุริยะเจริญ, พัชรินทร์ หงส์สร้อย, ปุณิกา ศรีวิชัย, จุฑาทิพย์ สานเมือง, ขวัญภา ยาจันท์, ฤทัยรัตน์ ชัดริ, อุษา วีระสะ, อัมพร อริยะ, ผ่องพรรณ ปันคำ, บัวจันทร์ ชันทมาส, พัชราทิพย์มณี, อำพร วงศ์หลังห้า, รัตนา ปันจตุ, บุญช่วย ชาญนวงศ์, อนันต์ ชัยธรรม, สุพจน์ มาภาพ, สายยันต์ มาลี, สุทัศน์ พรหมปลูก, โอภาส หลวงอุโมงค์, กิติพัฒน์ ธนันภิตินันท์, วชิรินทร์ บัวชอย, อุทิศ กันทะอุโมงค์, ราวี ไชยวรรณ, อินแก้ว โอชาวัฒน์, เปลี่ยน ใจการ, ธนกฤต สายวงศ์ปัญญา, จรัส โสภณจิตร, ประยูร บุญธรรม, ไพฑูรย์ กำไร, นำพล จันตัน, กัลยาณวัฒน์ อุตตะรี, ประดิษฐ์ มูลเจริญ และ ศรีเลิศ วิเศษศิริ. 2556. **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ลุ่มน้ำปิงทาง ตำบลอุโมงค์อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนให้มีความสามารถในการพึ่งตนเองโดยการมีส่วนร่วมของเทศบาลตำบลอุโมงค์และชุมชน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา. 2561. **คู่มือการปฏิบัติงานระบบส่งเสริมการเกษตรจังหวัดนครราชสีมา ปี 2561.** นครราชสีมา: สำนักงานเกษตรจังหวัดนครราชสีมา.
- สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ สำนักงานสภาสถาบันราชภัฏ และทบวงมหาวิทยาลัย. 2545. **วิชาการวิจัยชุมชน.** กรุงเทพฯ: เอส.อาร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.). 2562. **หลักการทรงงาน ปี 2562.** [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา <http://www.rdpb.go.th/th/Download/หนังสือ-เอกสาร-แบบฟอร์ม-c130/หลักการทรงงาน-ปี-2562-v9196> (15 กุมภาพันธ์ 2563).
- อคิน รพีพัฒน์. 2527. **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคม และวัฒนธรรมไทย.** กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณาการพิมพ์.
- อนิรุทธิ์ ตูลสุข. 2552. **ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้การเสริมสร้างพลังอำนาจในงานเชิงโครงสร้าง การเสริมสร้างพลังอำนาจในงานเชิงจิตวิทยา และความรู้สึกผูกพันต่อองค์กร: กรณีศึกษาร้านอาหารญี่ปุ่นในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานนท์ ศักดิ์วีระวิทย์. 2547. “แนวคิดเรื่องสมรรถนะ Competency : เรื่องเก่าที่เรายังหลงทาง” **Chulalongkon Review**, 16(1), 57 - 72.
- อุกฤษณ์ กาญจนเกตุ. 2543. การใช้ Competency ในการบริหารงานบุคคล. **วารสารบริหารคน**, 21(1), 11-18.
- Boyatzis, R. E. 1977. **The Competence manager: A model for effective performance.** New York: Wiley.
- Kanter, R. M. 1977. **Men and Women of the corporation.** New York: Basic book, Inc.

Kinlaw, D. C. 1995. **The Practice of Empowerment: Making the Most of Human Competence.** Hampshire: Gower Publishing Limited.

McClelland, D. C. 1975. **A Competency model for human resource management specialists to be used in the delivery of the human resource management cycle.** Boston: Mcbe.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

กิจกรรมการดำเนินงานวิจัย

ภาพผนวกที่ 1 การลงพื้นที่เก็บข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์

ภาพผนวกที่ 2 การจัดเวทีสนทนากลุ่ม

ภาคผนวก ข

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

**แบบสัมภาษณ์ เรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ
ของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
จังหวัดนราธิวาส**

แบบสัมภาษณ์นี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยวิทยานิพนธ์ของ นางณิชากัทธ ดุลยกุล นักศึกษาปริญญาโท สาขาการพัฒนากฎมัสังคมอย่างยั่งยืน คณะผลิตกรรมการเกษตร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา จัดทำเป็นแนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบ ผู้นำการขับเคลื่อนการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ให้เกิดประสิทธิภาพต่อไป

คำชี้แจง

1. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [ ] ตรงกับสภาพความเป็นจริงของท่านมากที่สุดเพียง 1 คำตอบ หรือเติมคำลงในช่องว่างให้สมบูรณ์
2. แบบสัมภาษณ์ฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ตอนที่ 3 ปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

นางณิชากัทธ ดุลยกุล

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1) เพศ
  - ชาย   หญิง
- 2) อายุ .....
- 3) ศาสนา อิสลาม พุทธ คริสต์ อื่นๆ (ระบุ) .....
- 4) ระดับการศึกษาสูงสุด
  - ไม่ได้เรียน /ต่ำกว่าประถมศึกษา   ประถมศึกษา
  - มัธยมศึกษา/ปวช.   อนุปริญญา/ ปวส./ปวท.
  - ปริญญาตรี   สูงกว่าปริญญาตรี
- 5) สถานภาพครอบครัวในปัจจุบัน
  - อยู่ร่วมกันปกติสุข
  - แยกกันอยู่ สามี/ภรรยา และลูก เนื่องจาก.....
  - ขาดการเหลียวแลจากลูกหลาน
  - อื่นๆ (ระบุ).....
- 6) จำนวนสมาชิกในครอบครัว รวม.....คน
- 7) จำนวนแรงงานในครอบครัว .....คน
- 8) อาชีพของครอบครัว
  - 8.1 ครัวอาชีพหลัก.....
  - 8.2 ครัวอาชีพรอง.....
- 9) ประสบการณ์ในการทำอาชีพทางการเกษตร.....ปี
- 10) การถือครองที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม
  - 10.1) ที่ดินกรรมสิทธิ์ รวม.....ไร่
  - 10.2) ที่ดินเช่า รวม.....ไร่
  - 10.3) จากญาติพี่น้อง รวม.....ไร่
  - 10.4) จากคนอื่น รวม.....ไร่
- 11) สินค้าหลักของ ศพก. คือ
  - .....
- 12) มีแปลงใหญ่ในพื้นที่หรือไม่
  - มี (ระบุชนิดของแปลงใหญ่) .....
  - สินค้าหลักของ ศพก. เป็นชนิดเดียวกับแปลงใหญ่

- [ ] สินค้าหลักของ ศพก. ต่างชนิดกับแปลงใหญ่.....
- [ ] ไม่มี
- 13) เกษตรกรต้นแบบ (ศพก.) เป็นสมาชิกแปลงใหญ่ [ ] เป็น [ ] ไม่เป็น
- 14) รายได้/ครั้ง/ปี
- 14.1) ขายผลผลิตจากด้านพืช รวม.....บาท/.....
- 14.2) ขายผลผลิตจากการปศุสัตว์ รวม.....บาท/.....
- 14.3) รายได้จากกิจกรรมอื่น ๆ รวม.....บาท/.....
- 14.4) รายได้อื่นนอกภาคการเกษตรกรรม รวม.....บาท/.....
- 15) ลักษณะรายได้ของครอบครัว
- [ ] มีรายได้สม่ำเสมอ เพียงพอเหลือเก็บ
- [ ] มีรายได้สม่ำเสมอ เพียงพอ แต่ไม่เหลือเก็บ
- [ ] มีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ไม่เพียงพอ แต่ไม่มีหนี้สิน
- [ ] มีรายได้ไม่สม่ำเสมอ ไม่เพียงพอและมีหนี้สิน
- 16) ปัจจุบันครอบครัวมีเงินออมหรือไม่
- [ ] มี .....บาท
- [ ] ไม่มี
- 17) ภาระหนี้สินกับสถาบันการเงินในปัจจุบัน รวม.....บาท
- 18) ท่านกู้เงินจากแหล่งเงินกู้ใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- [ ] ธ.ก.ส. [ ] สหกรณ์การเกษตร [ ] ธนาคารพาณิชย์
- [ ] กองทุนหมู่บ้าน [ ] อื่น ๆ (ระบุ).....
- 19) วัตถุประสงค์หลักที่ท่านทำการเกษตรเพื่อ
- [ ] เพื่อยังชีพ [ ] เพื่อจำหน่าย
- [ ] เพื่อยังชีพส่วนหนึ่งที่เหลือนำไปเพื่อจำหน่าย
- 20) สถานภาพทางสังคม
- [ ] ไม่มีสถานภาพเป็นผู้นำทางสังคม
- [ ] ผู้นำองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
สมาชิกเทศบาล หรือ สมาชิก อบต. ฯลฯ
- [ ] ผู้นำกลุ่ม เช่น กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ อกษ. ฯลฯ
- [ ] อื่น ๆ (ระบุ).....
- 21) การปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรมของท้องถิ่นในการทำเกษตร
- [ ] ไม่ปฏิบัติ

- [ ] ปฏิบัติ ได้แก่ [ ] ช่วงก่อนการเพาะปลูก เช่น .....
- [ ] ช่วงเก็บเกี่ยว เช่น .....
- [ ] ช่วงเก็บรักษาผลผลิต เช่น .....

22) การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช

- [ ] ใช้สารเคมี [ ] ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น .....
- [ ] ใช้วิธีผสมผสาน [ ] ใช้วิธีอื่น ๆ (ระบุ).....

23) วิธีการเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรกรรมสำหรับท่านคือ วิธีการใด

- [ ] เรียนรู้จากผู้มีประสบการณ์ ปราชญ์ชาวบ้าน หรือผู้รู้ในชุมชน
- [ ] เรียนรู้จากแหล่งศึกษาดูงาน หรือสถานที่จริง
- [ ] เรียนรู้จากการฝึกอบรม หรือการทำกิจกรรมกลุ่ม
- [ ] เรียนรู้จากสถานศึกษา
- [ ] อื่น ๆ (ระบุ) .....

24) ท่านประสบปัญหาสิ่งแวดล้อมในด้านใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [ ] ไม่มีปัญหา
- [ ] น้ำเน่าเสียหรือมีกลิ่นเหม็น
- [ ] มีขยะมากหรือขยะส่งกลิ่นเหม็น
- [ ] อากาศเหม็นหรือหายใจไม่สะดวก หรือแสบหู แสบตา จมูก ฝุ่นควัน
- [ ] ปัญหาดินเปรี้ยว หรือดินเค็ม หรือเพาะปลูกพืชไม่ขึ้น
- [ ] อื่น ๆ (ระบุ) .....

25) สิ่งแวดล้อมในชุมชนของท่านมีผลต่อสุขภาพของท่านโดยรวมเป็นอย่างไร

- [ ] ไม่มีผลต่อสุขภาพ สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง
- [ ] ไม่สมบูรณ์แข็งแรง เนื่องจาก .....

26) การเป็นสมาชิกกลุ่มทางการเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- [ ] กลุ่มเกษตรกร [ ] กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
- [ ] ศูนย์คัดแยกผลไม้ชุมชน [ ] แปลงใหญ่
- [ ] สหกรณ์การเกษตร [ ] ธ.ก.ส.
- [ ] อื่น ๆ (ระบุ) .....

27) ในช่วง 3 ปีที่ผ่านมาท่านเคยได้รับการสนับสนุนงบประมาณ/ปัจจัยทางการผลิตจาก
หน่วยราชการหรือองค์กรพัฒนาเอกชนหรือไม่

- [ ] ไม่ได้รับ [ ] ได้รับ

ถ้าได้รับการสนับสนุนท่านได้จากแหล่งใดบ้าง

[ ] หน่วยงานราชการ (ระบุ) .....

[ ] หน่วยงานเอกชน (ระบุ) .....

28) ท่านเคยได้รับการอบรมเกี่ยวกับการพัฒนาเกษตรกรผู้นำของหมู่บ้าน หรือของหน่วยงาน
บ้างหรือไม่

[ ] ไม่เคย [ ] เคย

29) การรับฟังข่าวสารทางการเกษตร

[ ] ไม่มี

[ ] มี จาก [ ] ผู้ใหญ่บ้าน
[ ] เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
[ ] อื่น ๆ (ระบุ) .....

30) ท่านมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการทำเกษตรของท่าน หรือไม่ ถ้ามีท่านคิดว่ามี
ความเหมาะสมหรือไม่

[ ] ไม่มี [ ] มี ระบุ [ ] เหมาะสม [ ] ไม่เหมาะสม

ท่านใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการเกษตรด้านใดบ้าง เหมาะสม หรือไม่อย่างไร
(ระบุ).....

.....

31) การให้บริการด้านการเกษตร จำนวนผู้มาขอรับบริการ ปี 2561 จำนวน .....

คน

32) มีศูนย์เครือข่าย ศพก. จำนวน ..... ศูนย์ ดังนี้

ตอนที่ 2 การดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

จังหวัดนราธิวาส

2.1 องค์ประกอบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
2.1.1 เกษตรกรต้นแบบ						
1.	มีภาวะผู้นำ มีความพร้อมในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรได้					
2.	เป็นผู้มีความรู้ เฉพาะด้าน สาขาที่เกี่ยวข้องกับ ศพก.					
3.	มีจิตอาสา					
4.	เป็นนักพัฒนา พร้อมเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ					
5.	มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี ยินดีแลกเปลี่ยนเรียนรู้					
6.	การดำเนินกิจกรรมมีความโปร่งใส					
7.	มีทีมงานร่วมกิจกรรม/ดำเนินการ					
8.	ทำงานแบบมีส่วนร่วม					
9.	คิดอย่างเป็นระบบ					
10.	ครอบครัว ให้การสนับสนุนในการดำเนินงาน					
11.	เป็นผู้นำด้านเทคโนโลยี					
12.	เป็น SMART FARMER					
	<u>คุณสมบัติด้านรายได้</u>					
	1. รายได้รวมทางการเกษตรเพียงพอกับการใช้จ่ายในครัวเรือน					

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	คุณสมบัติพื้นฐาน					
	1.มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่					
	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้					
	1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น					
	2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ					
	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet , Smart Phone เป็นต้น					
	2.2 มีการบันทึกข้อมูลและใช้ข้อมูลมาประกอบการวิเคราะห์วางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด					
	2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้					
	3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด					
	3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน ฯลฯ					

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้					
	3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero wastemanagement)					
	4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค					
	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่น ๆ					
	4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ					
	5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม					
	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)					
	5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง					
	6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร					
	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร					

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป					
	6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร					
2.1.2 แปลงเรียนรู้						
1.	ผลิตสินค้าเกษตรอย่างต่อเนื่อง มีคุณภาพ					
2.	สถานที่เหมาะสมในการพบปะพูดคุย/เรียนรู้/ให้บริการ มีวัสดุอุปกรณ์ที่พร้อม /ทำเลที่ดี เข้าถึงง่าย มีแผนผังศูนย์ มีการวางผังที่ดี					
3.	สถานที่เหมาะสม สามารถใช้ประโยชน์ในการสาธิต ฝึกปฏิบัติให้กับเกษตรกรในชุมชนได้เรียนรู้ได้					
4.	ตั้งอยู่ในแหล่งชุมชน การเดินทางสะดวก					
2.1.3 หลักสูตรการเรียนรู้						
1.	เน้นประเด็นหลักในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (เพิ่มผลผลิต ลดต้นทุนการผลิต และพัฒนาคุณภาพผลผลิต)					
2.	หลักสูตรการเรียนรู้เกิดจากการร่วมกับเกษตรกรต้นแบบและผู้เกี่ยวข้องในชุมชนกำหนดเป็นประเด็นในการถ่ายทอดเพื่อการผลิตสินค้าเกษตรให้เหมาะสมกับชุมชน					

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
3.	แผนการเรียนรู้ของเกษตรกร ที่จะเข้ามาเรียนรู้ที่ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ให้สอดคล้องกับประเด็นการพัฒนา และความต้องการของชุมชน					
2.1.4 ฐานเรียนรู้						
1.	เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรบนความพร้อมของศูนย์เรียนรู้ ที่สอดคล้องและสนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้					
2.	เป็นจุดสาธิต บนความพร้อมของศูนย์เรียนรู้ ที่สอดคล้องและสนับสนุนหลักสูตรการเรียนรู้					
3.	มีองค์ความรู้ของฐานการเรียนรู้ ประจำไว้ที่ฐานการเรียนรู้ เกษตรกรสามารถเข้ามาศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง					
4.	มีการจัดทำเอกสาร โปสเตอร์ สื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ สำหรับแจกให้ผู้มาใช้บริการ					
5.	ฐานเรียนรู้ มีครบถ้วน สอดคล้องกับเนื้อหา สภาพดี /ถาวร เหมาะสมสำหรับเข้าเรียนรู้					

2.2 การบริหารจัดการของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	มีการประชุมคณะกรรมการ ศพก. อย่างต่อเนื่อง					
2.	มีข้อมูล/แผนที่ Zoning ที่เหมาะสม สอดคล้อง และมีคุณภาพ					
3.	มีการกำหนดแนวทางการพัฒนาที่มีคุณภาพ					
4.	มีแผนขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆที่ชัดเจน					
5.	มีแผนการดำเนินงานของ ศพก.ที่ชัดเจน					
6.	มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่างๆ และกำหนดผู้รับผิดชอบอย่างชัดเจน					

2.3 การขยายผลสู่การปฏิบัติของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	การเข้ามาเรียนรู้ของเกษตรกร ฃ ศพก. ในปี 2561 เพิ่มขึ้นจากปี 2560					
2.	เกษตรกรนำความรู้ไปปฏิบัติใช้จริง : เกษตรกรที่เข้ารับการอบรม มีการนำความรู้ที่ได้จากการอบรม ไปปฏิบัติต่อ					
3.	การเชื่อมโยงสู่แปลงใหญ่ ดังนี้					
	3.3.1 มีการสนับสนุนความรู้ของ ศพก. ให้กับสมาชิกแปลงใหญ่					
	3.3.2 การทำงานเชื่อมโยงกับแปลง ใหญ่					

2.4 การเชื่อมโยงเครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1.	มีการประสานความร่วมมือ หรือ องค์ความรู้กับศูนย์เครือข่ายภายใน อำเภอ					
2.	มีการประสานความร่วมมือระหว่าง ศพก. กับหน่วยงานวิชาการต่างๆ					
3.	มีการประสานความร่วมมือระหว่าง ศพก. กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน การบริหารจัดการกิจกรรม ศพก.					

ข้อ	ประเด็น	ระดับการปฏิบัติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	3.1 ภาครัฐ					
	3.2 เอกชน					
	3.3 หน่วยงานท้องถิ่น					
	3.4 อื่น ๆ (ระบุ)					

ตอนที่ 3 เกี่ยวกับปัจจัยเอื้อต่อการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

คำชี้แจง ทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับระดับความคิดเห็น เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้มากน้อยเพียงใดตามความคิดเห็นของท่าน

ข้อ	ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ปัจจัยภายใน						
ด้านศักยภาพของเกษตรกรต้นแบบ						
1.	ความรู้ ทักษะด้านการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสินค้าหลัก ของ ศพก.					
2.	ภาวะความเป็นผู้นำของเกษตรกรต้นแบบ					
3.	ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของ ศพก.					
ด้านองค์ประกอบ ของศพก. (3 ด้าน)						
4.	หลักสูตรการเรียนรู้ตอบโจทย์ประเด็นปัญหาของการผลิตสินค้าเกษตรในชุมชน					

ข้อ	ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
5.	ฐานเรียนรู้ สอดคล้องกับ หลักสูตร สามารถมาเรียนรู้ได้ ตลอดเวลา					
6.	แปลงเรียนรู้ มีการผลิตัวอย่าง ต่อเนื่องสามารถใช้ประโยชน์ ใน การสาธิตวิธีและสาธิตผล ให้กับ ชุมชนได้					
ด้านเทคโนโลยี						
7.	มีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยใน การผลิต หรือทำให้ผลผลิตมี ประสิทธิภาพ					
8.	เป็นต้นแบบของการประยุกต์ใช้ เทคโนโลยีให้เหมาะสมกับพื้นที่					
9.	มีนวัตกรรมที่เกิดจากการ ดำเนินงาน ศพก.					
ด้านการบริหารจัดการ						
10.	เกษตรกรต้นแบบ ต้องมีการวาง แผนการดำเนินการ การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ อย่าง เหมาะสม					
11.	คณะกรรมการบริหารศูนย์ ฯ ต้องมีส่วนร่วมในการวาง แผนการดำเนินงาน วางแผน การดำเนินการ การผลิต การตลาด การบริหารจัดการ อย่างเหมาะสม					

ข้อ	ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
12.	ศพก. เข้าร่วมในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรระดับ ตำบล					
ด้านการสื่อสาร						
12.	การจัดทำประชาสัมพันธ์ หรือ สื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างการรับรู้ เช่น สื่อ โทรทัศน์ วิทยุ สื่อออนไลน์ เป็นต้น					
ปัจจัยภายนอก						
ด้านสังคม						
1.	การมีส่วนร่วมและการบริหาร จัดการ โดยผู้นำและ คณะกรรมการชุมชน					
2.	เครือข่ายด้านการเกษตร ความ ร่วมมือในการดำเนินงานของ ศพก.					
ด้านการบูรณาการกับหน่วยงาน ต่าง ๆ						
3.	การมีส่วนร่วมในการวาง แผนการดำเนินงาน ของ ศพก.					
4.	ความร่วมมือ การให้ความสำคัญ ของหน่วยงานต่างๆ เช่น การ ขยายเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน การเกษตรอื่นๆ, เขียววิทยากร, ร่วมเป็นคณะกรรมการ บริหารงาน เป็นต้น					
5.	การสนับสนุนวิชาการ / ฝึกอบรม/พัฒนาศักยภาพให้กับ เกษตรกรต้นแบบ					

ขอขอบคุณท่านในการตอบแบบสัมภาษณ์

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

เรื่อง แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพ

การผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

ผู้ดำเนินการสนทนา วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2562

พิธีกร.....ผู้จัดบันทึก

..... ผู้ช่วยวิจัยดำเนินการสนทนา

กลุ่ม.....

คำชี้แจง แบบบันทึกการสนทนากลุ่มนี้เป็นการศึกษาปัญหาอุปสรรค เพื่อหาแนวทางการพัฒนา

เกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรจังหวัดนราธิวาส

ตอนที่ 1 ผู้เข้าร่วมการสนทนา

รายชื่อสมาชิกผู้เข้าร่วมสนทนา

1. ....
2. ....
3. ....
4. ....
5. ....
6. ....
7. ....
8. ....
9. ....
10. ....
11. ....
12. ....
13. ....
14. ....
15. ....
16. ....
17. ....
18. ....
19. ....
20. ....

ตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาเกษตรกรต้นแบบของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) จังหวัดนราธิวาส

1. เกษตรกรต้นแบบมีปัญหาอุปสรรคใดบ้างในการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อย่างไรบ้าง

.....

.....

2. ในการบริหารงานของการดำเนินงาน ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรที่ไม่สามารถดำเนินการได้ทั้งด้านการผลิตการบริหารจัดการการตลาด

.....

.....

3. ท่านคิดว่าการสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร ตรงตามความต้องการของเกษตรกรต้นแบบหรือชุมชนหรือไม่

.....

.....

4. ปัจจัยการดำเนินงานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรในมุมมองของท่านคิดว่าอย่างไร

.....

.....

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้บันทึก

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นางณิชากัทร ดุลยกุล
เกิดเมื่อ	16 ธันวาคม 2526
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2549 ปริญญาตรี คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ สงขลา
ประวัติการทำงาน	พ.ศ. 2554 - ปัจจุบัน นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรจังหวัดนราธิวาส

